

Andriaus Sniadeckio portretai

Portraits of Jędrzej Śniadecki

Andriaus Sniadeckio portretai

Portraits of Jędrzej Śniadecki

Sudarė • Compiled by
NERINGA MARKAUSKAITĖ, BIRUTĖ RAILIENĖ

VILNIUS, 2020

Vertė į anglų kalbą • Translated to English by
Justina Reštikaitė

Recenzavo • Reviewed by
dr. (HĖ) Rūta Janonienė, dr. Reda Griškaitė

Redagavo • Edited by
Artūras Judžentis, Giedrė Miknienė

Angliškų tekstus redagavo • Texts in English edited by
Krzysztof Mazurek

Viršelį ir stilių kūrė • Cover and style by
Miglė Datkūnaitė

Maketavo • Text designed by
Audronė Stasiukaitytė

Išleido • Published by
Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka • The Wroblewski Library
of the Lithuanian Academy of Sciences

Spausdino • Printed by
UAB „Petro ofsetas“

Projektą finansuoja Lietuvos kultūros taryba • The project is financed
by the Lithuanian Council for Culture

Rėmėjai • Sponsors
Rūta ir / and Rimvydas Baranauskai
Thermo Fisher Scientific

ThermoFisher
SCIENTIFIC
The world leader in serving science

© Neringa Markauskaitė, 2020
© Birutė Railienė, 2020
© Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 2020

ISBN 978-9986-498-83-4

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama
Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos
Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB)

The bibliographic information for this publication
is available at the National Bibliography Database (NBDB)
of the Martynas Mažvydas National Library of Lithuania

Lectiones Andreae Sniadecki atminti

Remembering *Lectiones Andreae Sniadecki*

Turiny • Contents

Pratarmė • Preface 9

BIRUTĖ RAILIENĖ | Profesorius Andrius Sniadeckis –
XIX a. švietėjas, mokslininkas, gydytojas 15

BIRUTĖ RAILIENĖ | Professor Jędrzej Śniadecki:
Enlighter, Physician and Scholar of 1800s 23

NERINGA MARKAUSKAITĖ | Andriaus Sniadeckio portretų ikonografija 33

NERINGA MARKAUSKAITĖ | Iconography of Jędrzej Śniadecki's Portraits 53

Katalogas • Catalogue 73

Meno kūrinių ir leidinių savininkai • Owners of Artworks and Publications 165

Sutrumpinimai • Abbreviations 166

Vardai • Names 168

Pratarmė

Šis leidinys skiriamas senojo Vilniaus universiteto profesoriui Andriui Sniadeckiui (Jędrzej Śniadecki, 1768–1838), žymiam chemikui, biologui ir gydytojui atminti. Sniadeckis garsėjo kaip chemijos mokymo novatorius, pažangių žinių skleidėjas, gerbiamas ir populiarus Vilniaus gydytojas.

Minint mokslininko 250-ąsias gimimo metines, kasmetiniuose skaitymuose *Lectiones Andreae Sniadecki* 2018 m. lapkričio 30 d. Vilniaus universiteto Gyvybės mokslų centre buvo pristatyta Sniadeckio portretų paroda, kurią rengė Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos darbuotoja dr. Neringa Markauskaitė. Neilgai trukus pradėta puoselėti mintis išleisti mokslininko portretų katalogą, todėl portretų parodą imtasi plėsti.

Kataloge publikuojami Lietuvos muziejuose ir bibliotekose saugomi Sniadeckio portretai. Tarp jų yra išimčių: į katalogą įtraukti Nacionaliniame muziejuje Varšuvoje saugomi paveikslai, manoma, Pranciškaus Smuglevičiaus tapytas portretas ir nežinomo tapytojo miniatiūra, o Karališkojoje pilyje-muziejuje Varšuvoje – Jono Rustemo portretas.

Šiame leidinyje rasime atvaizdus iš iliustruotos *Organinių būtybių teorijos* ir

Preface

This publication is dedicated to the memory of the Vilnius University professor, chemist, biologist and physician Jędrzej Śniadecki (1768–1838). Śniadecki was famous as an innovator of teaching chemistry, a disseminator of advanced knowledge, and a respected and popular doctor in Vilnius.

Commemorating the 250th anniversary of the scientist's birth, an exhibition of Jędrzej Śniadecki's portraits prepared by Dr Neringa Markauskaitė from the Wroblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences was presented at the Vilnius University Life Science Centre during *Lectiones Andreae Sniadecki* annual readings on 30th November 2018. Shortly afterwards, the idea of publishing a catalogue of the scientist's portraits began to emerge, and the portrait exhibition was extended.

The catalogue publishes portraits of Jędrzej Śniadecki stored in Lithuanian museums and libraries. Among them are exceptions: the catalogue includes paintings preserved in the National Museum in Warsaw, presumably a portrait painted by Franciszek Smuglewicz and a miniature of an unknown painter, as well as painting of Jan Rustem, which is preserved in the Royal Castle-Museum in Warsaw.

iki šiol Lietuvoje nežinomus, manoma, Bonaventūros Klembovskio ir Vincento Smakausko pieštus Jono ir Andriaus Sniadeckių portretus, taip pat ir Antonio Oleszczyńskio sukurtus šių mokslininkų portretų ražinius, saugomus Rūtos ir Rimvydo Baranauskų kolekcijoje.

Kataloge greta Andriaus Sniadeckio yra skelbiami keli jo brolio Jono Sniadeckio, matematiko ir buvusio Vilniaus universiteto rektorius, portretai. Jie buvo kuriami kaip nedalomos ražinių kompozicijos, ar išliko buvusių savininkų sujungti piešiniai, taip pat vienu metu, galbūt kaip diptikas sukurti skulptūriniai medalionai.

Tikras netikėtumas buvo Chemijos rūmuose (*Maison de la Chimie*) Paryžiuje iki mūsų laikų išsaugotas paveikslas. Šiuose rūmuose jį pamatė dr. Brigittė van Tiggelen, Mokslo istorijos instituto (*Science History Institute*, Filadelfija, Jungtinės Amerikos Valstijos) Europos padalinio vadovė ir Europos chemijos asociacijos (EuChemS) Chemijos istorijos darbo grupės pirmininkė. Ji papasakojo apie portretą Birutei Raišienei. Iki šiol Lietuvoje portretas buvo nežinomas ir, rūmų šeimininkams – fondui *La Fondation de la Maison de la Chimie* (Paryžius, Prancūzija) – maloniai sutikus, buvo įtrauktas į katalogą. Šį portretą, jų žiniomis, prieš Antrąjį pasaulinį karą jiems dovanojo Lenkijos chemijos pramonės asociacija.

This publication includes portraits from illustrated *Theory of Organic Beings*, and hitherto unknown portraits of Jan and Jędrzej Śniadecki painted by Bonawentura Kłembowski and Wincenty Ryszard Smokowski, as well as the engravings of these scientists created by Antoni Oleszczyński and preserved in the collection of Rūta Baranauskienė and Rimvydas Baranauskas.

Next to Jędrzej Śniadecki's, some portraits of his brother Jan Śniadecki, a mathematician and former rector of the Vilnius University, are included in the catalogue. The portraits were created as undividable compositions of engravings, or as pictures, merged by their former owners, or sculpture medallions in a form of a diptych.

The real surprise was a painting to this day held at the *Maison de la Chimie in Paris*. Dr Brigitte Van Tiggelen, the Director for European Operations at the Science History Institute (Philadelphia, USA) and Chair of the Working Party on History of Chemistry of the European Chemical Society (EuChemS), saw it there and told Dr Birutė Raišienė about it. Until then, the portrait was unknown in Lithuania, and with the kind consent of managers of the *Fondation de la Maison de la Chimie* (Paris, France) it was included in the catalogue. According to their knowledge, this portrait was donated to them

Kataloge publikuojami 45 tapybos, skulptūros, grafikos kūriniai, fotografijos ir spaudiniai, kurie primena su Sniadeckio veikla ir jo darbais siejamas XIX–XX a. kultūros įstaigas ir draugijas. Į katalogą nesiekta surinkti visų spaudoje skelbtų portretų, bet norėta atspindėti svarbesnius leidinius ir iliustracijas, kurios tarsi šmėkštelėję romantiškojo laiko atšvaitai atskleidžia portretų pirmavaizdžius ir jų improvizacijas.

Portretų katalogo ekspozicija pradedama XIX a. tapyba ir skulptūra, taip pat grafikos kūriniais ir spaudinių iliustracijomis. Ekspoziciją pratęsia XX a. tapybos, grafikos darbai ir spaudiniai. Ji užbaigiama Vilniaus universiteto Mažosios aulos galerijoje tebesančiu Sniadeckio skulptūriniu biustu.

Leidinyje skelbiami du straipsniai: Birutės Railienės – apie Sniadeckio gyvenimą ir akademinę veiklą ir Neringos Markauskaitės – apie Sniadeckio portretų ikonografiją, kurią ji aptaria kaip tapybos, skulptūros ir grafikos kūrinių, knygų iliustracijų raišką. Leidinį papildo vardų rodyklė.

Leidinio kataloge meno kūrinuose esantys įrašai verčiami į lietuvių ir anglų kalbas, signatūros neverčiamos. Lietuviškame tekste vietinės kilmės ir istorinių Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės žemių gyventojų asmenvardžiai transkribuojami, skliaustuose nurodoma autentiška jų forma. Nevietinės kilmės asmenvardžiai gramatinami.

by the Polish Chemical Industry Association before the Second World War.

The catalogue presents 45 paintings, sculptures, drawings, photographs and published works which remind us of institutions of culture and societies connected to the works and activities of Śniadecki. It was not our intention to collect the complete list of all portraits from the press, but to present the most popular periodical titles and works as the reflections of the Romantic period, evoke the portrait images and reveal their interpretations.

The exposition of the portrait catalogue begins with paintings and sculptures, drawings and printed 19th century illustrations of 1800s. The exposition is extended by paintings, drawings and prints of 1900s. It concludes with a sculpture of the Vilnius University Hall.

Two articles are included in the publication: about the life of Śniadecki and his academic work, by Birutė Railienė, and about the expression of Śniadecki's portraits: a discussion and interpretation of paintings, sculptures, drawings and prints by Neringa Markauskaitė. The publication is supplemented with a name index.

Inscriptions from the art works are translated to Lithuanian and English languages, signatures are not translated. In the Lithuanian text, family names which are associated with the lands of former

Asmenvardžiai autentiška forma pateikiami į anglų kalbą išverstame tekste.

Tikimės, kad Sniadeckio portretai sudomins visus, kuriems svarbi ši asmenybė ir jo veikla, susijusi su Vilniaus universitetu. Nuo 2012 m. sėkmingai tęsiami Sniadeckio skaitymai *Lectiones Andreae Sniadecki*, buriasi ir šio mokslininko paveldą puoselėjanti akademinė bendruomenė. Jos iniciatyva vykdomi įvairūs vertimų ir leidybos projektai. Sniadeckio portretus įprasminantis leidinys yra vienas iš jų.

Dėkojame Nacionalinio muziejaus Varšuvoje buvusiam direktoriui prof. Jerziui Miziołekui ir Karališkosios pilies-muziejaus Varšuvoje direktoriui prof. habil. dr. Wojciechui Fałkowskiui, Lietuvos nacionalinio muziejaus direktorei dr. Rūtai Kačkutei, Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus direktoriui dr. Arūnui Gelūnui, Rokiškio krašto muziejaus direktorei Nijolei Šniokienei, Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus direktorei Dainai Kamarauskienei, buvusiam Vilniaus universiteto muziejaus direktoriui dr. Ramūnui Kondratui ir Vilniaus universiteto bibliotekos generalinei direktorei Irenai Krivienei, leidusiems šiame leidinyje publikuoti muziejuose ir bibliotekose saugomas kūrinių ir spaudinių fotografijas ir skaitmeninius vaizdus. Dėkojame AB Lietuvos paštas generalinei direktorei Astai Sungailienei,

Grand Duchy of Lithuania are transcribed and foreign family names are given in brackets in their original form. The text translated in English language includes family names in the original form.

We hope that this catalogue of portraits will appeal to everyone who is interested in the personality and academic life of Śniadecki. Readings *Lectiones Andreae Sniadecki* have been successfully continued since 2012, and the academic community that nurtures the heritage of this scientist has been growing. On their initiative various translations and publishing projects are underway. A publication that gives meaning to Sniadeckis' portraits is one of them.

We are thankful to Professor Jerzy Miziołek, the former Director of the National Museum in Warsaw and Professor dr hab. Wojciech Fałkowski, the Director of the Royal Castle-Museum in Warsaw, Dr Rūta Kačkutė, the Director of the Lithuanian National Museum, Dr Arūnas Gelūnas, the Director of the Lithuanian National Museum of Art, Nijolė Šniokienė, the Director of the Rokiškis Regional Museum, Daina Kamarauskienė, the Director of the M. K. Čiurlionis National Museum of Art, Dr Ramūnas Kondratas, the former Director of the Vilnius University Museum, Irena Krivienė, the Director General of the Vilnius University Library, who allowed to publish copies of works and prints stored

leidusiai skelbti dailininko Tomo Dragūno sukurta voką ir pašto ženklą, dailininkui Wojciechui Siudmakui, leidusiam šiame leidinyje publikuoti savo kūrinį, taip pat Rūtai ir Rimvydui Baranauskams, sutikusiems skelbti savo kolekcijoje esančių kūrinių vaizdus.

Reiškiame padėką fondui *Fondation de la Maison de la Chimie* Paryžiuje ir jo pirmininkui prof. Bernardui Bigot, leidusiam skelbti Sniadeckio paveikslo nuotrauką, Mokslo istorijos instituto Europos padalinio vadovei dr. Brigittei van Tiggelen, Jašiūnų dvaro sodybos rūmų direktoriui Kazimierui Karpičiui ir visiems, kurie suteikė reikalingų žinių apie Chemijos rūmuose *Maison de la Chimie* Paryžiuje esantį paveikslą.

Dėkojame Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos direktoriui dr. Sigitui Narbutui ir Leidybos skyriaus vedėjui Gyčiui Vaškeliui, kad palaikė katalogo sumanymą, recenzentėms akad. dr. (HP) Rūtai Janonienei ir dr. Redai Griškaitei, redaktoriams dr. Artūrai Judženčiui, dr. Giedrei Miknieniui ir Krzysztofui Mazurekui, maketuotojai Audronei Stasiukaitytei, vertėjai Justinai Reštikaitei, dailininkei Miglei Datkūnaitei. Dėkojame muziejininkams, bibliotekininkams ir bičiuliams Rasai Adomaitienei, Rimvydui Baranauskui, Zenonai Bogdanovai, Ramunei Brusokienei, dr. Rimai Cicėnienei, Egidijui Gotalskiui, Linui Jablonskiui,

in museums and libraries. We are grateful to Asta Sungailienė, the Director General of AB Lietuvos paštas for permission to publish a post stamp and envelope, created by an artist Tomas Dragūnas, to the artist Wojciech Siudmak for permission to publish his works, also to Rūta Baranauskienė and Rimvydas Baranauskas for permission to publish images from their private collection.

We would like to thank the *Fondation de la Maison de la Chimie* and its Chairman Professor Bernard Bigot for allowing to publish the photograph of the painting, Dr Brigitte van Tiggelen, the Director for European Operations at the Science History Institute, Mr. Kazimierz Karpicz, the Director of the Jašiūnai manor palace and everyone who provided the necessary knowledge about the painting in the *Maison e la Chimie* in Paris.

We are thankful to Dr Sigitas Narbutas, the Director of the Wroblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences and Gytis Vaškėlis, the Head of Publishing Department, for supporting the idea of the catalogue, the reviewers Dr (HP) Rūta Janonienė and Dr Reda Griškaitė, the editors Dr Artūras Judžentis, Dr Giedrė Miknienė and Krzysztof Mazurek, the layout designer Audronė Stasiukaitytė, the translator Justina Reštikaite, the artist Miglė Datkūnaitė. We are thankful to the museologists, librarians and friends: Rasa Adomaitienė, Rimvydas Baranauskas,

Jūratei Jakubavičienei, Irenai Katilienei,
Erikai Kuliešienei, Skirmantei Kvietkauskienei,
dr. Elonai Lubytei, dr. Daivai Narbutienei,
Aliucijai Orentaitei, Birutei Pilipavičienei,
dr. Marijai Prokopčik, Dianai Streikuvienei,
Reginai Urbonienei ir visiems, padėjusiems
parengti katalogą, už suteiktas žinias ir
draugiškus patarimus.

NERINGA MARKAUSKAITĖ
IR BIRUTĖ RAILIENĖ

Zenona Bogdanova, Ramunė Brusokienė,
Dr Rima Cicėnienė, Egidijus Gotalskis,
Linas Jablonskis, Jūratė Jakubavičienė,
Irena Katilienė, Erika Kuliešienė, Skirmantė
Kvietkauskiene, Dr Elona Lubytė,
Dr Daiva Narbutienė, Aliucija Orentaitė,
Birutė Pilipavičienė, Dr Marija Prokopčik,
Diana Streikuvienė, Reginą Urbonienė
and everyone, who helped to create
the catalogue, for the knowledge
and friendly advice provided.

NERINGA MARKAUSKAITĖ
AND BIRUTĖ RAILIENĖ

Profesorius Andrius Sniadeckis – XIX a. švietėjas, mokslininkas, gydytojas

BIRUTĖ RAILIENĖ

Įvadas

Andrius Sniadeckis Vilniuje buvo žinomas kaip nusipelnęs Imperatoriškojo Vilniaus universiteto (toliau – Vilniaus universitetas) chemijos profesorius, gydytojas, mokslininkas ir publicistas, rasdavęs laiko net satyriniams tekstams. Būdamas išradingas Apšvietos epochos atstovas, savo unikaliu protu prisidėjo prie mokslo pažangos ir žmonijos gerovės. Sniadeckis turėjo puikių ir plačių, beveik universalių žinių iš daugelio sričių. Gimęs Apšvietos amžiuje, o augęs ir brendęs ankstyvuoju Romantizmo laikotarpiu, nuo 1797 iki 1838 m. jis buvo Vilniaus universiteto fenomenas ir Vilniaus visuomenės pažiba. Visus savo kūrinius Sniadeckis parašė gyvendamas Vilniuje arba Baltupio dvare (tada – Vilniaus gubernija, dabar – Baltarusija, Ašmenos r.). Iš visų paskelbtų jo publikacijų būtent *Chemijos pradžios (Początki chemii)*¹, pamatinės filosofijos veikalas *Organinių būtybių teorija (Teorya jestestw organicznych)* ir pedagoginis darbas apie fizinę vaikų sveikatą atkreipė ne tik amžininkų, bet ir vėlesnių amžių tyrėjų bei visuomenės dėmesį. Deja, šiandien labai mažai žinoma apie jo darbus ir nuopelnus chemijos, medicinos ir visuomenės sveikatos sritims. Sniadeckis dalyvavo redaguojant pirmąjį Lietuvoje mokslinį žurnalą – *Vilniaus laikraštį (Dziennik Wileński)*. Jis buvo įsitikinęs, kad mokslas turi būti prieinamas kuo platesnei auditorijai.

Studijos Europoje

Andrius Sniadeckis gimė 1768 m. lapkričio 30 d. Žnine, Lenkijoje. Susidomėjęs tiksliais mokslais, iš pradžių pasirinko matematikos studijas, tačiau netrukus tapo medicinos studentu Krokuvos akademijoje. Padedamas dviejų savo brolių, jis tęsė medicinos studijas Pavijos universitete, kurį baigė 1793 m., būdamas 25-erių. Chemija tais laikais buvo vienas iš universiteto prioritetų, tad Sniadeckis broliui Jonui skirtame laiške dėliaugdamsis rašė,

¹ Čia ir toliau leidinių antraštės išverstos, minint pirmą kartą, skliaustuose pateikiama originali forma.

kad gali „mokyti pakankamai chemijos, kad suprastų jos esmę“ [3]. Studijuodamas Pavijoje, Sniadeckis labai susižavėjo Antoine'o Laurent'o de Lavoisier (1743–1794) chemijos filosofija, sukėlusia didžiulį sąmyšį chemijos mokslo pasaulyje. Pavijos universitete Sniadeckiui kilo idėja apibendrinti įvairias jam žinomas ligų gydymo teorijas ir sistemas [11, p. 49]. 1793 m., baigęs Pavijos universitetą, jis išvyko į Londoną paviešėti pas savo brolio draugą Pranciškų Bukotą (Franciszek Bukaty, 1747–1797). Ten jam buvo pasiūlyta aplankyti daugybę ligoninių, o tai buvo gera praktika prieš studijas Edinburgo universitete [11, p. 39].

1794 m. Sniadeckis įstojo į Edinburgo universitetą, tuo metu garsėjusį kaip chemijos mokslo centrą. Puiki studijų aplinka ir žymūs profesoriai įkvėpė būsimą mediką sukurti pirmuosius apmatus būsimam gyvųjų kūnų chemijos traktatui.

Gyvenimas ir darbas Vilniaus universitete

1797 m., po universiteto reformos, Medicinos fakultete buvo įsteigta Chemijos katedra. Jai pirmininkauti buvo pakviestas jaunas ir perspektyvus chemikas bei gydytojas Andrius Sniadeckis.

Deja, nei auditorijos, nei chemijos laboratorija, kurias paveldėjo iš savo pirmtako Juozapo Sartorijaus (Joseph Gerard Sartorius, †1799) [1], jaunojo katedros vedėjo netenkino. Po kelerių metų universitetui priklausančiame pastate buvo įrengta didžiausia universitete salė, įsigyta įrangos naujai chemijos laboratorijai ir bandymų demonstravimui [11, p. 116].

Nepaisant lotynų kalbos tradicijų, kurių laikėsi universitetas, chemijos paskaitas Sniadeckis skaitė lenkų kalba. Tačiau laisvai bendrauti su auditorija lenkiškai trukdė chemijos terminų lenkų kalba skurdumas. Sniadeckis mintyse brandino chemijos vadovėlio apmatus. 1800 m., po trejų metų darbo, jis išleido du chemijos vadovėlio *Chemijos pradmenys* [15] tomus.

Vadovėlį sudarė trumpas, aukščiausias to meto reikalavimus atitinkantis, chemijos pagrindų pristatymas. Sniadeckis citavo daugybę tuometinių chemijos mokslo darbų, naujausius chemijos mokslo pasiekimus, tekste buvo paminėti 62 asmenys. Sniadeckis sukūrė chemijos nomenklatūrą lenkų kalba ir žodyną su vertimu į lotynų kalbą. Vadovėlis pakartotinai išleistas 1804 ir 1816–1817 m. Tai buvo pirmas originalus chemijos srities vadovėlis, išėjęs Vilniaus universitete lenkų kalba.

Sniadeckis buvo viena asmenybių, kuri aplenkė savo epochą, darė drąsias išvadas ir atvėrė naujus kelius chemijai ir biochemijai. Per trumpą laiką chemija tapo vienas populiariausių universitete dėstomų dalykų. Jaunasis chemijos profesorius taip entuziastingai skaitė paskaitas, kad auditorija susirgdavo „chemomanija“. Paskaitas taip pat lankė kitų sričių studentai, miesto gyventojai, „net ponios“. Visą gyvenimą Sniadeckis liko užsidegęs chemijos mokslu, rėmėsi A. L. Lavoisier darbais [5, p. 99].

Išleidęs *Chemijos pradmenis*, Sniadeckis visiškai atsidėjo savo studijų laikų idėjai – rašė filosofinį traktatą *Organinių būtybių teorija* [17]. Pirmasis traktato tomas buvo išleistas 1804 m., pirmas pakartotinai kartu su antruoju – 1811 m.² Sniadeckis buvo tikras dėl teorijos, leidžiančios išgydyti ligas, svarbos: „Kokia gi mokslo sritis galėtų labiau dominti žmogų, jei ne gydymo menas? Šis mokslas, kaip ir visos kitos žmogiškosios žinios, labai iš lėto augo nesibaigiančiais klaidų klystkeliais, su didžiausiu sunkumu priverstas skverbtis į tiesą. Reti genijai, kurių toks svarbus mokslas nemažai turėjo, jei, savo ruožtu, kartą prisidėdavo prie jo aiškinimo ir pažangos, tai kitą kartą – prie tiesos supainiojimo ir jos nugramzdinimo kuo giliau į apgaulės gelmes. Atidžiai skaitydami jos [medicinos] istoriją matome, kad nėra jokios žmogiškųjų žinių srities, kuri būtų patyrusi tiek permainų, sukrėtimų ir revoliucijų“ [18, p. 61].

Sniadeckio *Organinių būtybių teorija* buvo bandymas išdėstyti išsamią gyvų būtybių teoriją, pagrįstą chemija ir siekiančią pagerinti gydymą. Kūrinys atspindėjo susidomėjimą cheminiais procesais gyvenime. Kvėpavimą Sniadeckis suvokė kaip deguonies absorbcijos iš oro procesą, kartu išskiriant šilumą arba „kaloringumą“, žmogaus kūną jis apibūdino chemijos požiūriu [9, p. 20].

Paskutiniaisiais pratarmės žodžiais Sniadeckis išreiškia savo valią: „niekada neturėjau jokių paslapčių, o manasis ligų esmės suvokimo ir jų gydymo būdas visiems mano klausytojams buvo gerai pažįstamas. Tad man ar mano atminimui bus pagirtina tai, jeigu rasis tokių, kurie ne tik šį mokslą perims ir įtvirtins, bet tolesniu darbu ir patirtimi išplėtos“ [19, p. 55].

Paskelbęs teorinį organinių kūnų chemijos darbą, Sniadeckis atsiskleidė kaip analitikas. 1808 m. jis tyrė platinos rūdą. Eksperimentas buvo pristatytas 1808 m. birželio 28 d. Universiteto tarybos posėdyje ir pavadintas *Apie naują metalą platinos rūdoje* (*Rozprawa*

² Netrukus po autoriaus mirties, 1838 m., buvo kartu išleistos visos trys dalys [18].

o nowym metallu w surowej platynie odkrytym) [16]. Eksperimento aprašymas buvo nusiųstas tvirtinti į Paryžiaus ir Sankt Peterburgo mokslų akademijas.

Prancūzų chemikai, akademijos nariai – Louis’as Bernard’as Guyton’as de Morveau (1737–1816), Antoine’as François’as Fourcroy (1755–1809) ir Claude’as Louis’as Berthollet (1748–1822) – pakartojo neapdorotos platinos rūdos tyrimą, tačiau naujo metalo vesčio, apie kurį rašė Sniadeckis, joje nerado. Neigiamą atsakymą pateikė ir Rusija, kur vesčio paiešką atliko akademikas Jakovas Zacharovas (Яков Дмитриевич Захаров, 1765–1836). Tai buvo liūdna žinia Sniadeckiui, kuris nebekovojo dėl savo atradimo ir dar daugelį metų nesiėmė jokių tiriamųjų darbų [11, p. 106]. Prie eksperimentinio darbo jis grįžo tik 1822 m. ir atliko išsamią Lenkijoje, netoli Žečycos (Rzeczycy) kaimo, rasto meteorito analizę – *Apie metalą Žečycos meteorite (O żelazie meteorycznem Rzeczyckim)* [14].

Be akademinio, teorinio ir eksperimentinio darbo, Sniadeckis taip pat buvo praktikuojantis gydytojas ir Vilniuje buvo labai populiarus. Kartu su iškiliais miesto gydytojais jis įkūrė Imperatoriškąją Vilniaus medicinos draugiją (1805 m.) (toliau – Vilniaus medicinos draugija) ir buvo išrinktas jai pirmininkauti. Draugija inicijavo ir Vilniuje įsteigė Vakcinacijos institutą (1808 m.) ir Motinystės institutą (1809 m.). Kartu su Vilniaus medicinos draugijos nariais Sniadeckis skelbė straipsnius žurnale *Medicinos, chirurgijos ir farmacijos laikraštis (Dziennik Medycyny, Chirurgii i Farmacyi)* [7]. Sunkiausiai ir net lemtingiausiai karų ir pokario laikotarpiais Sniadeckiui buvo svarbiausia rūpintis gyventojų sveikata ir iškilusiomis sanitarinėmis problemomis Vilniuje. Už tai, kad gydė sužeistus karius, jis buvo apdovanotas žiedu su briliantu ir imperatoriaus padėkos raštu (1808 m.) [22], o jo nuopelnai medicinai buvo įvertinti Šv. Onos ordinu (1830 m.) [4].

Siekdamas įgyvendinti Apšvietos idėjas, Sniadeckis redagavo pirmą Lietuvos mokslo žurnalą – *Vilniaus laikraštį* [8]. Nors ir siekė išplėsti skaitytojų ratą, tačiau kaip vienas iš žurnalo redaktorių spausdinti rinkdavosi ne tik naudingus, bet ir malonius skaityti straipsnius. Pirmojo tomo redakciniame straipsnyje rasime tokius žodžius: „Šio laikraščio tikslas yra mūsų kalba platinti kaip fizikines, taip ir moralines žinias, kuriomis domisi Europos mokslininkai, kartu pranešti ir apie svarbiausius jų pokyčius“ [8, nr. 1, p. 1].³

³ Iš lenkų kalbos vertė Romanas Paulavičius.

Sniadeckis skelbė ir praktinės chemijos straipsnių: apie skalbinių balinimą, alkoholio gaminimą iš bulvių ir t. t. Jis taip pat domėjosi šeimų gyvenimu, o didžiausią dėmesį skyrė vaikų priežiūrai ir kūno kultūrai nuo ankstyvojo amžiaus. Veikalas *Pastabos apie fizinę vaikų auklėjimą (Uwagi o fizycznym wychowaniu dzieci)* [13] gerokai peržengė tradicinę požiūrį į vaikų priežiūrą ir ugdymą.

Trumpomis laisvalaikio valandomis Sniadeckis dalyvavo neformalios slaptos Nenaudėlių (Šubravcų) draugijos (Towarzystwo Szubrawców) veikloje, kuriai 1819–1822 m. pirmininkavo [11, p. 139–143]. Ši draugija nusipelno atskiros apžvalgos, tačiau vertėtų paminėti keletą dalykų: beveik visi jos nariai buvo garbingi universiteto profesoriai ar bendruomenės atstovai. Procedūra, kurios metu draugijoje vykdavo diskusijos, buvo griežtai parlamentinė; tvarką joje palaikydavo tvarkos sargybinis. Jo simbolis – raudonmedžio ližė, kuria jis belsdavo į grindis, kad įspėtų tvarkos pažeidėjus. Ant ližės buvo užrašyta: „tacere qui nescit, nescit loqui“.⁴

Draugija siekė „humoro ir geros nuotaikos“. Joje buvo svarbus slaptumas – susitikimų metu draugijos nariai vienas į kitą kreipdavosi lietuvių mitologijos vardais. Savaitraštis *Gatvės žinios (Wiadomosci Brukowe)* [21] buvo draugijos tribūna. Pasirašinėdamas kaip *Sotwaros (Kūrėjas), Bogumił Uwaznicki* arba anonimiškai, Sniadeckis buvo vienas iš daugelio straipsnių redaktorių ir autorių.⁵

1822 m. Sniadeckis išėjo į pensiją, pareigas Vilniaus universitete perleido vienam iš savo sekėjų – Ignotui Fonbergui (Ignacy Fonberg, 1801–1891) ir išvyko iš Vilniaus į savo dvarą Baltupyje. Lankydavo dukters Sofijos šeimą ir brolių Joną jo dvare Jašiūnuose. Kol buvo pensijoje, nepaskelbė jokių darbų, o visas jėgas skyrė šeimos gerovei, nors kaimo gyvenimas netiko universaliam mokslininko protui.

1827 m. Sniadeckis grįžo į universitetą vadovauti Terapijos ir klinikinės medicinos katedrai. Jo sukurtai senojo Vilniaus universiteto chemijos mokslinei mokyklai istorinės sąlygos nebuvo palankios. Rusijos imperijos tvarka visose gyvenimo srityse buvo vis žiauresnė, o ir

⁴ Lot. – tas, kuris nemoka tylėti, nemoka ir kalbėti.

⁵ Didžioji A. Sniadeckio rašytinio palikimo dalis tapo plačiau žinoma ir išliko iki mūsų laikų jo žento, istoriko Mykolo Balinskio (Michał Wincenty Feliks Baliński, 1794–1864), taip pat dalyvavusio Draugijos veikloje, dėka. 1840 m. jis sudarė bei išleido A. Sniadeckio biografiją ir šešių tomų darbų rinktinę *Andriaus Sniadeckio darbai (Dziela Jędrzeja Śniadeckiego)* [6].

švietimas nebuvo išimtis. Politinė padėtis buvo priešiška akademinėi veiklai; intelektualią bendruomenę persekiojo policija ir imperijos režimas. Įtarus sąmokslą, studentai buvo areštuojami. Sniadeckis labai rūpinosi dėl savo studentų ir kolegų, prisijungusių prie 1830–1831 m. sukilimo, ateities. Numalšinus sukilimą, 1832 m. Vilniaus universitetas buvo uždarytas. Sniadeckis toliau dirbo vietoje jo įsteigtoje Vilniaus medicinos ir chirurgijos akademijoje⁶.

1838 m. Sniadeckis vis dar redagavo trečią ir paskutinį *Organinių būtybių teorijos* tomo rankraštį. Ši knyga tapo jo viso gyvenimo kūriniumi, apibendrinančiu visą jo, kaip gydytojo, chemijos mokytojo ir gyvybės filosofo, meistriškumą, kurį jis norėjo perduoti jaunajai kartai. Po sunkios ligos, būdamas 70 metų (1838 m. gegužės 11 d.), profesorius mirė ramus – *Organinių būtybių teorija* jau buvo atiduota spausdinti.

Sniadeckis mirė savo namuose, Vilniuje, už kelių kvartalų nuo universiteto ir vadinamųjų Chemijos namų, kuriuose beveik 25 metus mokė chemijos. Atsisveikinimas su velioniu buvo surengtas Vilniaus universiteto Šv. Jonų bažnyčioje. Laidotuvių procesijoje dalyvavo Vilniaus universiteto profesoriai ir studentai, taip pat ir Vilniaus bendruomenė. Procesija pasiekė Aušros vartus ir ėjo dar beveik kilometrą Lydos keliu (dabar – Liepkalnio g.). Pagaliau eisena sustojo, leisdamą vežimui toliau vežti velionį paskutinėn kelionėn. Sustojimo vietoje procesijos dalyviai profesoriaus atminimui supylė kauburį, kuris ilgus metus buvo vadintas *Andrejevka* [12].

Sniadeckis buvo palaidotas šeimos kapavietėje, Ogorodnikų (lenk. Horodniki) kapinėse (Vilniaus gubernija, dabar – Baltarusija, Ašmenos r.) šalia savo mylimos žmonos Konstancijos Mikulovskytės-Sniadeckienės (Konstancja z Mikułowskich Śniadecka, 1770?–1830) [11, p. 177].

Idėjų paveldas

Tarp žymiausių senojo Vilniaus universiteto Sniadeckio sukurtos chemijos mokslinės mokyklos mokinių buvo: Ignatas Domeika (Ignacy Domeyko, 1802–1889), Čilės mineralogijos pramonės kūrėjas, geochemijos pradininkas; Ignatas Fonbergas, Sniadeckio įpėdinis Vilniuje,

⁶ 1842 m. akademija buvo uždaryta, dar nuo Vilniaus universiteto laikų jai priklausantis inventorių buvo išvežtas į kitus Rusijos imperijos universitetus.

cheminių terminų žodyno autorius; Rodionas Heimanas (Родион Григорьевич Гейман, 1802–1865), Chemijos laboratorijos Maskvos universitete įkūrėjas (tai buvo viena geriausiai įrengtų laboratorijų Europoje, veikė 1838–1953 m.); Mykolas Očapovskis (Michał Oczapowski, 1788–1854), agrochemijos pradininkas, Varšuvos universiteto profesorius [11, p. 181–182].

Taip pat Sniadeckio mokiniais buvo: Jonas Frederikas Volfgangas (Jan Fryderyk Wolfgang, 1788–1854), vaistininkas ir botanikas, Vilniaus universiteto farmacijos profesorius, žurnalo *Vilniaus farmacinis dienoraštis (Pamiętnik Farmaceutyczny Wileński)* įkūrėjas ir redaktorius; Sikstas Levkovičius (Sykstus Lewkowicz, 1775–1838), chirurgas ir gydytojas, Napoleono armijos gydytojas, Valjadolido (Ispanija) universiteto profesorius; Karolis Kačkovskis (Karol Maciej Kaczkowski, 1797–1867), gydytojas, Varšuvos universiteto profesorius; Juozapas Mianovskis (Józef Mianowski, 1804–1879), gydytojas ir chirurgas, Vilniaus medicinos ir chirurgijos akademijos bei Sankt Peterburgo medicinos ir chirurgijos akademijos profesorius, Varšuvos universiteto rektorius; Karolis Porcijanka (Karol Porcyanko, 1793–1841), Vilniaus universiteto bendrosios terapijos profesorius, Vilniaus medicinos ir chirurgijos akademijos chirurgijos ir oftalmologijos profesorius, urologijos chirurgijos pradininkas ir kt. [10].

Plačiau po kitas šalis ir mokyklas pasklidę Sniadeckio mokiniai ir pasekėjai išsaugojo savo mokytojo žinias ir mokslines idėjas [2].

Professor Jędrzej Śniadecki: Enlightener, Physician and Scholar of 1800s

BIRUTĖ RAILIENĖ

Introduction

Jędrzej Śniadecki was a famous professor of chemistry, a physician, a scholar and an author working in Vilnius; here he became an eminent representative of the epoch of Enlightenment, a unique mind extending the frontier of science, social advancement and welfare of humanity. Śniadecki was a person endowed with a great and broad, almost universal knowledge, he was a man with his roots in the Enlightenment, who grew, matured and blossomed in early Romanticism, he was a true phenomenon of the Vilnius University and a star of the Vilnius society in the period of 1797–1838. Śniadecki wrote all his works in Vilnius or in his country manor of Bołtupie (Belarus, Oszmiany distr.). From all publications, the manual of chemistry *The Origins of Chemistry (Początki chemii)*,¹ the fundamental philosophical work *Theory of Organic Beings (Teoria jestestw organicznych)* and his educational work focused on physical education of children attracted the attention not only of his contemporaries, but also of researchers of the later ages and of the general public. Unfortunately, nowadays the knowledge about his work and merits in chemistry, medicine and public health is scarce. As a protagonist of Enlightenment, Śniadecki participated in editorial work of a first scientific magazine in Lithuania *The Vilnius Daily (Dziennik Wileński)*. He believed that science needed to be available to the general public.

Studies in Europe

Śniadecki was born on 30 November 1768 in Żnin, Poland. Showing keen interest in sciences, Śniadecki first focused on mathematical studies, but soon became a student of medicine at the Cracow Academy. With the support of two brothers, he continued his medical studies at the University of Pavia, where he graduated in 1793 at the age of twenty five. Chemistry

¹ The title is translated, the original title is given in brackets when mentioned for the first time.

was among the priorities of the university in these times, and Śniadecki was glad to “learn enough chemistry to understand the essence of this subject” [3], as he wrote in a letter to his brother Jan. While studying in Pavia, Śniadecki was greatly impressed by Antoine Laurent Lavoisier’s (1743–1794) views on chemistry and his philosophy which caused a great commotion in the world of chemistry. University of Pavia was the place where Śniadecki developed an idea of summarising various theories he was familiar with and systems of treating diseases [11, p. 49]. After graduating from the Pavia University in 1793, Śniadecki travelled to London to visit his brother’s friend. Here, he had an opportunity of making numerous visits to hospitals, which was a good training before his studies at Edinburgh University.

In 1794, Śniadecki enrolled at the University of Edinburgh, at that time known as a centre of chemistry. The excellent atmosphere for studies and prominent professors influenced young Śniadecki who was to begin his philosophical work on the chemistry of living beings.

Life and Work at the Vilnius University

In 1797, as a result of a reform at the University, a Department of Chemistry at a Faculty of Medicine was established. A young and promising chemist and physician, Jędrzej Śniadecki was invited to chair it. Śniadecki was initially neither pleased with the premises nor with the chemical laboratory itself which he inherited from his predecessor, Joseph Gerard Sartorius (†1799) [1]. Few years later, the largest hall at the university was designed, new premises for the laboratory, followed by the equipment, were provided to serve the lectures in chemistry [11, p. 116].

In spite of the tradition of Latin language the University followed, Śniadecki conducted lectures in chemistry in the Polish language. However, the confusing chemical terminology was far from satisfactory, thus after three years of hard work, two volumes of *The Origins of Chemistry* [15], a chemistry manual, were published in 1800.

The book comprised a short outline of chemistry, presented according to the highest standards of the year in which it was published. Śniadecki quoted several contemporary authors, cited their most recent ideas and discoveries, and indicated the sources of information which formed the basis for the manual. The manual also included a glossary embracing the contributions of Count Aleksander Franciszek Chodkiewicz (1776–1838)

in the field. Śniadecki developed chemical nomenclature in Polish, with a translation to Latin; in the glossary the account of the latest developments in chemistry was illustrated. The text mentioned sixty two authors. The manual was published again in 1804, and in 1816–1817. It was the first original manual in the field of chemistry that ever appeared at the Vilnius University and in the Polish language.

Śniadecki was among visionaries of his epoch, made bold conclusions and opened new horizons for chemistry and biochemistry. A young professor of chemistry enthusiastically undertook the new task of teaching. In a short time, he elevated chemistry to the number of the most popular subjects at the University. He conducted lectures with the greatest enthusiasm which was drove the audiences into “chemomania”. Lectures were also attended by students of other subjects, ordinary citizens of Vilnius, “even ladies”. Throughout his entire life, Śniadecki remained an ardent supporter of the chemistry taught by Lavoisier [5, p. 99].

After publishing *Origins of Chemistry*, Śniadecki was captivated by the idea which emerged during his university studies: he was working on the philosophical treatise entitled *Theory of Organic Beings* [17]. The first volume was published in 1804, and again with the second volume in 1811.² Śniadecki was certain about the importance of creating a theory of treatment of diseases as such: “What kind of skill may be of more interest to man than the art of medicine? This science, like other humanist sciences, has developed very slowly, compelled to overcome the infinite errors striving towards the truth with greatest difficulty. Rare geniuses, which this important area of knowledge had quite a few, at times contributed to its explanation and progress, at other times confused the truth and plunged it deeper into the depths of falsehood. Reading carefully through its history we can see that there is no other type of human knowledge that would undergo so much change, transition and shift” [20, p. 45].

Śniadecki’s *Theory of Organic Beings* was an attempt to present a comprehensive theory of living beings, grounded in chemistry and aimed at improving medical procedures. It reflected an interest in the chemical processes of life that was widespread in the period. Śniadecki identified breathing as a process of absorption of oxygen from the air with

² Soon after his death, in 1858 all three parts were published [18].

the concurrent release of heat or “caloric”; he described human body from the chemical point of view [9, p. 20].

In his last words of the preface Śniadecki expresses his will: “After all I have never had any secrets and all those who listened to me were well acquainted with my understanding of the essence of diseases and their treatment. It will thus be an honour for me and for the memory of me, if such persons are found, who will not only accept my theory and verify it, but who will, through further experiments, develop it further” [20, p. 38–39].

Since the theoretical work on the chemistry of organic beings was published, Śniadecki had tried his hand at chemical analysis. He analysed the contents of crude platinum ore in 1808. The experiment was presented at the meeting of the University of Vilnius on 28 June 1808 and published as: *A Treatise on a New Metal Discovered in cCrude Platinum Ore (Rozprawa o nowym metallu w surowej platynie odkrytym)* [16]. The description of the experiment was sent for academic approval to Paris and St. Petersburg.

The French chemists, members of the Academy – Louis Bernard Guyton de Morveau (1737–1816), Antoine François Fourcroy (1755–1809) and Claude Louis Berthollet (1748–1822) – repeated the analysis of crude platinum ore, but did not find the element Śniadecki called vestium. An unfavourable assessment came also from Russia, where the issue of vestium was analysed by a scientist Jakov Zacharov (Яков Дмитриевич Захаров, 1765–1836). This was sad news to Śniadecki; he did not take up the experiments for years [11, p. 106]. Only in 1822 he returned to the experimental work, and conducted a thorough analysis of meteorite found in Poland, close to a village of Rzezycze: *On the Rzezycze County Meteorite Iron (O żelazie meteorycznem Rzezycykiem)* [14].

Alongside his academic, theoretical and experimental work, Śniadecki was a practicing physician, and was very popular among doctors in Vilnius. Together with other outstanding physicians he established the Vilnius Medical Society (in 1806) and was elected its president. The society initiated the idea and established the Institute of Vaccination (in 1808) and Institute of Maternity (in 1809) in Vilnius. Together with other members of the Vilnius Medical Society, Śniadecki published articles in a medical magazine *Journal of Medicine, Surgery and Pharmacy (Dziennik Medycyny, Chirurgii i Farmacyi)* [7]. During the most difficult and even fatal moments at the time of war and post-war periods Śniadecki was at

the front lines to protect the health of the citizens and solve sanitary problems in Vilnius. For the treatment of wounded soldiers, he was awarded a diamond encrusted ring and received a letter of gratitude from the emperor (1808) [22], his merits in medicine were appreciated – he was awarded the order of St. Anna (1830) [4].

As a representative of Enlightenment, Śniadecki participated in the editorial work of the first scientific magazine in Lithuania *The Vilnius Daily* [8]. He believed that science needed to become accessible to as many people as possible, but as a co-editor of the magazine he made sure that the articles published were both useful and pleasant to read. The editorial of the first volume promised: “The intention of this periodical is to disseminate in our language the knowledge, both physical and moral, with which the scholarly Europe employs itself and to make the public aware of all its major developments” [8, no. 1, p. 1].³

Śniadecki published articles on practical chemistry: about linen bleaching, production of alcohol from potatoes, etc. His interest also covered family care, paying considerable interest to child care and physical education since the earliest age. *Comments on Physical Education of Children (Uwagi o fizycznym wychowaniu dzieci)* [13] was going beyond the traditional attitude to child-care.

During short hours of leisure Śniadecki participated in activities of an informal secret Society of Scoundrels (Towarzystwo Szubrawców), chairing the society in 1819–1822 [11, p. 139–141]. The society itself deserves a special discussion, but we would like to give only some facts: almost all members were respectable professors of the university or respected representatives of the community.

The procedure observed during debates at the society was strictly parliamentary; the chairman was responsible for maintaining order. His symbol of authority was a mahogany spade, which he would rap on the floor to warn transgressors (disturbers). The spade bore the inscription: “tacere qui nescit, nescit loqui”.⁴

The idea of the society was “humour and good temper”. A distinctive feature of the society was a call for secrecy – its members used names from Lithuanian mythology to address each

³ Translated by Krzysztof Mazurek.

⁴ In Latin – who does not know how to keep silent, does not know how to talk.

other during the meetings. A weekly newspaper *The Pavement News* (*Wiadomości Brukowe*) [20] was a forum for the society. Śniadecki was one of the editors, and an author of many articles, signing them as *Sotwaros* (*Creator*), *Bogumił Uważnicki* or leaving the texts anonymous.⁵

In 1822, Śniadecki handed over his duties at the university to one of his former students, Ignacy Fonberg (1801–1891), and retired leaving Vilnius for his manor in Równopol. He frequently visited his daughter's Sofia's family, and his brother Jan at his Jaszuny manor. While in retirement Śniadecki did not publish anything, he devoted all his energy to supporting family well-being, however countryside life was not to his taste and was not agreeable with his universal mind.

In 1827, Śniadecki returned to the university as a head of the Department of Therapy and Clinical Medicine. The circumstances were unfavourable for the School of Chemistry at the old Vilnius University Śniadecki had created. The rule of the Russian Empire was becoming more brutal in all areas of life, and education was not an exception. The political situation was hostile to the academic activity; the intellectual community was persecuted by the police and the imperial regime. Students were arrested on suspicion of conspiracy. Śniadecki was deeply concerned about the future of his students and colleagues who joined the November Uprising (1830–1831). The Vilnius University was closed in 1832, and the Vilnius Academy of Medicine and Surgery was established in its place.⁶

In 1838 Śniadecki was still working on the manuscript of the third and the final volume of *Theory of Organic Beings*. The book was the highlight of all his life, summarising all his extensive knowledge as a physician, a teacher of chemistry and the organic world philosopher which he wanted to pass on to the young generation. After a severe illness, Jędrzej Śniadecki

⁵ A substantial literary heritage of Śniadecki was made available and reached our times thanks to his son-in-law, famous historian Michał Wincenty Feliks Baliński (1794–1864), who was also his associate in the society. In 1840 he published a biography and all works by Śniadecki in 6 volumes *Works of Jędrzej Śniadecki* (*Dzieła Jędrzeja Śniadeckiego*) [6].

⁶ The Academy was closed in 1842, and all its assets were sent away to other universities in Russian Empire.

passed away in peace at the age of seventy (May 11, 1838) – the third edition of *Theory of Organic Beings* had already been at the printing house.

Śniadecki died at his home in Vilnius, few streets away from the University and the “House of Chemistry” where he had been teaching chemistry for almost 25 years. The funeral was held at the Church of St. Johns at The Vilnius University. The professors and students of the Vilnius University, as well as the inhabitants of Vilnius participated in the funeral procession. The procession reached the Gate of Dawn and continued for almost one kilometre. Here, the procession stopped, and a carriage took Śniadecki on his last journey. The participants of the procession erected a mound in the memory of their beloved professor. For years this place was called *Andriejewka* [12].

Śniadecki was buried at the family graveyard at Horodniki cemetery (Belarus, Ashmyany distr.) next to his beloved wife Konstancja (Konstancja z Mikułowskich Śniadecka, 1770?–1830) [11, p. 177].

Heritage of ideas

Among the most prominent students of the scientific school of chemistry of the old Vilnius University Śniadecki has created were: Ignacy Domeyko (1802–1889), a founder of mineralogy industry in Chile, a pioneer of geo-chemistry; Ignacy Fonberg (1801–1899), Śniadecki’s successor in Vilnius, the author of a vocabulary of chemical terminology; Rodion Heymann (1802–1865) who moved to the Moscow University, where he designed a chemical laboratory – it was one of the best equipped in Europe, operated during 1838–1953; Michał Oczapowski (1788–1854), a pioneer in agro-chemistry, a professor at the Warsaw University [11, p. 181–182].

Among other of his students were: Jan Fryderyk Wolfgang (1788–1854), a pharmacist and a botanist, professor of pharmacy at the Vilnius University, founder and editor of *Pharmaceutical Diary of Vilnius* magazine (*Pamiętnik Farmaceutyczny Wileński*); Sykstus Lewkowicz (1775–1838), a surgeon and physician, a doctor in Napoleon’s army, a professor at the Valladolid University (Spain); Karol Maciej Kaczkowski (1797–1867), a physician, a Warsaw University professor; Józef Mianowski (1804–1879), a physician and surgeon, a professor at the Vilnius Academy of Medicine and Surgery, and the St. Petersburg Academy of Medicine

and Surgery, the rector of Warsaw University; Karol Porcyanko (1793–1841), a professor of general therapy at the Vilnius University, a professor of surgery and ophthalmology at the Vilnius Academy of Medicine and Surgery, a pioneer of urological surgery, etc. [10].

The students and followers at other schools and countries have preserved the knowledge and scientific ideas of their teacher [2].

Literatūra • Literature

1. *Alma Mater Vilnensis: Vilniaus universiteto turtai istorijos skersvėjuose (XVI–XXI amžiai)*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2016, p. 124.
2. *Andrius Sniadeckis*. Vilnius, 2017 [žiūrėta 2020-08-18].
Interneto prieiga: <https://andrewsniadecki.org/>.
3. Baliński, Michał. *Pamiętniki o Janie Śniadeckim*.
Wilno: nakładem i drukiem Józefa Zawadzkiego, 1865, t. 2, p. 125–126.
4. Baliński, Michał. *Życie Jędrzeja Śniadeckiego*.
Leszno i Gniezno: nakład i druk Ernesta Günthera, 1840, p. 74.
5. Brukštus, Algirdas; Railienė, Birutė. Andrius Sniadeckis apie chemijos istoriją – paprastai: *Nostris temporibus uti rerum ita et verborum simplicitas placet*.
Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 2013, [t.] 2009/2010, p. 97–123.
6. *Dzieła Jędrzeja Śniadeckiego*. Wydanie Michała Balińskiego.
Warszawa: nakładem Augusta Emmanuela Glücksberga, 1840. 6 t.
7. *Dziennik Medycyny, Chirurgii i Farmacyi*.
Wilno: [Cesarskie Towarzystwo Lekarskie], 1822–1824, 1830.
8. *Dziennik Wileński*. Wilno: w Drukarni Józefa Zawadzkiego, 1805–1806, 1815–1825.
9. Goliński, Jan. Śniadecki's Theory of Organic Beings in the Context of European Science.
In: Śniadecki, Jędrzej. *Theory of Organic Beings*. Vilnius: Petro ofsetas, 2018, p. 18–25.
10. Grabarska, Jadwiga; Olejnik, Dorota. Patroni na wystawie w bibliotece głównej.
Format 2.0, 2018, nr 3, p. 16–17.

11. Railienė, Birutė. *Andrius Sniadeckis*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2005.
12. Sirokomlė, Vladislovas. *Iškylos iš Vilniaus po Lietuvą*. Vilnius: Mintis, 1989, p. 19.
13. Śniadecki, Jędrzej. Uwagi o fizyczném wychowaniu dzieci. *Dziennik Wileński*, 1805, t. 2, nr 5, p. 1–32; t. 2, nr 6, p. 113–145; t. 3, nr 7, p. 225–247.
14. Śniadecki, Jędrzej. O żelazie meteorycznem Rzeczyckim. *Dziennik Wileński*, 1822, t. 1, nr 4, p. 481–504.
15. Śniadecki, Jędrzej. *Początki chemii stosownie do terażniejszego tej umiejętności stanu, dla pożytku uczniów i słuchaczy ułożone y za wzór lekcyi akademickich służyć mające*. Wilno: w Drukarni Akademickiej, 1800. 2 t.
16. Śniadecki, Jędrzej. *Rozprawa o nowym metalu w surowej platynie odkrytym*. Wilno: nakładem i drukiem J. Zawadzkiego, 1808.
17. Śniadecki, Jędrzej. *Teorya jestestw organicznych*. Warszawa: [s. n.], 1804. 2 t.
18. Śniadecki, Jędrzej. *Teorya jestestw organicznych*. Wilno: w Drukarni Dyecezjalnej u XX Missionarzy na Górze Zbawiciela, 1838. 3 t.
19. Sniadeckis, Andriejus. *Organinių būtybių teorija*. Vertė Irena Katilienė. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2018.
20. Śniadecki, Jędrzej. *Theory of Organic Beings*. Translated by Krzysztof Mazurek. Vilnius: Petro ofsetas, 2018.
21. *Wiadomości Brukowe*. Wilno: [s. n.], 1816–1822.
22. Wrzosek, Adam. *Jędrzej Śniadecki: życiorys i rozbiór pism*. Kraków: Akademia Umiejętności: nakład funduszu Nestora Bucewicza, 1910, t. 1, p. 106.

Andriaus Sniadeckio portretų ikonografija

NERINGA MARKAUSKAITĖ

Andriaus Sniadeckio portretai išsiskleidžia kaip kelis amžius puoselėta jo atminimo tradicija. Mokslininko ir visuomenės veikėjo portretai imami kurti jau XIX a. pradžioje. Kaip ir kitų Imperatoriškojo Vilniaus universiteto¹ mokslininkų, taip ir Sniadeckio atvaizdai mums pažįstami daugiau kaip pavieniai kūriniai ir mažiau kaip visumos išraiška. Sniadeckio portretų kūrėjus galima sieti su Universitete 1797 m. įsteigta Piešimo ir tapybos, 1803 m. įsteigta Skulptūros ir po dvejų metų – Raižybos katedromis, jose dirbusiais dėstytojais ir studentais. Daugelis jų buvo išugdyti Piešimo ir tapybos katedros vadovo profesoriaus Jono Rustemo (Jan Rustem, 1762–1835).² Šių dailininkų kūryboje išryškėjo kamerinis portretas. Nedidelio formato ir neretai sąlygišku fonu išsiskiriančiuose atvaizduose dėmesys neretai būdavo sutelktas į asmenybę, portretuojamojo būseną ir jo profesiją, atspindėjusią nuopelnus kultūrai ir mokslui.³

Pasak istoriko Józefo Bielińskiego (1848–1926), Sniadeckio vardas priklauso istorijai ir minimas šalia kitų žymių vyrų vardų, kurių šlovė amžiams aukso raidėmis įrašyta atminimo knygoje. Nežiūrint visa ardančios laiko jėgos, šio mokslininko veikalas *Organinių būtybių teorija* (*Teorya jestestw organicznych*) yra iškilaus gydytojo ir piliečio pavyzdys ateities kartoms ir paskatinimas tarnauti savo kraštui, mokslui ir artimiesiems [2, lap. 8].

¹ Toliau – Vilniaus universitetas.

² Šie dailininkai kūrė skirtingose srityse ir specializavosi naujai išrastos litografijos bare. Plačiau J. Rustemo ir jo mokinių kūryba aptariama Rūtos Janonienės monografijoje, taip pat parodos, vykusios Lietuvos dailės muziejuje, pagrindu sudarytame leidinyje [12; 17].

³ Šio tipo portretai aptariami tame pačiame, Rustemo ir jo mokinių kūrybai skirtame, leidinyje [17], taip pat Lietuvos valstybės kūrėjų XVI–XIX a. pirmosios pusės portretams skirtame leidinyje ir jame išspausdintame Laimos Bialopetravičienės straipsnyje [4].

Kartu su Universiteto bendradarbiais, daugiausia gydytojais, Sniadeckis buvo atsidėjęs Imperatoriškosios Vilniaus medicinos draugijos veiklai.⁴ Draugija buvo iškilmingai įsteigta 1806 m. gruodžio 12 d. ir veikė net ir tada, kai buvo uždaryti Vilniaus universitetas bei Vilniaus medicinos-chirurgijos akademija.⁵ Draugija taip pat neiširo po 1830–1831 ir 1863–1864 m. sukilimų. Ji buvo viena iš nedaugelio organizacijų, išgyvenusių imperinės valdžios taikomus suvaržymus. Ji ir tada vienijo Vilniaus universiteto profesorius gydytojus [34, p. 172–244]. Kai buvo uždrausti vieni svarbiausių kultūros ir mokslo židinių – Vilniaus senienų muziejus ir Vilniaus laikinoji archeologijos komisija, ir oficialiai savo veiklą nutraukė litografijos dirbtuvės bei dalis spaustuvių, nedaug beliko įstaigų, kurios būtų prisiėmusios pareigą pagerbti nusipelnčius kraštiečius ir mokslininkus. Vilniaus medicinos draugija nepamiršo minėjimų tradicijos – kai kada gana kukliai ir gerokai mažesniu narių skaičiumi.⁶ Dauguma Sniadeckio studentų iki šimtmečio vidurio išvyko į Varšuvą, Kijevą ir svečias šalis [5, t. 3, p. 166–167; 16, p. 131–133; 18, p. 6–8].⁷ Skirtingu metu išugdytų chemikų ir gydytojų pagarba Sniadeckiui neišblėso iki pat mūsų dienų. Šio mokslininko 250-ųjų gimimo metinių sukaktis buvo paminėta tarptautiniu lygiu, Sniadeckio atminimo puoselėtojų iniciatyva kultūriniai renginiai ir konferencijos vyko Lietuvoje, Lenkijoje ir Baltarusijoje.

Dalis Sniadeckio portretų paskelbta įvairiems kūrėjams skirtose monografijose [7; 12; 13]. Nemažai jų išspausdinta knygoje apie Sniadeckį [24], taip pat Jašiūnų dvaro sodybos ir rūmų istorijai skirtose publikacijose [10; 19]. Plačiau aptariami Rustemo tapyti Sniadeckio atvaizdai, atskleidžiant jų, taip pat ir kitų universiteto profesorių bei visuomenės veikėjų,

4 Toliau – Vilniaus medicinos draugija. Sniadeckis buvo pirmasis, vėliau ne vieną kartą perrinktas šios Draugijos prezidentas. Apie steigiamąjį Draugijos renginį atsiminimuose rašė Juozapas Frankas (Joseph Frank, 1771–1842) [8].

5 Toliau – Medicinos ir chirurgijos akademija. 1842 m. ji buvo uždaryta, kai kurie profesoriai persikėlė į Kijevo Šv. Vladimiro imperatoriškąjį universitetą.

6 Draugijos iniciatyva buvo minimos jos narių sukaktys; 1888 m. paminėtos ir Sniadeckio 50-osios mirties metinės [34, p. 151].

7 Reikia paminėti buvusį Sniadeckio studentą Karolį Kačkovskį (Karol Maciej Kaczkowski, 1797–1867), kuris dėstė Varšuvos universitete ir kaip namų gydytojas dirbo skirtingose Ukrainos vietose. Ignatas Domeika (Ignacy Domeyko, 1802–1889) Paryžiuje studijavo kalnakasybą, domėjosi mineralogija, vėliau, išvykęs į Čilę, buvo ne vienai kadencijai išrinktas Santjago universiteto rektoriumi.

portretų kompozicijas [12]. Šiuo laikmečiu sukurti Sniadeckio portretai neatsiejami nuo Vilniaus universiteto. Tai rodo ne tik jų ir kitų profesorių bei jo amžininkų atvaizdai, bet ir sklaida išskirtiniame leidinyje, skirtame meno kūriniams, susijusiems su Vilniaus universitetu [33].

Šiame straipsnyje aptariami Sniadeckio portretų raiškos ypatumai. Jame tyrinėjami tapybos, grafikos ir skulptūros atvaizdai, esantys Lietuvoje, ir, kaip retos išimtys, XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje sukurti Lvove ir Varšuvoje. Taip pat aptariami tapybos kūriniai, buvę Lietuvoje, bet išblaškyti, arba kaip grafiniai vaizdai ir jais iliustruoti leidiniai sukurti ir išleisti užsienyje, tačiau Lietuvoje buvę apyvartoje ir išsaugoti.

Straipsnyje siekiama atskleisti Sniadeckio portreto raidos pobūdį, pradedant XIX a. pirmoje pusėje sukurtais tapybos ir skulptūros darbais, taip pat raižiniais ir litografijomis, per šimtmetį atsiskleidusiu grafiniu portretu, baigiant XX a. kurtais tapybos, skulptūros ir grafikos atvaizdais.

Tapyti portretai

Ankstyviausiais Andriaus Sniadeckio portretais galima laikyti mums žinomus XIX a. pirmoje pusėje sukurtus paveikslus. Manoma, kad jie būdavo užsakomi šio mokslininko bičiulių, galbūt kai kurie iš jų ilgus metus buvo Sniadeckio, taip pat jo šeimos nuosavybė. Dalis tapytų portretų galėjo būti dovanojami vienu savininkų kitiems. Kartais net ir trumpa literatūroje randama žinutė leidžia suvokti, kad keletas tapybos atvaizdų galėjo ilgai išlikti uždaryto universiteto patalpose, tačiau jau ne šios aukštosios mokyklos, bet čia įsteigto Vilniaus senienų muziejaus ir Vilniaus medicinos draugijos kolekcijose. Deja, ne visada trumpos žinutės atskleidžia reikalingą informaciją apie kūrinių autorius ir ne visada leidžia juos atpažinti ar palyginti su iki mūsų laikų išlikusiais portretais [20].

Nedaug žinoma ir apie vieną Rustemo 1816 m. nutapytą portretą, laikomą dingusiu [12, p. 26]. Šį paveikslą mena, tikėtina, Jono Bulhako (Jan Brunon Bułhak, 1876–1950) nuotrauka, kurioje tarsi iš tamsaus paveikslo fono žvelgia Sniadeckio veidas. Ši nuotrauka buvo paskelbta Vilniuje 1933 m. išleistoje knygelėje [25]. Jos atvaizdą galima sieti su tokiu pačiu portretu, dabar esančiu Paryžiuje, Chemijos rūmuose. Ant paveikslo rėmų išlikę įrašai rodo, kad portretas tapytas pagal Rustemą, kad buvo dovanotas Lenkijos Chemijos pramonės asociacijos. Kitoje

paveiklo pusėje išlikusi lipdė sako, kad puošnūs rėmai buvo dekoruoti Lenkų auksuotojų uždarnosios akcinės bendrovės Varšuvoje.⁸

Vienas iš ankstyviausių mums žinomų Sniadeckio atvaizdų yra Pranciškui Smuglevičiui (Franciszek Smuglewicz, 1745–1807) priskiriamas šio mokslininko portretas, saugomas Nacionaliniame muziejuje Varšuvoje.⁹ Šioje kompozicijoje Sniadeckis pavaizduotas pusiau šonu, su anuomet dar madinga, tikėtina, juosta surištą peruką primenančia šukuosena. Kompoziciją Smuglevičius, manoma, tapė iš natūros, ir perteikė jauno mokslininko veido bruožus savo pamėgtų rusvų ir gelsvų tonų fone.

Viena iš galimų prielaidų, kad Smuglevičius šį portretą nutapė 1801–1803 metais, kai Vilniaus universitete, buvusiam jėzuitų refektoriume, ėmėsi kurti kompoziciją, uždengusią skliautų tapybą. Naujojoje kompozicijoje Šlovės šventyklos fone, greta mokslo globėjos Minervos, buvo pavaizduoti šiam kraštui nusipelnę mokslininkai, Vilniaus universiteto dėstytojai, taip pat Sniadeckis [6].¹⁰ Manoma, kad kurdamas šią kompoziciją, Smuglevičius galėjo nutapyti ir mokslininko portretą. Galima ir kita prielaida – kad portretas buvo nutapytas paskutiniais tapytojo gyvenimo metais kaip atlygis Sniadeckiui, kuris jį prižiūrėjo ir gydė.¹¹

Iš kitų Sniadeckio atvaizdų skiriasi Rustemo 1815 m. nutapytas portretas, dabar saugomas Karališkojoje pilyje-muziejuje Varšuvoje.¹² Vilniaus tapytojui, vėliau – Vilniaus universiteto Piešimo ir tapybos katedros vedėjui ir ankstyvuojui laikotarpiu nestigo užsakymų, o vieni iš

8 Žr. portreto vaizdą ir aprašą šio leidinio kataloge, nr. 34 (toliau – žr. katalogą).

9 Žr. katalogą, nr. 1. Smuglevičiaus autorystę primena įrašai ant porėmio kitoje paveiklo pusėje.

10 Smuglevičius tuomet sukūrė tris sieninę tapybą dengusias kompozicijas. Šlovės šventyklą perteikiančiu paveikslu buvo uždengta Vilniaus jėzuitų akademijos laikmečio kompozicija, vaizduojanti Švč. Mergelę Mariją, Jėzaus Draugijos globėją; 1929 m. ši sieninė tapyba buvo atidengta Kazimiero Kviatkovskio (Kazimierz Kwiatkowski, 1893–1964).

11 Šią prielaidą siūlo mums gerai žinomos aplinkybės, kad prieš pat mirtį tapytojas kai kuriuos paveikslus dovanavo savo pažįstamiems ir bičiuliams. Sniadeckiui už gydymą buvo padovanotas „Europos“ paveikslas [1, lap. 7].

12 Žr. katalogą, nr. 2. Paveiklo proveniencija primena, kad portretas 1979 m. buvo nupirktas Karališkajai piliai-muziejui Varšuvoje iš Sniadeckio palikuonio Andrzejaus Stanisławo Ciechanowieckio; nuo 1984 m. jis yra muziejaus nuosavybė.

jų buvo profesorių ar žinomų visuomenės veikėjų portretai. Rustemo tapybai, matyt, amžininkai nebuvo abejingi. Išugdyti akademinės tapybos pradai jam nesutrukdė atrasti savo kaip romantizmo tapytojo meninę kalbą. Rustemo tapytame portrete tarsi likdavo jo užmegzto pokalbio su skirtingos profesijos, taip pat įvairios visuomeninės aplinkos tipažais išraiška.

Tikėtina, kad Rustemas Sniadeckio portretą tapė kaip modelį, matyt, paprašęs jo pozuoti. Vilniaus universitete chemiją dėstęs profesorius pavaizduotas sėdintis prie stalo, su plunksna rankoje, su universiteto dėstytojams privaloma uniforma – dailiu tamsiai mėlynu fraku, atpažįstamu iš auksinių sagų ir iš varpomis bei ažuolo lapais aukso gijomis siuvinėtos apykaklės ir rankogalių.¹³ Mokslininko žvilgsnis nukreiptas į šoną, primena neseniai įvykusį pokalbį su mums nežinomu veikėju, tarsi tapytojas būtų norėjęs perteikti metą, kai Sniadeckis pasakoja apie savo parašytus veikalus ir apie *Organinių būtybių teoriją*.

Rustemo mokyklai galėtume priskirti ir Nacionaliniame muziejuje Varšuvoje saugomą Sniadeckio portretinę miniatiūrą, nutapytą 1815 m. Vilniuje dirbusio dailininko.¹⁴ Portretas buvo nutapytas guašu ant dramblio kaulo, išsaugotas po išgaubtu stiklu, įtvirtu metaliniais rėmeliais. Miniatiūra galėjo būti sukurta Sniadeckio artimųjų užsakymu, jos savininkai vienu ar kitu laikmečiu galėjo būti šeimos nariai ar jai artimi bičiuliai.

Realistiškais veido bruožais išsiskiria Aleksandro Juozapo Slendzinskio (Aleksander Józef Sleńdziński, 1803–1878) nutapytas portretas, saugomas Lietuvos nacionaliniame dailės muziejuje.¹⁵ Jame pavaizduotas jau ganėtinai senyvo amžiaus, žilaplaukis vyras, vilkintis tamsų fraką. Panašiai savo atsiminimuose Sniadeckį paskutiniaisiais jo gyvenimo metais apibūdino vienas iš amžininkų – gydytojas Liudvikas Grabovskis (Ludwik Grabowski, 1813–1894) [5, t. 3, p. 332]. Tapydamas portretą, A. J. Slendzinskis rėmėsi iš natūros sukurtu nežinomu

¹³ Vilniaus universitete buvo įvestos uniformos profesoriams, adjunktams, tarnautojams ir studentams. Jos buvo siuvas pagal Juozapo Franko žmonos Christinos Gerhardi (Christina Gerhardi-Frank, apie 1780 – po 1832) sukurta pavyzdį iš tamsiai mėlynos gelumbės su šviesiai mėlyna apykakle ir atvartais, auksu siuvinėtomis varpomis ir ažuolo lapais [24, p. 92].

¹⁴ Žr. katalogą, nr. 3.

¹⁵ Žr. katalogą, nr. 4.

piešiniu ar tapybos kompozicija. Kas buvo šio portreto užsakovas, nežinoma. Galbūt jis buvo užsakytas Sniadeckių šeimos.¹⁶

Prabėgus daugiau negu aštuoniasdešimčiai metų, Sniadeckio portreto kompoziciją nutapė Stepono Batoro universiteto Dailės fakulteto profesorius Liudomiras Slendzinskis (Ludomir Słędziński, 1889–1980). Kaip liudija įrašas kompozicijoje, paveikslą 1936 m. dailininkui užsakė, taip pat Andriaus Sniadeckio vardu pavadinto instituto aulai fundavo profesorius Kazimierz Sławiński (1870–1941).¹⁷ Dabar šis portretas yra Vilniaus universiteto muziejuje Šv. Jonų bažnyčioje.

Sniadeckio portretą L. Slendzinskis sutiko tapyti, matyt, neatsitiktinai. Vieno iš mokslininko portretų autoriumi, kaip pastebėta anksčiau, buvo jo senelis A. J. Slendzinskis. Nuosaukiai stilizuotoje L. Slendzinskio kompozicijoje žymus gydytojas ir chemikas vaizduojamas su fraku ir baltais marškiniais, taip pat su puošnia, daugelyje XIX a. portretų atpažįstama kaklajuoste. Kompozicijos idėja šis 1936 m. sukurtas atvaizdas primena Rustemo portretą. L. Slendzinskis mokslininką taip pat pavaizdavo prie stalo su plunksna vienoje rankoje, o kitoje laikantį savo rankraščio lapą. Paveikslo fone jis nutapė Šv. Jonų bažnyčios bokštą. Galbūt L. Slendzinskis šia kompozicija norėjo įprasminti XIX a. pirmoje pusėje pastatytus naujus Chemijos namus, kuriuose buvo įrengtas ir Sniadeckio kabinetas.

Atvaizdai raižiniuose ir litografijose

Tapybos atvaizdai ir piešiniai laikytini pačiais tikriausiais portretais. Nemaža dalis atvaizdų, tapusių ir leidinių iliustracijomis, primena ankstyvuosius raižinius, dažnai perkurtus ir kitaip interpretuotus. Tai galima pastebėti vario raižybos bei litografijos technikomis sukurtuose portretuose.

¹⁶ Reikia pastebėti, kad Vilniaus Stepono Batoro universiteto (toliau – Stepono Batoro universitetas) bibliotekoje 1938 m. veikusios parodos dokumentai liudija, kad tuomet eksponuotas A. J. Slendzinskio atvaizdas priklausė Vilniaus mokslo bičiulių draugijai (Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Wilnie) [3, lap. 22].

¹⁷ Žr. katalogą, nr. 36.

Vienu ankstyviausių atvaizdų galėtume laikyti dailininko ir gydytojo Vincento Smakausko (Wincenty Ryszard Smokowski, 1797–1876) piešinį.¹⁸ Šiame piešinyje mokslininkas pavaizduotas pusiau šonu kaip daugumoje kamerinio portreto kompozicijų. Piešinys perteikia Sniadeckį jau brandaus amžiaus. Manoma, kad šis portretas tapo pirmavaizdžiu daugeliui grafikos darbų. Akivaizdu, kad pagal Smakausko piešinį savo atvaizdą kūrė litografas Josephas Sonntagas (1784/1786–1834).¹⁹ Smakausko piešinys primena, kaip atrodė iki mūsų laikų neišlikęs jo raižinys. Dailininkas jį išraižė po 1829 metų, grįžęs į Vilnių iš Imperatoriškosios dailės akademijos Sankt Peterburge [7, p. 83]. Tikėtina, kad pagal šį raižinį, o galbūt piešinį Antonis Oleszczyńskis (1794–1879) apie 1831 m. sukūrė savo Sniadeckio portretą. Taip pat remdamasis Klembovskio atvaizdu jis išraižė buvusio Vilniaus universiteto rektoriaus Jono Sniadeckio (Jan Chrzciel Władysław Śniadecki, 1756–1830) portretą.²⁰ Tikėtina, kad Andriaus Sniadeckio portreto išleidimą tuomet parėmė gydytojas ir Vilniaus medicinos draugijos narys Jonas Pilypas Kulieša (Jan Filip Kulesza, 1799–1872). Galbūt todėl greta Sniadeckio portreto yra jam skirtas dedikacinis įrašas.²¹

Vienas iš daugiausiai kartojamų ir dėl gausių sekinių žinomų portretų buvo sukurtas kelioliese Varšuvos dirbtuvėse dirbusio raižytojo Ernsto Mathieu Erino Corro (1805–1862) [14]. Tikėtina, kad raižinys buvo specialiai užsakytas Jono Kazimiero Vilčinskio (Jan Kazimierz Wilczyński, 1806–1885) *Vilniaus albumui* (*Album de Wilna*) ir, manoma, 1848–1849 metais išspausdintas antrosios serijos antrajame aplanke.²² Ši portretinė kompozicija išsiskiria Sniadeckio sūnui Juozapui Sniadeckiui (Józef Konstany Śniadecki *vel* Sniadecki, 1799–1893) skirta dedikacija, liudijančia, kad su jo vardu galėtume sieti litografijos sukūrimą ir net jos išleidimą.

¹⁸ Žr. katalogą, nr. 12, 13. Pastarasis A. Sniadeckio portretas kartu su Bonaventūrai Klembovskiui (Bonaventura Kłembowski, 1795–1888) priskiriamu buvusio universiteto rektoriaus J. Sniadeckio portreto piešiniu saugomi Rūtos ir Rimvydo Baranauskų kolekcijoje.

¹⁹ Žr. katalogą, nr. 15.

²⁰ Žr. katalogą, nr. 14. Abu portretus A. Oleszczyńskis išspausdino albume *Lenkijos įvairenybės (Rozmaitości Polskie)* [22]. Jame A. ir J. Sniadeckių portretai skelbiami ir atskirai, ir kaip susietų raižinių kompozicija.

²¹ J. Kulieša buvo vienas iš Sniadeckio bendradarbių Vilniaus universitete [5, t. 2, p. 284].

²² Žr. katalogą, nr. 25.

J. Sniadeckis jau penktojo dešimtmečio pabaigoje dalyvavo Vilniaus labdarybės draugijos veikloje. Šiam žingsniui jį galėjo paskatinti jo sesers Sofijos Sniadeckytės-Balinskienės (Zofia z Śniadeckich Balińska, 1798–1880) vyras, buvęs Vilniaus laikinosios archeologijos komisijos vicepirmininkas, A. Sniadeckio palikimo leidėjas ir jo biografijos autorius Mykolas Balinskis (Michał Wincenty Feliks Baliński, 1794–1864).²³

Šioje kompozicijoje pavaizduoti universiteto pastatai, kurie atspindi Andriaus Sniadeckio mokslinę veiklą. Kompozicijos nuošalyje nupieštas sodo fragmentas primena Vilniaus universiteto Botanikos sodą. Chemijos laboratorijos ar Chemijos namų pastatas liudija čia Sniadeckio dėstytą chemiją, taip pat jo atsidėjimą medicinai. Šios raižinio kompozicijos antraštėje laurais papuošti knygų tomai simbolizuoja Sniadeckiui šlovę atnešusius jo mokslinius veikalus.

Šia išraiškinga ir galbūt net užsakovo pasiūlyta Sniadeckio portreto kompozicija buvo iliustruojami ne vien mokslininko veikalai, bet ir kiti darbai, pavyzdžiui, Vilniaus universitetui skirtas Bieliński leidinys. Corro sukurto raižinio fotografija iliustruoja šio leidinio antrąjį tomą. Jos antraštė primena, kad raižinys buvo saugomas Vilniaus medicinos draugijos rinkiniuose [5, t. 2]. XIX a. antroje pusėje šios Draugijos rinkiniuose buvo ir grafinių atvaizdų, matyt, vienas iš jų ir buvo pastarasis Corro sukurtas raižinys [34, p. 170]. Reikia paminėti iš šios kompozicijos perimto portreto sekinių – Jono Styfio (Jan Styfi, 1841–1921) medžio raižinį, sukurtą pagal Józefo Tadeuszo Polkowskio (1820–1895) piešinį, kuris buvo išspausdintas 1861 m. leidinyje *Iliustruotas savaitraštis (Tygodnik Ilustrowany)* [30, p. 186]. Tikėtina, kad pagal Corro portretą, pasirėmęs juo kaip pirminiu impulsu ar vienu iš jo nutolusių ir mums nepažįstamų sekinių, Sniadeckio portreto litografiją XIX a. antroje pusėje (manoma, 7–8-ąjį dešimtmetį) sukūrė Varšuvoje dirbęs litografas Władisławas Walkiewiczius (1833–1900). Gerokai supaprastinta abstrakčių formų Corro raižinio interpretacija būdinga

²³ Balinskis skatino prie šios Komisijos veiklos prisidėti ir profesorius Sniadeckio sūnaus J. Sniadeckio sūnų Kazimierą Sniadeckį (Kazimierz Józef Wiktor Śniadecki, 1830–1890). Žinoma, kad Kazimieras Vilniaus senienų muziejui padovanojo senelio A. Sniadeckio mundurą suvinėta apykakle. Reikia pastebėti, kad profesorius sūnus J. Sniadeckis ir jo sūnus Andrius Sniadeckis (Andrzej Franciszek Śniadecki, 1834–1893) buvo Vilniaus labdarybės draugijos nariai [10, p. 65; 19, p. 200–204; 27; 28; 29].

Juozapo Kadušino (Józef Kaduszyn, 1865–1934) sukurtai portreto litografijai. Manoma, kad ši modernistinės raiškos kompozicija buvo sukurta XX a. antrajame dešimtmetyje.²⁴

Vienas ankstyviausių portretų, iliustruojančių Sniadeckio *Organinių būtybių teoriją*, buvo sukurtas šio veikalą 1838 m. tritomiam leidimui. Manoma, kad šią litografiją Karolis Pranciškus Ripinskis (Karol Franciszek Rypiński, 1809–1892) ir Antanas Kliukovskis (Antoni Klukowski, 1806 – minimas iki 1864) sukūrė dar Sniadeckiui esant gyvam [26, t. 1].²⁵ Minėtinas Varšuvoje litografijos dirbtuvę turėjęs vokiečio rašytojas Józefo Franciszeko Herknerio (1802–1864) apie 1840 m. litografijos technika sukurtas neįmenamo pirmavaizdžio portretas, kurio keletas panašių kompozicijų irgi puošia vieną iš Sniadeckio rinkinių.²⁶

Iš kitų Sniadeckio portretų įvairiomis improvizacijomis išsiskiria kompozicijos, kartojančios A. J. Slendzinskio nutapytą portretą. Dalis šių atvaizdų, tikėtina, buvo išspausdinta Vilniuje, 1833 m. įkurtoje Juozapo Jurgio Ozemblovskio (Józef Jerzy Oziębłowski, 1805–1878) litografijos spaustuvėje; kartais jos yra be signatūros ar nuorodos apie spaustuvę, be antraščių. Šie portretai (labai dažnai litografijos) vaizduojami – kitaip negu šiame tapybos kompozicijos pirmavaizdyje – daugiausia apvertus juos veidrodžio principu.²⁷

Daugeliui leidiniuose skelbtų mokslininko portretų būdingas nemažas tiražas. Chemijos katedros inventoriaus leidinių puošiantis Jurgio Hopeno (Jerzy Hoppen, 1891–1969) 1938 m. sukurtas portreto vario ražinys, matyt, buvo užsakytas specialiai šiam leidiniui [11]. Kiekviename knygos egzemplioriuje buvo įrištas originalus ražinio atspaudas. J. Hopenas jį kaip tapybos kompozicijos sekinių sukūrė pagal L. Slendzinskio atvaizdą.

Nemaža dalis portretų, kuriuos sukūrė Vilniuje, Varšuvoje, taip pat ir kitose vietose dirbę dailininkai, rašytojai ir litografai, primena ir tapybos atvaizdus, ir Smakausko piešinių, taip pat pagal jį sukurtą Oleszczyńskio ražinio kompoziciją. Ne vienas jų galėjo būti sukurti albumams. Apie tai liudija Paryžiuje Oleszczyńskio išleistas ražinių albumas, taip pat ir

²⁴ Žr. katalogą, nr. 41.

²⁵ Žr. katalogą, nr. 17–20. Reikia pastebėti, kad tuomet buvo sukurtos dvi skirtingos veidrodžio principu apverstos portretų litografijos, kurios puošė du šio veikalą tomus.

²⁶ Žr. katalogą, nr. 21–23.

²⁷ Plg. katalogo nr. 29, 33.

Varšuvoje išėjęs vienas iš pirmųjų žymių kraštiečių atvaizdų aplankas. Portretus šiam aplan-
kui Varšuvoje Aleksandro Pranciškaus Chodkevičiaus (Aleksander Franciszek Chodkiewicz,
1776 arba 1777–1838) įsteigtoje litografijos dirbtuvėje 1820 m. sukūrė Valentinas Slivickis
(Walenty Sliwicki, 1765–1857). Jame buvo ir vienas ankstyviausių grafinių, taip pat ir litogra-
fijos technika sukurtų, Sniadeckio portretų.²⁸

Skulptūriniai biustai, medalionai ir kompozicijos

Pirmieji skulptūriniai Andriaus Sniadeckio portretai yra sietini su vieno žymiausių XIX a.
Vilniaus skulptorių Kazimiero Jelskio (Kazimierz Jelski, 1782–1867) vardu. Vienas iš jo biustų,
sukurtas iš degto molio, dabar saugomas Vilniaus universiteto muziejuje. Jelskis jį sukūrė,
kaip primena įrašas, Vilniuje 1838 m. balandžio 29-ąją, Sniadeckio paskutiniais gyvenimo
metais.²⁹ Gali būti, kad kaip tik pagal pastarąjį modelį sukurta dar viena skulptūra iš gipso,
kaip ir kiti universiteto profesorių biustai, 1847 m. puošė Vilniaus medicinos draugijos
posėdžių salę [34, p. 95].

Tačiau šis Jelskio biustas nebuvo pirmasis skulptūrinis mokslininko portretas.
Apie Vilniaus universitete įrengtą Skulptūros salę ir čia stovėjusius vienus gražiausių
A. ir J. Sniadeckių biustų buvo rašoma Jelskio mokinio Teodoro Krasinskio (Teodor Piotr Alek-
sander Kajetan Krasieński, 1798–1870) atsiminimuose. Tai rodo, kad A. Sniadeckio skulptūrinis
portretas galėjo būti sukurtas ir antrajame dešimtmetyje [13, p. 95]. Kaip atrodė šis gipsinis
biustas, ar galėjo jis išlikti, iki šiol nėra žinoma.

Vilniaus universiteto bibliotekos Pranciškaus Smuglevičiaus salėje 1938 metais, kaip liu-
dija Sniadeckio 100-osioms mirties metinėms parengtą ekspoziciją užfiksavusi nežinomo
fotografo nuotrauka, buvo eksponuojamas ir gipsinis Sniadeckio biustas, manoma, tas pats,
kuris XIX a. buvo saugomas Vilniaus medicinos draugijoje.³⁰ Neabejotina, kad tuomet pa-
rodoje eksponuotas portretas buvo sukurtas pagal Jelskio 1838 m. sukurtą skulptūrinį biustą.

²⁸ Žr. katalogą, nr. 11.

²⁹ Žr. katalogą, nr. 5.

³⁰ Žr. katalogą, nr. 44.

Artėjant Vilniaus universiteto 450-ies metų sukakties minėjimui, buvusioje universiteto Kolonų salėje nuspręsta sukurti profesorius ir visuomenės veikėjus įamžinančių skulptūrinių biustų galeriją. Šiam projektui buvo pakviestas skulptorius Jonas Jagėla (1945–2019), kuris kartu su kitais portretais 1978 m. iš gipso sukūrė ir Sniadeckio biustą, modeliu paėmęs tą pačią, jau anksčiau minėtą, dabar Vilniaus universiteto muziejuje saugomą Jelskio skulptūrą.³¹

Iki šiol nežinoma, kas Jelskiui užsakė dviejų brolių – J. Sniadeckio ir A. Sniadeckio – medalionus, kuriuos galbūt pagal šio skulptoriaus modelius sukūrė ir išliejo Jonas Ostrovskis (Jan Ostrowski, 1811–1872). Dabar medalionai saugomi Lietuvos nacionaliniame muziejuje. Juose tebesantys įrašai ir skulptoriaus monograma (IO) mena, kad portretai buvo sukurti Jašiūnuose 1863 metais.³² Viena iš prielaidų, įtikima iki šiol, – kad portretų užsakovai buvo Sniadeckytė-Balinskienė ir jos vyras Balinskis, kurie Jašiūnuose galėjo būti sukaupe nemažai A ir J. Sniadeckių portretų.

Reikia paminėti dar vieną Ostrovskio sukurtą šio mokslininko skulptūrinį biustą, išlietą iš bronzos, kuris saugomas Rokiškio krašto muziejuje.³³ Muziejuje saugomi ir kiti formų smulkumu išsiskiriantys šio skulptoriaus sukurti žymių visuomenės veikėjų ir Universiteto profesorių biustai.³⁴ Vienas iš jų yra žymaus ornitologo ir dailininko grafo Konstantino Tyzenhauzo (Konstanty Tyzenhauz, 1786–1853) [9, p. 26–28]. Portretai seniau buvo Rokiškio dvare. Ostrovskiui šiuos portretus galėjo užsakyti K. Tyzenhauzo sūnus grafas R. Tyzenhauzas, kolekcininkas ir Vilniaus senienų muziejaus mecenatas.³⁵

³¹ Žr. katalogą, nr. 45.

³² Žr. katalogą, nr. 6, 7.

³³ Žr. katalogą, nr. 10. Paskutinieji dvaro savininkai buvo Pšezdeckiai, iki XX a. 5 deš. išsaugoję šiuos skulptūrinius portretus. Rokiškio dvaras Pšezdeckiams atiteko per grafo Reinoldo Tyzenhauzo (Rajnold *vel* Reynold Tyzenhauz, 1830–1880) seserį grafienę Mariją Tyzenhauzaitę-Pšezdeckienę (Maria Anna Waleria Tyzenhauz-Przeździecka, 1827–1890), ištekėjusią už Aleksandro Pšezdeckio (Aleksandr Narcyz Karol Przeździecki, 1814–1871).

³⁴ Kiti biustai: Jono Povilo Voroničiaus (Jan Paweł Woronicz, 1757–1829), Julijono Ursino Nemcevičiaus (Julian Ursyn Niemcewicz, 1758–1841), Stanislovo Bonifaco Jundzilo (Stanisław Bonifacy Jundziłł, 1761–1847), taip pat poeto Adomo Mickevičiaus (Adam Mickiewicz, 1798–1855).

³⁵ Minėtina viena R. Tyzenhauzo donacijų – Vilniaus senienų muziejui dovanota jo tėvo K. Tyzenhauzo sukaupta paukščių iškamšų kolekcija.

K. Tyzenhauzo biustas, manoma, pirmasis šioje Ostrovskio biustų serijoje, sukurtas iš gipso. Taip pat gipsinis Voroničiaus biustas. Tačiau kiti darbai, taip pat ir A. Sniadeckio skulptūra, buvo išlieti iš bronzos. Juos kūrusio meistro ar kelių meistrų vardai nežinomi. Visai įtikima, kad bronzinės skulptūros buvo sukurtos pagal jų ankstesnius, modeliais buvusius, gipsinius biustus, manoma, 6-ąjį dešimtmetį ar netgi 1857 metais. Ši data išlikusi ant K. Tyzenhauzo skulptūros.³⁶

Manoma, kad viena ankstyviausių visafigūrių Sniadeckio skulptūrų buvo sukurta Varšuvos medicinos draugijos užsakymu 1875 m. ir stovėjo jos posėdžių salėje.³⁷ Šią skulptūrą ėmėsi kurti vienas iš geriausiai žinomų Varšuvos skulptorių Ludwikas Kucharzewskis (1838 arba 1842–1889), anuomet kūręs ir monumentalius paminklus [21]. Apie skulptoriaus sumanymą liudija 1877 m. leidinyje *Iliustruotas savaitraštis* išspausdintas Juliano Schübelerio (minimas 1865–1890) raižinys ir šiame laikraštyje paskelbtas nežinomo autoriaus straipsnis [15]. Kucharzewskis siekė pavaizduoti Sniadeckį stovintį prie katedros, ranka atsirėmusį į atverstą knygą. Kaip paminėta straipsnyje, ši knyga, pagal skulptoriaus sumanymą, reiškė nemarią profesoriaus *Organinių būtybių teoriją*. Išraiškingu rankos judesiu skulptorius norėjo perteikti pačią teorijos įrodinėjimo akimirką. Kucharzewskis pavaizdavo Sniadeckį su profesoriaus toga, taigi, jis buvo susipažinęs su Vilniaus universiteto architekto Karolio Podčaszyński (Karol Podczaszyński, 1790–1860) sukurtu jos eskizu. Matyt, skulptorius siekė pavaizduoti mokslininką tokį, koks jis atrodė, rašydamas savo darbą. Jis stengėsi sukurti kiek įmanoma tikrovišką portretą, remdamasis Vilniuje tuomet žinoma Jelskio skulptūra. Šį kūrinį, kaip užsimenama straipsnyje, skulptoriui nurodė A. Sniadeckio duktė Sofija. Skulptorių taip pat konsultavo buvęs Sniadeckio bendradarbis Adomas Ferdinandas Adamovičius (Adam Ferdynand Adamowicz, 1802–1881) [15].

Po daugiau nei dvidešimties metų Šv. Juozapo Globos (vizitiečių) bažnyčioje Varšuvoje 1898 m. buvo įrengta Sniadeckį įamžinanti ir iki mūsų laikų čia išlikusi memorialinė lenta, kurią iš bronzos išliejo varšuviškis skulptorius Pijus Weloński (Pius Weloński, 1849–1931). Anuomet žinutę apie šią lentą išspausdino leidinys *Iliustruotas savaitraštis* [32, p. 881, 893].

³⁶ Plg. įrašą K. Tyzenhauzo biuste: *Wilno. Jan Ostrowski 1857 Rzeźba*.

³⁷ Žr. katalogą, nr. 8.

Bareljefinė visafigūrė kompozicija buvo sukurta A. Sniadeckio 60-ųjų mirties metinių proga, išsiskyrė ir memorialiniu įrašu.³⁸ Jis liudija, kad lenta buvo užsakyta Ignaco Orzechowskio (1807–1886). Jo valia užsakymą vykdė Varšuvos labdarybės draugija. Bareljefinė kompozicija primena Kucharzewskio skulptūrą. Taip pat ir šioje plokštėje Sniadeckis pavaizduotas vilkintis togą. Jo kairėje rankoje – rankraštis, kita ranka pakelta į viršų. Manoma, kad šitaip skulptorius norėjo pavaizduoti jį dėstantį auditorijai savo įžymiąją teoriją.

XIX a. pabaigoje pastatytos Stepono Batoro gimnazijos Lvove fasadą, manoma, čia dirbusių mokslininkų, taip pat ir chemikų, rūpesčiu nuspręsta dekoruoti Tadeuszo Barąco (1849–1905) skulptūromis. Tarp skirtingoms mokslo sritims atstovaujančių mokslininkų atpažįstame ir Sniadeckį, kurį skulptorius pavaizdavo tarsi žengiantį žingsnį, rankoje laikantį savo mokslinius darbus simbolizuojančią knygą. Paminėtina ir kita Sniadeckio skulptūra, XX a. pirmoje pusėje stovėjusi Lvovo universiteto Chemijos instituto fojė.³⁹ Šį biustą, manoma, instituto užsakymu 1897 m. sukūrė Antonis Popielis (1865–1910), tačiau jis, kaip ir Kucharzewskio kūrinys, neišliko.

Išvados

Andriaus Sniadeckio portretai primena ne vien šį mokslininką, bet ir liudija jo minėjimą atvaizdu. Tapybos, skulptūros ir grafikos kūriniai būdavo ne tik nuolat kuriami, bet ir saugomi skirtingose draugijose, mokslo įstaigose ir privačiuose rinkiniuose. Vilniaus medicinos draugijos rūpesčiu buvo išsaugotas Jelskio sukurtas skulptūrinis biustas. XX a. pirmoje pusėje Vilniaus mokslo bičiulių draugija jau buvo įsigijusi A. J. Slendzinskio sukurtą Sniadeckio portretą.

Viena iš šio mokslininko portreto užsakovų buvo jo šeima ir jo sūnus Juozapas Sniadeckis. Tikėtina, jo iniciatyva buvo sukurtas Corro raižinys. Du skulptūriniai medalionai, skirti broliams Sniadeckiams, manoma, buvo užsakyti Sniadeckytės-Balinskienės ir jos vyro Balinskio pastangomis. Varšuvos medicinos draugijos iniciatyva buvo sukurta viena ankstyviausių

³⁸ Lentoje įkomponuotas užrašas: *Sp Jędrzejowi Sniadeckiemu, badaczo[wi] przyrody, Proffesorowji Uniwersytejtu Wilenskiego w wykonaniu zapisu i ostatniej woli jego ucznia Dr Ignacego Orzechowskiego pamiątkę tę kładzie Warszawskie Towarzystwo Dobroczyznosci. MDCCCXCVIII.*

³⁹ Žr. katalogą, nr. 9.

visafigūrių Sniadeckio skulptūrų. Rokiškio dvare iki XX a. išsaugotas Sniadeckio skulptūrinis portretas neatsiejamas nuo dvaro savininko R. Tyzenhauzo gausintos meno kūrinių kolekcijos. Šv. Juozapo Globos (vizitiečių) bažnyčioje Varšuvoje mokslininko atminimui įrengtos lentos fundatoriumi tapo Varšuvos labdarybės draugijos narys Orzechowskis. XIX a. pabaigoje Lvove, buvusios Stepono Batoro gimnazijos eksterjere, sukurta ir iki mūsų laikų išlikusi skulptūra, taip pat Chemijos instituto fojė XIX a. pabaigoje – XX a. pirmoje pusėje stovėjęs ir neišlikęs mokslininko portretas galėjo būti inicijuoti šiose institucijose dirbusių ir Sniadeckio atminimą puoselėjusių mokslininkų.

Šio mokslininko 100-ųjų mirties metinių sukaktį Stepono Batoro universitetas yra paminėjęs nemaža paroda ir joje eksponuotu skulptūriniu portretu. Šiek tiek anksčiau Sniadeckio portretą užsakė šiame universitete dėstęs profesorius Sławiński. Vėliau, Vilniaus universiteto 450-ųjų metų sukakties išvakarėse, Mažajoje auloje įrengtą profesorių ir visuomenės veikėjų galeriją papildė Sniadeckio skulptūrinis biustas.

Sniadeckio gyvenimo metais sukurti portretai primena jo veikalus ir mokslinę veiklą Vilniaus universitete. Šią temą perteikia ir įamžina nemaža dalis universiteto Piešimo ir tapybos katedros dėstytojų bei išugdytų studentų tapybos, skulptūros ir grafikos kūrinių. Iki mūsų laikų išliko Smuglevičiui priskiriamas portretas, Rustemo ir A. J. Slendzinskio tapyti, Jelskio ir Ostrovskio skulptūriniai portretai, taip pat Ozemblovskio, Ripinskio ir Kliukovskio sukurtos litografijos.

Nemažai Sniadeckio tapytų ir grafinių portretų tapo raižinių ir litografijų pavyzdžiais, kurie buvo skirti leidžiamiems portretų albumams. Vienas iš ankstyviausių mokslininko portretą perteikiančių atvaizdų gali būti Smakausko piešinys, kuris turėjo įtakos Oleszczyński sukurtam Sniadeckio portreto raižiniui.

Corro sukurtas Sniadeckio portretas tapo ir kitų XIX ir XX a. raižinių bei litografijų pir-mavaizdžiu. Besikartojantys mokslininko portretai, puošiantys jo veikalus, šiandien galbūt neatrodo tokie reikšmingi, kaip pirmieji tapybos ir skulptūros ar grafikos atvaizdai, tačiau jie galėjo turėti įtakos gausiai portretų sklaidai.

1

Tomas Dragūnas.

Vokas ir pašto ženklas, išleisti Andriaus Sniadeckio 250-osioms gimimo metinėms (Vilnius premier jour. 2018 05 18).

Vilnius: Lietuvos paštas, 2018.

LMAVB RSS, Sm-sp-4328

Tomas Dragūnas.

Envelope and a postage stamp commemorating Jędrzej Śniadecki's 250th birthday anniversary (Vilnius premier jour. 2018 05 18).

Vilnius: Lietuvos paštas, 2018.

LMAVB RSS, Sm-sp-4328

2

Wojciech Siudmak.

Andriaus Sniadeckio portretas.

Parýzius, 2018. Pieštukas.

In: IV International Conference Oxygenalia

2018: Invitation = Kvietimas = Zaproshenie.

Vilnius, 2018.

LMAVB RSS, Sm-sp-4409

Wojciech Siudmak.

Portrait of Jędrzej Śniadecki.

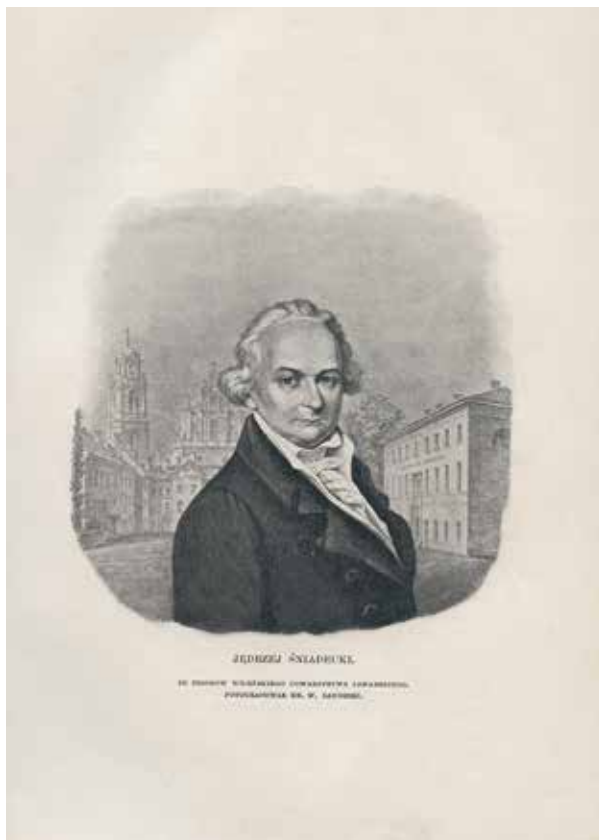
Paris, 2018. Pencil.

In: IV International Conference Oxygenalia

2018: Invitation = Kvietimas = Zaproshenie.

Vilnius, 2018.

LMAVB RSS, Sm-sp-4409

3

Ernst Mathieu Erin Corr.

Andrius Sniadeckis.

In: Bieliński, Józef.

Uniwersytet Wileński (1579–1831).

Kraków: Druk W. L. Anczyca i Spółki,
1899–1900, t. 2, įklįja tarp p. 100 ir 101.

LMAVB RSS, L-19/2-165/2

Ernst Mathieu Erin Corr.

Jędrzej Śniadecki.

In: Bieliński, Józef.

Uniwersytet Wileński (1579–1831). Kraków:

Druk W. L. Anczyca i Spółki, 1899–1900,
vol. 2, insert between pp. 100 and 101.

LMAVB RSS, L-19/2-165/2

4
Nežinomas fotografas.
Vilniaus medicinos draugijos salė.
Fotografija.
XIX a. pab.
LMAVB RSS, SFG-1577

Unknown photographer.
Vilnius Medical Society Hall.
Photograph.
Late 1800s.
LMAVB RSS, SFG-1577

5

Stanisław Antoszewicz.

Ludwiko Kucharzewskio skulptūra Varšuvos medicinos draugijos posėdžių salėje.

Raižinys.

In: Tygodnik Ilustrowany.

Warszawa, 1876, nr 31, p. 69.

Stanisław Antosewicz.

Sculpture by Ludwik Kucharzewski at the meeting hall of the Warsaw Medical Society.

Engraving.

In: Tygodnik Ilustrowany.

Warszawa, 1876, nr 31, p. 69.

Iconography of Jędrzej Śniadecki's portraits

NERINGA MARKAUSKAITĖ

The portrait of Jędrzej Śniadecki unfolds as a tradition of his memory cherished for several centuries. Portraits of the scientist and a public figure have been created since early 1800s. Images of Śniadecki, just as images of other scientists of Imperial Vilnius University,¹ still known to us as individual works, are discussed in this research paper as a whole. The creators of Śniadecki portraits can be associated with the Drawing and Painting Department, established at the university in 1797, the Sculpture Department, established in 1803, and the Engraving Department, established two years later, as well with its teachers and students. Many of them were tutored by Professor Jan Rustem (1762–1835), Head of the Department of Drawing and Painting.² A chamber portrait emerged among other works of these artists. In these images the focus often was on the personality, the state of the person being portrayed and his profession, which reflected his merits in the areas of culture and science.³

According to the historian Józef Bieliński (1848–1926), the name of Śniadecki is part of well-recorded history, standing next to the names of other famous men, whose glory is forever engraved in golden letters in the book of remembrance. Despite all the destructive forces of his times, Śniadecki's *Theory of Organic Beings* (*Teoria jestestw organicznych*) is

¹ Hereinafter – Vilnius University.

² These artists worked in different fields and specialized in newly invented lithography. More extensive discussion about Rustem and his student's works can be found in Rūta Janionienė's monograph, as well as in the publication prepared on the basis of the exhibition, which presents the research of Rustem and his students' works [12; 17].

³ The type of this portrait is discussed in a publication dedicated to the Rustem and his students' works [17], as well as in the introductory article by Laima Bialopetravičienė of the first volume of the publication dedicated to portraits of Lithuanian artists from 1500s to early 1800s [4].

an outstanding example for future generations of a prominent physician and a citizen, and an inspiration how to serve one's country, the science and the loved ones [2, p. 8].

Śniadecki, together with his colleagues at the university, most of whom were doctors, participated in the activities of the Imperial Vilnius Medical Society.⁴ The society was solemnly established on 12th December 1806 and was still operating even when Vilnius University and Vilnius Academy of Medicine and Surgery⁵ were closed. The Society was not dissolved even after both uprisings of 1830–1831 and 1863–1864. It was one of the few organizations to survive the constraints imposed by the imperial government. And already then it has united professors and physicians of Vilnius University [34, p. 172–244]. When some of the most important centres of culture and science – Vilnius Museum of Antiquities and Vilnius Temporary Commission on Archeology were banned and lithography workshops and some printing houses were officially closed, there were few institutions left with a responsibility to honour the deserving countrymen and scientists. The Vilnius Medical Society cultivated the tradition of commemoration, sometimes with a rather modest and significantly smaller number of members.⁶ Most of J. Śniadecki's students went to Warsaw, Kyiv, and abroad by the middle of the century [5, t. 3, p. 166–167; 16, p. 131–133; 18, p. 6–8].⁷ The respect shown by chemists and doctors trained in different countries for Śniadecki has been an inspiration for many to this day. The 250th anniversary of the birth of this scientist was commemorated at the international level, cultural events and conferences at the initiative of Śniadecki's patrons were held in Lithuania, Poland, and Belarus.

⁴ Hereinafter – the Vilnius Medical Society. Śniadecki was the first and later several times elected president of this society. Joseph Frank (1771–1842) wrote about the opening of the Society in his memoirs [8].

⁵ Hereinafter – the Academy of Medicine and Surgery. The latter was closed in 1842 and moved to Kiev St. Vladimir Imperial University.

⁶ On the initiative of the Society, the anniversaries of its members were commemorated; in 1888 the 50th anniversary of Śniadecki's death was also mentioned [34, p. 151].

⁷ It is worth mentioning Karol Maciej Kaczkowski (1797–1867), a former student of Śniadecki, who taught at the University of Warsaw and worked as a family doctor in various parts of Ukraine. Ignacy Domeyko (1802–1889) went to Paris to study mining, became interested in mineralogy, and later went to Chile and was elected Rector of the University of Santiago for several terms.

Some of Śniadecki's portraits were published in monographs of various artists [7; 12; 13]. Many of them are published in a monograph about Śniadecki [24], as well as in publications dedicated to the history of Jašiūnai manor palace [10; 19]. The paintings of Śniadecki by Rustem are discussed in more detail revealing their composition as well as portraits of other professors of the university and public figures [12]. The portraits of Śniadecki created at this time are inseparable from the Vilnius University. Proof of the above statement may be found not only in their artistic expression, the way other professors and their contemporaries are presented, but also in dissemination in exclusive publications devoted to the artistic creations related to the Vilnius University [33].

This article aims at discussing the expression of Śniadecki's portrait and its peculiarities. The article examines paintings, drawings, and sculptures in Lithuania and, as rare exceptions, the ones created in Lviv and Warsaw in late 1800s – early 1900s. It also discusses the paintings which once were in Lithuania but now are scattered, or graphic images and illustrated publications created and published abroad, but which were circulating and are preserved in Lithuania. The article aims to reveal the nature of the development of Śniadecki's portrait, starting from the paintings and sculptures created in the first half of 1800s, as well as engravings, lithographs and sculptural compositions created at the end of the century, finally to discuss paintings, sculpture and drawings of 1900s.

Painted portraits

The earliest portraits of Jędrzej Śniadecki can be considered to be those famous paintings created in the first half of the 19th century. It is believed that they were commissioned by friends of the scientist, perhaps for years, they were the property of Śniadecki and his family. Some of the painted portraits may have been gifts from one owner to another. Sometimes even a brief message found in the literature suggests that several paintings may have survived in the premises of the closed university, but rather in the collections of the Vilnius Museum of Antiquities and the Vilnius Medical Society than at the university. Unfortunately, short notices not always reveal the necessary information about the authors of the works and do not always allow identifying them or comparing to the portraits that have survived to the present day [20].

Little is known about one of the portraits painted by Rustem in 1816, which is considered missing [12, p. 26]. This painting is probably shown in a photograph by Jan Brunon Bułhak (1876–1950), in which the face of Śniadecki watches as if from the dark background of the painting. This photograph was published in a booklet, in 1933 [25]. This image can be linked to an identical portrait, now kept at the *Maison de la Chimie* in Paris. The surviving inscription on the frame of the painting shows that the portrait was painted according to Rustem and presented by the Polish Chemical Industry Association. The sticker on the other side of the painting tells us that these ornate frames were decorated by a private Polish Company of Gilders in Warsaw.⁸

One of the earliest images of Śniadecki known to us is a portrait of this scientist attributed to Franciszek Smuglewicz (1745–1807), which is kept in the National Museum in Warsaw.⁹ In this composition Śniadecki is shown from the side, his hairstyle resembles a wig tied with a band which was still fashionable at the time. It is believed that Smuglewicz painted from nature and conveyed the facial features of the young scientist against the background of his favourite brown and yellowish colour tones.

One of the possible assumptions is that Smuglewicz painted this portrait in 1801–1803 when he started to create a composition on the vaulted ceilings at the Vilnius University on the premises which used to serve as a former Jesuit refectory. The new composition depicted scientists distinguished for this region, lecturers of Vilnius University, as well as Śniadecki on the background of the Temple of Fame, next to Minerva, the patron of science [6].¹⁰ It is believed that while creating this composition Smuglewicz could have also painted a portrait of this scientist. There also is another assumption that the portrait could have

⁸ See a picture and description of the portrait in the catalogue of this publication, no. 34 (hereinafter – see the catalogue).

⁹ See the catalogue, no. 1. The authorship of Smuglewicz is reminiscent of the inscriptions on the base on the other side of the painting.

¹⁰ Smuglewicz then created three compositions covering the wall paintings. The painting depicting the Temple of Fame covered a composition from the time of the Vilnius Jesuit Academy, depicting Virgin Mary, the patron saint of the Society of Jesus; 1929 this mural was unveiled by Kazimierz Kwiatkowski (1893–1964).

been painted in the last year of the painter's life as a reward to Śniadecki, who treated his illnesses.¹¹

A painting by Rustem, painted in 1815 and now kept in the Royal Castle-Museum in Warsaw differs from other images of Śniadecki.¹² The Vilnius painter and later the Head of the Department of Drawing and Painting at the Vilnius University had many works commissioned in the early period, and some of them were portraits of professors and well-known public figures. It appears that the contemporaries were not indifferent to Rustem's paintings. Learning his trade in the traditional academic manner was not an obstacle to discovering his artistic expression as a Romantic painter. The portrait painted by Rustem seems to convey his rapport with people representing different professions and those from different social backgrounds.

It is possible that when Rustem was painting Śniadecki's portrait, he asked him to pose for it. The professor, who taught chemistry at Vilnius University, is depicted sitting at a table with a feather pen in his hand, wearing a uniform obligatory for university lecturers – a beautiful dark blue tailcoat, decorated with golden buttons, the collar, and cuffs embellished with oak leaves embroidered in gold thread.¹³ The scientist looks sideways, as if reminiscent of a recent conversation with a character unknown to us as if the painter wanted to convey the moment when Śniadecki was telling him about his scientific articles and the *Theory of Organic Beings*.

¹¹ This assumption is suggested by the well-known facts that just before his death, the painter gave some paintings to his acquaintances and friends. J. Śniadecki was presented with a picture of "Europe" for treatment [1].

¹² See the catalogue, no. 2. The provenance of the painting is that the portrait was bought from Śniadecki's descendant, Andrzej Stanisław Ciechanowiecki for the Royal Castle-Museum in Warsaw, 1979; since 1984 it has been the property of the museum.

¹³ Vilnius University uniforms, based on the pattern created by Frank's wife Christina Gerhardi-Frank (around 1780 – after 1832), were sewn from a dark blue fleece, a light blue collar and a gold-stitched collar and cuffs with flaps, bells, and oak leaves [24, p. 92].

Rustem's school could also be attributed a miniature portrait of Śniadecki, exhibited in the National Museum in Warsaw, painted in 1815 by an artist who worked in Vilnius.¹⁴ The portrait was painted in gouache on ivory, preserved under convex glass encased in a metal frame. The miniature could have been commissioned by Śniadecki's relatives, therefore, in either case, it could have been owned by family members or close friends.

The portrait painted by Aleksander Józef Sleńdziński (1803–1878) exhibited in the Lithuanian National Museum of Art, stands out for its realistic modelling of the face features.¹⁵ It depicts a fairly old, grey-haired man wearing a dark tailcoat. In the memoirs of one of his contemporaries, a physician Ludwik Grabowski (1813–1894), Śniadecki was depicted in similar attire in the last years of his life [5, vol. 3, p. 332]. When painting the portrait, Sleńdziński relied on the composition of an unknown drawing or a painting created from nature. It is unclear who commissioned this portrait – perhaps a member of Śniadecki's family.¹⁶

After more than eighty years Śniadecki's portrait was painted by Ludomir Sleńdziński (1889–1980), a professor at the Faculty of Arts of Stefan Batory University. As the records pertinent to this composition show, the painting was ordered in 1936 and donated to the hall of the Institute of Jędrzej Śniadecki by Professor Kazimierz Sławiński (1870–1941).¹⁷ Now this portrait is at Vilnius University Museum and is exhibited in at the Church of St. Johns.

L. Sleńdziński may have agreed to paint the portrait of Śniadecki not by chance. The author of one of the scientist's portraits, as noted earlier, was his grandfather A. J. Sleńdziński. In the moderately stylized composition of L. Sleńdziński, a famous doctor and chemist is depicted with a tailcoat and a white shirt, as well as a cravat, recognizable in many 19th century portraits. The idea of the composition of this image created in 1936 is similar to

¹⁴ See the catalogue, no. 3.

¹⁵ See the catalogue, no. 4.

¹⁶ It should be noted that the documentation of the exhibition in the library of Vilnius Stefan Batory University (hereinafter – Stefan Batory University) of 1938 testifies that the then exhibited image of Aleksander Józef Sleńdziński belonged to the Society of Friends of Science in Vilnius (Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Wilnie) [3, p. 22].

¹⁷ See the catalogue, no. 36.

the portrait by Rustem. L. Sleńdziński also depicted the scientist at a table with a feather pen in his one hand and a manuscript sheet in another one. In the background of the painting, he painted the tower of the Church of St. Johns. Maybe L. Sleńdziński wanted to add significance to the new Chemistry House, built in the first half of 1800s, where professor Śniadecki's office was also installed.

Images in engravings and lithographs

Painted images and drawings are considered to be the most veracious portraits. Many of the images that have become illustrations of publications are similar to early engravings, often remade and otherwise interpreted. This can be seen in the portraits created in copper engraving and lithography techniques.

One of the earliest images is the work attributed to an artist and a physician Wincenty Ryszard Smokowski (1797–1876).¹⁸ In this drawing, the scientist is shown half sideways, as in most chamber portrait compositions. The drawing presents Śniadecki at a mature age. It is believed that this portrait became a forerunner of many graphic works. It is obvious that a lithographer Józef Sonntag (1784/1786–1834) used the image by Smokowski to create his own version.¹⁹ Drawing by Smokowski gives an idea of what an engraving, which has not survived to our times, might look like. The artist engraved it after returning to Vilnius from the Imperial Academy of Arts in St. Petersburg in 1829 [7, p. 83]. It is probable that around 1831 Antoni Oleszczyński (1794–1879) created his own engraving of Śniadecki according to this image and perhaps the drawing mentioned above. He also engraved a portrait of the former Rector of Vilnius University Jan Śniadecki (Jan Chrzyciel Władysław Śniadecki, 1756–1830), Jędrzej Śniadecki's brother, based on Kłembowski's image.²⁰ In all probability,

¹⁸ See the catalogue, no. 12, 13. The latter portrait of Jędrzej Śniadecki together with the drawing of the portrait of Jan Śniadecki attributed to Bonawentura Kłembowski (1795–1888) is preserved in the collection of Rūta Baranauskienė and Rimvydas Baranauskas.

¹⁹ See the catalogue, no. 15.

²⁰ See the catalogue, no. 14. Both portraits were published by Oleszczyński on the album *Polish Varieties (Rozmaitości Polskie)* [22]. In it, the portraits of brothers Jędrzej and Jan Śniadecki are published both separately and as compositions of merged engravings.

the publication of this Śniadecki's portrait was then supported by Jan Filip Kulesza (1799–1872), a physician and a member of the Vilnius Medical Society. This is a likely reason why there is a dedication for him next to Śniadecki's portrait.²¹

One of the most repeated and a well-known portrait was created in several Warsaw workshops by Ernst Mathieu Erin Corr (1805–1862), an engraver who worked in several workshops [14]. It is probable that the engraving was specially commissioned for the *Vilnius Album* (*Album de Wilna*) by Jan Kazimierz Wilczyński (1806–1885), and is believed to have been published in the second folder of the second series in 1848–1849.²² This portrait composition is outstanding because of its dedication to Józef Konstanty Śniadecki (1799–1893) *vel* Śniadecki, Jędrzej Śniadecki's son, which is proof that the creation and even the publication of the lithograph can be associated with J. K. Śniadecki, the patron of this engraving.

At the end of the 1850s, J. K. Śniadecki participated in the activities of the Vilnius Charitable Society. He could have been advised in this matter by his sister's (Zofia z Śniadeckich Balińska (1798–1880)) husband, Michał Wincenty Feliks Baliński (1794–1864), a former vice-chairman of the Vilnius Provisional Archaeological Commission, the publisher of Śniadecki legacy and the author of his biography.²³

This composition, depicting the university buildings, conveys Jędrzej Śniadecki's scientific work. The fragment of the garden drawn on the side of the composition is reminiscent of the Vilnius University Botanical Garden. The building of the Chemistry laboratory, or The House of Chemistry, is reminiscent of chemistry taught by Śniadecki, as well as his dedication to medicine. The volumes of books decorated with laurels in the title of this engraved composition symbolize Śniadecki's scientific works that brought him fame.

²¹ J. Kulesza was one of Śniadecki's collaborators at Vilnius University [5, vol. 2, p. 284].

²² See the catalogue, no. 25.

²³ Baliński encouraged Kazimierz Józef Wiktor Śniadecki (1830–1890), a son of Józef Śniadecki and grandson of Jędrzej Śniadecki to contribute to the activities of this commission. It is known that Kazimierz donated his grandfather's uniform with an embroidered collar to the Vilnius Museum of Antiquities. It should be noted that Jędrzej Śniadecki's son, Józef Śniadecki, as well as his son Andrzej Franciszek Śniadecki (1834–1893), were members of the Vilnius Charitable Society [10, p. 65; 19, p. 200–204; 27; 28; 29].

This telling composition of Śniadecki's portrait, perhaps even suggested by the person who commissioned this particular work of art, illustrates not only the scientist's publications but also of others, including Bieliński's publication devoted to Vilnius University. A photograph of Corr's engraving illustrates the second volume of this publication. Its title suggests that the engraving had been part of the collection of the Vilnius Medical Society [5, vol. 2]. Drawings were also part of the Society's collection in the second half of 1800s, apparently one of them was the last engraving created by Corr [34, p. 170]. What is worth mentioning is the woodcut by Jan Styfi (1841–1921) based on a drawing by Józef Tadeusz Polkowski (1820–1895), printed in 1861 in *Illustrated Daily (Tygodnik Ilustrowany)* which was a continuation of this composition [30, p. 186]. It is probable that in the second half of 1800s, probably in the 1870s or 1880s, Władysław Walkiewicz (1833–1900), a lithographer working in Warsaw, inspired by Corr's portrait, created Śniadecki's portrait in the form of a lithograph. A much simplified interpretation of the engravings of Corr's abstract forms is to be found in the lithography portrait created by Józef Kaduszyn (1865–1934). It is believed that this original composition typical for modernist expression was created in the 1920s.²⁴

One of the earliest portraits illustrating Śniadecki's *Theory of Organic Beings* was created for the three-volume edition of this publication in 1838. It is believed that this lithograph was created by Karol Franciszek Rypiński (1809–1892) and Antoni Klukowski (1806 – mentioned until 1864) during Śniadecki's lifetime [26, vol. 1].²⁵ Mention should be made of the 1840s and a German engraver Józef Franciszek Herkner (1802–1864), who had a lithography workshop in Warsaw. He created a portrait inspired by an unknown original work of art, using the technique of lithography, several similar compositions of which adorn one of the editions of Śniadecki's selected works.²⁶

Compositions copying the portrait painted by A. J. Sleńdziński stand out on the background of other Śniadecki's portraits due to a variety of improvisations. Some of these

²⁴ See the catalogue, no. 41.

²⁵ See the catalogue, no. 17–20. It should be noted that two different mirror-inverted portrait lithographs were created at that time, decorating two volumes of this work.

²⁶ See the catalogue, no. 21–23.

images were probably printed by Józef Jerzy Oziębłowski (1805–1878) in his lithography printing house established in Vilnius in 1833; in other cases, they remained unsigned or cannot be traced to a printing house. These portraits, very often lithographs, are mirror-inverted images unlike the original painting which inspired them.²⁷

Many of the scientist's portraits included in publications were printed in a considerable number of copies. The copper-engraved portrait created by Jerzy Hoppen (1891–1969) decorating the published inventory of the Department of Chemistry was probably ordered specifically for this particular publication [11]. An original print from the engraving was included in every copy of the book. Hoppen's engraving was inspired by L. Sleńdziński's painting.

Many of the portraits created by artists, engravers, and lithographers, who have worked in Vilnius, Warsaw, and elsewhere, resemble both a drawing and paintings by Smokowski's and Oleszczyński's work. A number of them could have been created for albums. This is evidenced by the album of engravings published by Oleszczyński in Paris, as well as one of the first lithographic folders published in Warsaw, reminding of the famous rural images album. Portraits for this folder were created by Walenty Sliwicki (1765–1857) in the first lithography workshop in Warsaw established by Aleksander Franciszek Chodkiewicz (1776 or 1777–1838). It also contained one of the earliest portraits of Śniadecki printed in the lithographic technique.²⁸

Sculptural busts, medallions and compositions

The first sculpture portraits of Jędrzej Śniadecki are associated with one of the most famous sculptors of 1800s, Kazimierz Jelski (1782–1867). One of the busts, made of burnt clay, is now exhibited in the Vilnius University Museum. As the inscription reminds, K. Jelski could have created it in Vilnius on 29th April, 1838, in the final days of Śniadecki's life.²⁹ This plaster sculpture may have been based on the latter model, as well as other busts of university

²⁷ According to the catalogue, no. 29, 33.

²⁸ See the catalogue, no. 11.

²⁹ See the catalogue, no. 5.

professors from 1847 that decorated the meeting room of the Vilnius Medical Society in 1847 [34, p. 95].

However, this bust by Jelski was not the first sculptural portrait of the scientist. In his memoirs Jelski's student, Teodor Piotr Aleksander Kajetan Krasiński (1798–1870) wrote about the Vilnius University Sculpture Hall, and about some of the most beautiful busts featuring brothers Jędrzej and Jan Śniadecki decorating the hall. This written record shows that the sculpture portrait of Jędrzej Śniadecki could have been created also in the 1820s [13, p. 95]. It is not known what this plaster portrait looked like or whether it has survived until the 1900s.

As the photograph by an unknown photographer of an exhibition commemorating the 100th anniversary of Śniadecki's death shows, a plaster bust of Śniadecki, thought to be the same one, which was preserved in Vilnius Medical Society in 1800s, was exhibited in the Franciszek Smuglewicz hall of the Vilnius University Library.³⁰ There is no doubt that the sculpture bust by Jelski exhibited at that time was cast according to the model the artist created in 1838.

As the commemoration of the 450th anniversary of Vilnius University was approaching, it was decided to create a gallery presenting sculpture busts commemorating the professors, as well as public figures, in the former Column Hall of the University. The sculptor Jonas Jagėla (1945–2019) was invited to participate in this project and, alongside with other plaster cast portraits, he created the bust of Śniadecki using the above mentioned Jelski's sculpture as a model, stored in the Vilnius University Museum.³¹

It is still not known who commissioned from Jelski the medallions representing the brothers, Jan and Jędrzej Śniadecki, which may have been created according to the models of this sculptor, and made in plaster by Jan Ostrowski (1811–1872). At present, the medallions are stored in the Lithuanian National Museum. Inscriptions on the medallions and the sculptor's monogram (IO) suggest that the portraits were created in Jašiūnai in 1863.³² One of

³⁰ See the catalogue, no. 44.

³¹ See the catalogue, no. 45.

³² See the catalogue, no. 6, 7.

the so far convincing hypotheses says that Śniadecka-Balińska and her husband Baliński, who stored a number of both brothers Śniadeckis portraits in Jašiūnai, may have commissioned those portraits, too.

It is worth mentioning another sculpture bust of this scholar created by Ostrowski, which is preserved in the Rokiškis Regional Museum.³³ Other busts of famous public figures and university professors, which stand out for their small form, created by this sculptor are stored in the museum.³⁴ One of them is of the famous ornithologist and painter count Konstanty Tyzenhaus (1786–1853) [9, p. 26–28]. The portraits used to be kept in the Rokiškis palace. Count Rajnold Tyzenhaus, a collector, a patron of Vilnius Museum of Antiquities and the son of K. Tyzenhaus, could have commissioned these portraits from Ostrowski.³⁵

The bust of K. Tyzenhaus, believed to be the first in this series of busts by Ostrowski, is made of plaster. The bust of Woronicz is also made of plaster. Other busts, however, including J. Śniadecki's sculpture, were cast in bronze. The names of the master or several masters who casted them are unknown. It is quite probable that the bronze sculptures were created in the 1860s or even in 1857 based on their previous models, plaster busts. This is the date preserved on K. Tyzenhaus' sculpture.³⁶

It is believed that one of the earliest full-size sculptures of Śniadecki was created in 1875. It was commissioned by the Warsaw Medical Society and stood in its boardroom.³⁷ The sculpture was created by Ludwik Kucharzewski (1838 or 1842–1889), one of the best-known Warsaw sculptors who then built monumental statues [21]. The idea the sculptor

³³ See the catalogue, no. 10. The last owners of the manor were Przeździeccy, who preserved these sculptural portraits. The Rokiškis palace was passed to the Przeździeckis' by inheritance of Count Rajnold *vel* Reynold Tyzenhaus's (1830–1880) sister, Countess Maria Anna Waleria Tyzenhaus-Przeździecka (1827–1890), married to Aleksander Narcyz Karol Przeździecki (1814–1871).

³⁴ Other busts: Jan Paweł Woronicz (1757–1829), Julian Ursyn Niemcewicz (1758–1841), Stanisław Bonifacy Jundziłł (1761–1847), as well as Adam Mickiewicz (1798–1855).

³⁵ One of the gifts donated by R. Tyzenhaus should be mentioned – a collection of stuffed birds, collected by his father K. Tyzenhaus, was donated to the Vilnius Museum of Antiquities.

³⁶ According to an inscription on K. Tyzenhaus's bust: *Wilno. Jan Ostrowski 1857 Rzeźba.*

³⁷ See the catalogue, no. 8.

had in mind was recorded Julian Schübeler's (mentioned in 1865–1890) print published in *Illustrated Daily* and article by an unknown author published in the same newspaper [15]. Kucharzewski sought to depict Śniadecki standing at the lectern, with his hand on an open book. As mentioned in the article, the book, according to the sculptor's idea, was to be the professor's immortal *Theory of Organic Beings*. Conveying an expressive hand movement, the sculptor wanted to portray the very moment when the theory was proved. Kucharzewski depicted Śniadecki in a professor's toga, so he must have been familiar with its sketch created by Karol Podczaszyński (1790–1860), the architect of the Vilnius University. It appears that the sculptor sought to portray the scholar as he looked when he was in the process of writing his work. He tried to create as realistic a portrait as possible, based on Jelski's sculpture, well known in Vilnius at that time. This work of art, as specified in the article, was suggested to the sculptor by Śniadecki's daughter, Zofia. The sculptor was also recommended by Adam Ferdynand Adamowicz (1802–1881), Śniadecki's former colleague [15].

After more than twenty years a memorial plaque commemorating Śniadecki, cast in bronze by the Warsaw sculptor Pius Weloński (1849–1931) which has survived to this day, was put up in St. Joseph Spouse of the Blessed Virgin Mary Church (Visitation nuns) in Warsaw in 1898. At that time, news about this plaque was published by *Illustrated Daily* [32, p. 881, 893]. The bas-relief full-size sculpture was created on the occasion of Śniadecki's 60th anniversary and was marked by a memorial inscription³⁸ proving that the plaque was commissioned by Ignacy Orzechowski (1807–1886). Following his wish, the commission was placed by the Warsaw Charitable Society.

The bas-relief composition is inspired by Kucharzewski's sculpture. In this plaque, Śniadecki is depicted wearing a toga and delivering a lecture. In his left hand, he is holding a manuscript, his right hand is raised. It is believed that the sculptor wanted to portray him lecturing on his famous theory in front of the audience.

At the end of 1800s, with the help of the local academics, it was decided to use Tadeusz Barącz's (1849–1905) sculptures to decorate the facade of the newly build Stefan Batory

³⁸ The plaque contains the inscription: *Sp Jędrzejowi Sniadeckiemu, badaczowi przyrody, Profesorowi Uniwersytektu Wileńskiego w wykonaniu zapisu i ostatniej woli jego ucznia Dr Ignacego Orzechowskiego pamiątkę tę kładzie Warszawskie Towarzystwo Dobroczynności. MDCCCXCVIII.*

Gymnasium and later the lyceum in Lviv. Among the sculptures of scientists representing different fields of knowledge, one can also recognize Śniadecki, whom the sculptor depicted as if he was ready to take a step, holding a book in his hand, symbolizing his scientific work. Another sculpture of Śniadecki should be mentioned, which stood in the entrance hall of the former Institute of Chemistry at the University of Lviv in the first half of 1900s.³⁹ This bust most likely was commissioned by the institute and created by Antoni Popiel (1865–1910), but this work did not survive, neither did Kucharzewski's work.

Conclusions

The portraits of Jędrzej Śniadecki are not only reminders of the scientist's life and work, but also of the tradition of commemorating his images. Paintings, sculptures and graphic works were not only constantly created, but also preserved in various societies, science institutions and private collections of private owners. Thanks to the care of the Vilnius Medical Society, the sculpture bust created by Jelski was preserved until the 1900s. In the first half of the 20th century, the Vilnius Society of Friends of Science had already acquired the portrait of Śniadecki painted by A. J. Sleńdziński.

Among those who commissioned that portrait of the scientist were members of his family and Józef Śniadecki, his son. An engraving by Corr was likely created on his initiative. Two sculptural medallions dedicated to the brothers Jan and Jędrzej Śniadecki are believed to have been ordered and created with the help from Śniadecka-Balińska and her husband Baliński. On the initiative of the Warsaw Medical Society, one of the earliest full-sized sculptures representing Śniadecki was created. Śniadecki's sculpture portrait of 1900s, preserved in the Rokiškis palace, is inseparable from the collection of art works acquired by the owner of the estate, R. Tyzenhaus. A member of the Warsaw Charitable Society, Orzechowski became the founder of a plaque put up in memory of a scientist at the St. Joseph Spouse of the Blessed Virgin Mary Church (Visitation nuns) in Warsaw. The sculpture on the walls of the former Stefan Batory Gymnasium exterior in Lviv which was created in the end of 1800s and survived to the

³⁹ See the catalogue, no. 9.

present day, as well as sculpture at the entrance of the former Institute of Chemistry in Lviv, also created at the end of 1800s but did not survive possibly were initiated by the scientists who worked in these institutions and cherished the memory of Śniadecki.

The 100th death anniversary of the scientist was commemorated in the Stephen Bathory University in Vilnius. A big exhibition, including a sculptural portrait, was arranged. The portrait of Śniadecki was commissioned by Sławiński, a professor of chemistry who taught at this university. Later, on the eve of the 450th anniversary of establishing the Vilnius University, a sculpture bust of Śniadecki was created for the gallery of professors and public figures in the Minor Hall.

The portraits created during J. Śniadecki's life are reminiscent of his scientific and academic work at the Vilnius University, as well as his achievements. This theme is also present in a large number of paintings, sculptures, and drawings created by the lecturers and students of the University's Department of Drawing and Painting. A portrait attributed to Smuglewicz, paintings by Rustem and A. J. Słędziński and sculpture portraits by Jelski, Ostrowski, as well as lithographs created by Oziębłowski, Rypiński, and Klukowski have survived to our times.

Many of Śniadecki's portraits, both paintings and drawings, have become examples for engravings and lithographs, some of which were dedicated to published portrait albums. One of the earliest images presenting a portrait of the scientist may have been a drawing by Smokowski, which inspired the engraving of the portrait of Śniadecki by Oleszczyński. The portrait of the scientist created by Corr also became the forerunner of other engravings and lithographs of 1800s and 1900s. The copied portraits of Śniadecki which decorate his works may not seem as significant today as were the first paintings, sculptures or drawings, nonetheless they may have influenced impressive dissemination of portraits of this scholar.

Archyviniai šaltiniai • Archival sources

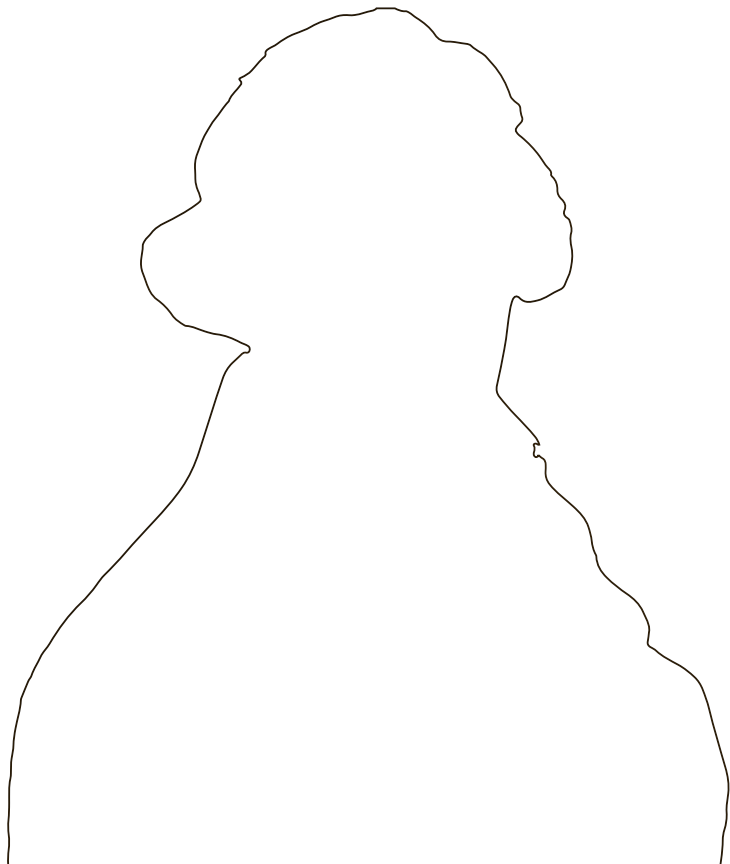
1. Homolicki, Michał. *Do wykazu obrazow Franciszka Smuglewicza*. Vilnius, 1845. LMAVB RS, F151-1019, lap. 2–7.
2. Jędrzej Śniadecki przez Józefa Bielińskiego. In: Bieliński, Józef. *Życiorysy*. LMAVB RS, F9-1294, lap. 1–8.
3. Vilniaus universiteto bibliotekos P. Smuglevičiaus salėje rengtos parodos Andriaus Sniadeckio 100-osioms mirties metinėms paminėti medžiaga. [Vilnius, 1938]. VUB RSS, F47-963/7.

Spausdinti šaltiniai ir literatūra • Printed sources and literature

4. Bialopetravičienė, Laima. Lietuvos istorija: vardai ir veidai. In: *Lietuvos valstybės kūrėjai: XVI–XIX a. pirmosios pusės portretai: [tarptautinės dailės parodos katalogas]*. Sudarytoja Laima Bialopetravičienė. Vilnius: Lietuvos dailės muziejus, 2006, t. 1, p. 49–55.
5. Bieliński, Józef. *Uniwersytet Wileński (1579–1831)*. Kraków: Druk W. L. Anczyca i Spółki, 1899–1900. 3 t.
6. Drėma, Vladas. *Pranciškus Smuglevičius*. Vilnius: Vaga, 1973, p. 223.
7. Drėma, Vladas. *Vincentas Smakauskas*. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2001.
8. Frankas, Jozefas. *Atsiminimai apie Vilnių*. Vilnius: Mintis, 2001, p. 153–154.
9. *Grafų Tyzenhauzų kultūros kelias*. Sudarytojos Dalia Kiukienė, Marijona Mieliauskienė, Nijolė Šniokienė. [Rokiškis]: Rokiškio krašto muziejus, 2017.
10. Griškaitė, Reda. Intelektinė Jašiūnų dvaro istorija: Balinskiai ir Sniadeckiai. In: *Jašiūnų dvaras – kultūros židinys*. Sudarytoja Aurelija Arlauskienė. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2016, p. 10–85.
11. *Inwentarz Zakładu Chemii dawnego Uniwersytetu Wileńskiego zapoczątkowany przez Jędrzeja Śniadeckiego w roku 1797 i doprowadzony do końca przez Ignacego Fonberga*. Materiał archiwalny zebrał i do druku opracował Kazimierz Sławiński. Warszawa: Polskie Powszechne Towarzystwo Farmaceutyczne, 1938.
12. Janonienė, Rūta. *Jonas Rustemas*. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1999.
13. Janonienė, Rūta. *Kazimieras Jelskis*. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2005.

14. Jaworska, Jadwiga. Album Wileńskie w zbiorach graficznych Muzeum Narodowego w Warszawie. In: *Rocznik Muzeum Narodowego w Warszawie*, 1976, t. 20, p. 213–404.
15. Jędrzej Śniadecki. *Tygodnik Illustrowany*. Warszawa, 1877, nr 58, p. 65–67.
16. Jofrè, Javieras R. Ignotas Domeika Ancuta – išmintingas žmogus. In: *Ignotas Domeika: geologas, mineralogas, kalnų inžinierius*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2017, p. 132–136.
17. *Jonas Rustemas – dailininkas ir pedagogas: parodos, skirtos 250-osioms dailininko gimimo metinėms, katalogas*. Sudarytojos Rūta Janonienė, Dalia Tarandaitė, Rasa Adomaitienė. Vilnius: Lietuvos dailės muziejus, 2013.
18. Kanopka, Stanisław. Jędrzej Śniadecki, człowiek, uczonek i nauczyciel młodzieży. *Archiwum Historii Medycyny*, 1969, nr 1, p. 5–10.
19. Karpičius, Kazimiežas. Jašiūnų dvarininkai ir jų palikuonys. In: *Jašiūnų dvaras – kultūros židinys*. Sudarytoja Aurelija Arlauskienė. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2016, p. 197–225.
20. Kirkor, Adam Honory. *Przechadzki po Wilnie i jego okolicach*. Przez Jana ze Śliwina. Wilno: nakład Maurycyego Orgelbranda, 1859, p. 345.
21. Melbechowska-Luty, Aleksandra. Kucharzewski, Ludwik. In: *Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających (zmarłych przed 1966 r.)*: malarze, rzeźbiarze, graficy. Pod red. Jolanty Maurin Białostockiej i Janusza Derwojeda. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1986, t. 4, p. 333–335.
22. Oleszczyński, Antoni. *Rozmaitości Polskie = Variétés Polonaise...* Paris: [s. n.], 1833.
23. *Portrety w sławionych Polaków rysowane na kamieniu przez Walent. Sliwickiego, z opisem ich życia przez Alex. Chodkiewicza*. Warszawa: w drukarni przy Nowolipiu, 1820.
24. Railienė, Birutė. *Andrius Sniadeckis*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2005.
25. Sławiński, Kazimierz. *Jędrzej Śniadecki: odczyt wypowiedziany na VIII-ym Zjeździe Kół Chemików w Wilnie*. Wilno: druk „Lux“, 1933, p. 5.
26. Śniadecki, Jędrzej. *Teoria jestestw organicznych*. Wilno: nakładem Rubena Rafałowicza księgarza wileńskiego, 1838. 3 t.
27. *Sprawozdanie Towarzystwa Wileńskiego Dobroczynności*. W Wilnie: druk Józefa Zawadzkiego, 1849.

28. *Sprawozdanie Towarzystwa Wileńskiego Dobroczynności*. W Wilnie: druk Józefa Zawadzkiego, 1856.
29. *Sprawozdanie Towarzystwa Wileńskiego Dobroczynności*. Wilno: drukom A. H. Kirkora, 1860.
30. *Tygodnik Ilustrowany*. Warszawa, 1861, nr 112.
31. *Tygodnik Ilustrowany*. Warszawa, 1876, nr 31.
32. *Tygodnik Ilustrowany*. Warszawa, 1898, nr 45.
33. *Vilniaus universitetas dailėje*. Leidinį parengė Dalia Ramonienė, Nijolė Tumėnienė. Vilnius: Vaga, 1978.
34. Zahorski, Władysław. *Zarys dziejów Cesarskiego Towarzystwa Lekarskiego w Wilnie (1805–1897)*. Warszawa: Druk. K. Kowalewskiego, 1898.

Katalogas • Catalogue

1

Pranciškus Smuglevičius.

Andrius Sniadeckio portretas.

Vieta nenurodyta, XIX a. I p.

Drobė, aliejus; 32,5 × 24,5.

Nacionalinis muziejus Varšuvoje, MP 5480

Fotografavo Krzysztof Wilczyński

Franciszek Smuglewicz.

Portrait of Jędrzej Śniadecki.

Location not indicated, early 1800s.

Canvas, oil; 32,5 × 24,5.

National Museum in Warsaw, MP 5480

Photographed by Krzysztof Wilczyński

2

Jonas Rustemas.

Andriaus Sniadeckio portretas.

Vieta nenurodyta, 1815.

Drobė, aliejus; 86,5 × 73,5.

Karališkoji pilis-muziejus Varšuvoje,

ZKW/1537

Fotografavo: Andrzej Ring,

Lech Sandzewicz

Jan Rustem.

Portrait of Jędrzej Śniadecki.

Location not indicated, 1815.

Canvas, oil; 86,5 × 73,5.

The Royal Castle-Museum in Warsaw,

ZKW/1537

Photographed by: Andrzej Ring,

Lech Sandzewicz

3

Nežinomas XIX a. tapytojas.

Andrius Sniadeckis (1768–1838),

žymus chemijos ir medicinos profesorius.

Vilnius, 1815.

Dramblio kaulas, guašas; 6,7 × 5,5.

Nacionalinis muziejus Varšuvoje, Min. 713

Fotografavo Piotr Ligier

Unknown artist, early 1800s.

Jędrzej Śniadecki (1768–1838),

famous professor of chemistry and medicine.

Vilnius, 1815.

Ivory, gouache; 6,7 × 5,5.

National Museum in Warsaw, Min. 713

Photographed by Piotr Ligier

4

Aleksandras Juozapas Slendzinskis.

Andrius Sniadeckio portretas.

Vieta nenurodyta, 1843.

Drobė, aliejus; 49 × 39,5.

Lietuvos nacionalinis dailės muziejus, T 2068

Fotografavo Antanas Lukšėnas

Aleksander Józef Sleńdziński.

Portrait of Jędrzej Śniadecki.

Location not indicated, 1843.

Canvas, oil; 49 × 39,5.

Lithuanian National Museum of Art, T 2068

Photographed by Antanas Lukšėnas

5

Kazimieras Jelskis.

Andrius Sniadeckis.

Vilnius, 1838.

Degtas molis; 56 × 44 × 25.

Signatūra kitoje pusėje: 18 / IV 29 /

38 JENDRZEY SNIADOCKI / w Wilnie

[neįskaitoma] K. Jelsk[i] [autografas].

Vilniaus universiteto muziejus, VUM S 14

Fotografavo Vika Petrikaitė

Kazimierz Jelski.

Jędrzej Śniadecki.

Vilnius, 1838.

Burnt clay; 56 × 44 × 25.

Signature on reverse: 18 / IV 29 /

38 JENDRZEY SNIADOCKI / w Wilnie

[illegible] K. Jelsk[i] [autograph].

Vilnius University Museum, VUM S 14

Photographed by Vika Petrikaitė

6

Kazimieras Jelskis; išliejo Jonas Ostrovskis.

Jonas Sniadeckis.

Vilnius, 1863.

Gipsas; Ø 19,5.

Signatūra: IO · 1863 · [neįskaitoma] · Jaszuny.

Įrašas: J[ea]n Sniadecki.

Lietuvos nacionalinis muziejus, Sk 8

Fotografavo Kęstutis Stoškus

Kazimierz Jelski; cast by Jan Ostrowski.

Jan Śniadecki.

Vilnius, 1863.

Plaster; Ø 19,5.

Signature: IO · 1863 · [illegible] · Jaszuny.

Inscription: J[ea]n Sniadecki.

National Museum of Lithuania, Sk 8

Photographed by Kęstutis Stoškus

7

Kazimieras Jelskis; išliejo Jonas Ostrovskis.

Andrius Sniadeckis.

Vilnius, 1863.

Patinuotas gipsas; Ø 19,2.

Signatūra: IO · 1863 · [LVT · 17] · JASZUNY.

Lietuvos nacionalinis muziejus, Sk 9

Fotografavo Kęstutis Stoškus

Kazimierz Jelski; cast by Jan Ostrowski.

Jędrzej Śniadecki.

Vilnius, 1863.

Patinated plaster; Ø 19,2.

Signature: IO · 1863 · [LVT · 17] · JASZUNY.

National Museum of Lithuania, Sk 9

Photographed by Kęstutis Stoškus

8

Ludwik Kucharzewski, skulpt.;

Julian Schübeler, raižyt.

Andrius Sniadeckio statula.

Medžio raižinys.

Signatūra: J. SCHÜBELER sc [autografas].

Įrašas ant pjeđestalo: JĘDRZEJ SNIADOCKI;

įrašas po iliustracija: Posąg Jędrzeja

Sniadeckiego, w sali posiedzeń Towarzystwa
Lekarskiego w Warszawie.

Rzėźba L. Kucharzewskiego

(Andrius Sniadeckio statula Varšuvos
medicinos draugijos posėdžių salėje.

Skulptūra L. Kucharzewskio).

In: Tygodnik Ilustrowany.

Warszawa, 1877, nr 58, p. [65].

Lietuvos mokslų akademijos

Vrublevskių biblioteka,

Retų spaudinių skyrius, P-3130

Statula sunaikinta Antrojo pasaulinio
karo metais.

Kopijavo Vika Petrikaitė

Ludwik Kucharzewski, sculptor;

Julian Schübeler, engraver.

Statue of Jędrzej Śniadecki.

Woodcut.

Signature: J. SCHÜBELER sc [autograph].

Inscription on the pedestal: JĘDRZEJ

SNIADOCKI; inscription below the illustration:

Posąg Jędrzeja Sniadeckiego, w sali posiedzeń
Towarzystwa Lekarskiego w Warszawie.

Rzėźba L. Kucharzewskiego

(Statue of Jędrzej Śniadecki at the meeting
hall of the Warsaw Medical Society.

Sculpture by L. Kucharzewski).

In: Tygodnik Ilustrowany.

Warszawa, 1877, nr 58, p. [65].

The Wroblewski Library

of the Lithuanian Academy of Sciences,

Rare Book Department, P-3130

The statue was destroyed during
World War II.

Copied by Vika Petrikaitė

Rękopisma pomniejsze, nadsyłane redakcyi Tygodnika, nie zwracają się.

Nr 58.

Prenumerata w Warszawie
roczenie rs. 8, półrocznie rs. 4, kwartalnie rs. 2,
miesięcznie kop. 47 i pół.

Warszawa, 3 lutego 1877 r.

Prenumerata
na prowincyi i w ceteris
kwartalnie rs. 2.

Tom III.

Wielkie premium artystyczne: „Sprzedaż amuletów,” Henryka Siemiradzkiego, prenumeratorowie warszawscy otrzymają w poniedziałek, d. 5 lutego, na prowincyi zaś w kilka dni później. Prawo do otrzymania tej wspaniałej reprodukcji zyskują także i nowoprzybywający prenumeratorowie.

Treść numeru. Jędrzej Śniadecki (z drzeworytu). — Kronika tygodniowa. — Kourad II białe na Czerkasku (z drzeworytu). — Droga królów (drzeworyt). — Andrzej Poniński walczył (dokończenie). — Przegląd polityczny. — Rysunki humorystyczne Franciska Kostrowskiego (drzeworyt). — Szachy. — Bobol. — Kronika paryska. — Złote rano, nowella dalszy ciąg. — Ołtrazy z syona (dalszy ciąg). — 4 drzeworytki. — Sily wojenne Turcji (dalszy ciąg). — Schiller i Rousseau (dokończenie). — Karyka (dalszy ciąg). — Ostatnia z Bekraburgów, roman w dwóch częściach (dalszy ciąg).

JĘDRZEJ ŚNIADECKI.

Opisując zeszłego roku salę posiedzeń Towarzystwa lekarskiego warszawskiego (zob. nr. 31) wspomnieliśmy, że w niej ustawiono posąg Jędrzeja Śniadeckiego, wykonany przez pana Kucharzewskiego. Chodziło w tym posągu nie tyle o przedstawienie podobny byłego członka Towarzystwa, o oddanie holdu jego świętej pamięci, ile raczej o godło wydatniające naukowy kierunek, który Śniadeckiemu winniśmy, który Towarzystwo nasze przyjęło od początku swego istnienia, a który, z niemałym naszym zaszczytem, stał się dziś ogólnym naukowym kierunkiem.

Artysta, biorąc się do dzieła, wytknął sobie za cel postać Jędrzeja uplastycznioną niejako charakter, jaki nosi na sobie *Teorya jestestw organicznych*, która najznakomitsza jest jego praca; bo książkę genialne dzieło powinno się poniekąd odzwierciedlać w twarzy, w postaci i ruchach jego autora. Zasłaniało p. Kucharzewski rozważał w ten sposób, że Jędrzeja Śniadeckiego wystawił jako profesora wykładającego z katedry, odzianego toga uniwersyte-

Posąg Jędrzeja Śniadeckiego, w sali posiedzeń Towarzystwa lekarskiego w Warszawie.
Rzeźba J. Kucharzewskiego.

cką. Jedną ręką opiera się na jego nieśmiertelnemu dziełu, a drugą wykonuje jakby poruszenie mowy, który objaśnia i przekonuje. Widzieliśmy go tu w średnim wieku życia, tak jak mógł w początkach naszego stulecia wyglądać, gdyż wtedy właśnie powstawała w jego umyśle Teorya jestestw organicznych. Jest to więc Śniadecki chemik i biolog, nie zaś lekarz i klinicysta, jakim był przeważnie w późniejszym wieku i jakim go znali niekiedy dotąd jeszcze żyjący jego uczniowie. Że zaś natura nie obdarzyła go ani wytworną postacią, ani powabnym obliczem, a sztuka ma swe estetyczne wymagania i na ślepe portretowanie poprzestąć nie może, trzeba więc było całą postać upożytkować, pozostając jednak wiernym rzeczywistości.

Co do rysów twarzy, artysta trzymał się popiersia w Wilnie z natury wykonanego, lekawie pożytecznego przez panią Bilińską, córkę Jędrzeja. Ma ono być nader podobne, lecz wypadło je ośmielnie i zastosować wyraz twarzy do przyjętej w posągu postawy. Że zaś Śniadecki niewielkiego był wzrostu i w średnim już wieku skłonny do otyłości, uproporcjonował więc jego postać tym sposobem, iż postawił ją na stopniu katedry, z którego togi ku dołowi spływa. Rysunek togi profesorskiej b. uniwersytetu wileńskiego z wdzięczamy i p. Podczasyńskiemu, że zań cały jej kraj z dawnych pochodził czasów, w których uniwersytet zostawał w ręku jezuitów, i że tym sposobem wielce był podobny do ubioru kanoników, chcąc go więc tego charakteru duchownego w części pozbawić, artysta wysunął z pod

9

Antoni Popiel, skulpt.;

Leonard Siemaszko, fotogr.

Andrius Sniadeckio biustas

Lvovo chemijos instituto fojė.

Lvovas, 1938.

Fotografija; 17 × 11,1.

Įrašas lentoje: JEDRZEJOWI ŚNIADECKIEMU
ZNAKOMITEMU BADACZOWI PRZYRODY,

ZASŁUŻONEMU NAUCZYCIELOWI

UNIWERSYTETU WILEŃSKIEGO W SETNĄ

ROZCHNICĘ ROZPOCZĘCIA POLSKICH

WYKŁADÓW O CHEMII

DNIA 30 LISTOPADA 1897 R.

(Andriui Sniadeckiui, žymiam gamtos

tyrėjui, nusipelniusiam Vilniaus universiteto

dėstytojui, chemijos paskaitų lenkų kalba

100-ųjų metinių proga 1897 m.

lapkričio 30 dieną).

Vilniaus universiteto biblioteka,

Rankraščių skyrius, F46-99

Kopijavo Raimondas Malaiška

Antoni Popiel, sculptor;

Leonard Siemaszko, photographer.

*Bust of Jędrzej Śniadecki in the lobby
of The Institute of Chemistry in Lviv.*

Lviv, 1838.

Photograph; 17 × 11,1.

Inscription on the plate: JEDRZEJOWI

ŚNIADECKIEMU ZNAKOMITEMU

BADACZOWI PRZYRODY, ZASŁUŻONEMU

NAUCZYCIELOWI UNIWERSYTETU

WILEŃSKIEGO W SETNĄ ROZCHNICĘ

ROZPOCZĘCIA POLSKICH WYKŁADÓW

O CHEMII DNIA 30 LISTOPADA 1897 R.

(To Jędrzej Śniadecki, a famous investigator

of nature and distinguished teacher of Vilnius

University on the 100th anniversary of lectures

on chemistry in Polish language

on 30 November, 1897).

Vilnius University Library, Manuscripts

Department, F46-99

Copied by Raimondas Malaiška

10

Jonas Ostrovskis;
išliejo nežinomas meistras.

Andrius Sniadeckis.

Vieta nenurodyta, [išlieta 1900].

Bronza; h 13,5.

Įrašas: JĘ. SNIADOCKI.

Rokiškio krašto muziejus, RKM-1143

Fotografavo Rimantė Ropytė

Jan Ostrowski;
cast by an unknown master.

Jędrzej Śniadecki.

Location not indicated, [casted 1900].

Bronze; h 13,5.

Inscription: JĘ. SNIADOCKI.

Rokiškis Regional Museum, RKM-1143

Photographed by Rimantė Ropytė

11

Valentinas Slivickis.

Andrius Sniadeckis.

Varšuva, [1820].

Popierius, litografija; 19 × 16,5; 52 × 36.

Įrašas: AND. SNIADOCKI.

Lietuvos nacionalinis dailės muziejus,

G-3286/29

Kopijavo Antanas Lukšėnas

Walenty Sliwicki.

Jędrzej Śniadecki.

Warsaw, [1820].

Paper, lithograph; 19 × 16,5; 52 × 36.

Inscription: AND. SNIADOCKI.

Lithuanian National Museum of Art,

G-3286/29

Copied by Antanas Lukšėnas

AND. SNIADÉCKI.

12

Vincentas Ričardas Smakauskas (?).

Andrius Sniadeckis.

Vieta nenurodyta, XIX a. 3 deš. (?).

Popierius, pieštukas; 13,5 × 10,8.

Signatūra: [neįskaitoma] rysował

Smokowski [autografas].

Įrašas portrete: SMOKOWSKI;

įrašas apačioje: ANDRZEY SNIADOCKI.

Rūtos ir Rimvydo Baranauskų nuosavybė

Kopijavo Valentina Kulikauskienė

Wincenty Ryszard Smokowski (?).

Jędrzej Śniadecki.

Location not indicated, the 1830s (?).

Paper, pencil; 13,5 × 10,8.

Signature: [illegible] rysował

Smokowski [autograph].

Inscription in a portrait: SMOKOWSKI;

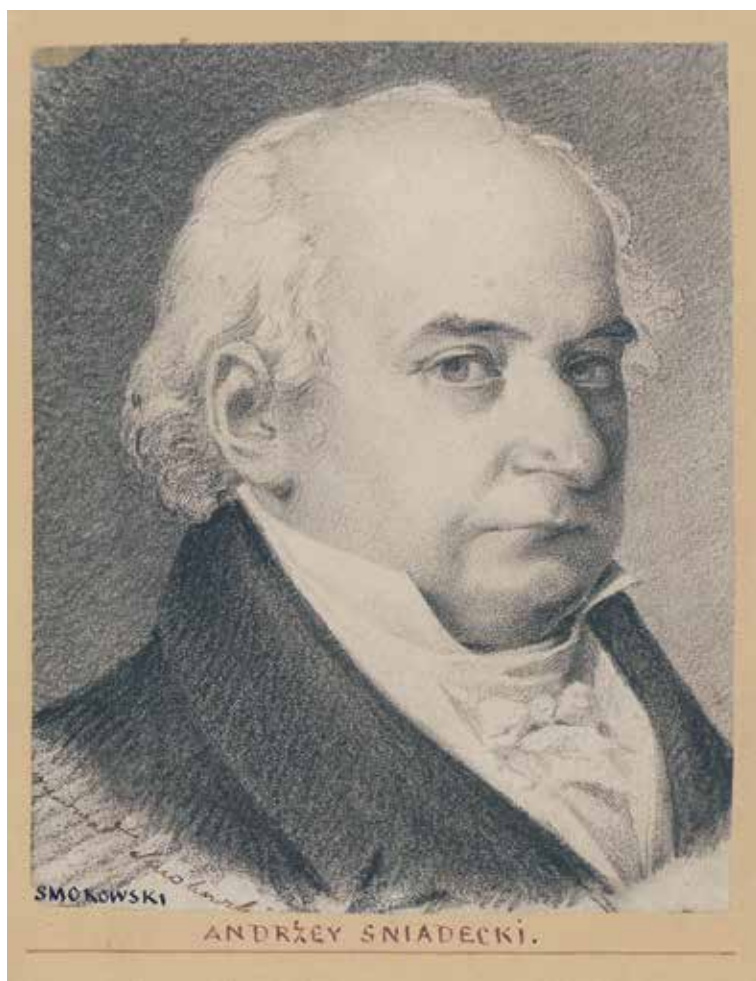
inscription at the bottom:

ANDRZEY SNIADOCKI.

Property of Rūta Baranauskienė

and Rimvydas Baranauskas

Copied by Valentina Kulikauskienė

SMOKOWSKI

ANDRZEJ SNIADĘCKI.

13

Bonaventūra Klembovskis (?).

Jonas Sniadeckis.

Vieta nenurodyta, XIX a. 3–4 deš.

Popierius, pieštukas; 13,5 × 10,8.

Įrašas portrete: KLEMBOWSKI;

įrašas apačioje: JAN ŚNIADECKI.

Rūtos ir Rimvydo Baranauskų nuosavybė

Kopijavo Valentina Kulikauskienė

Bonawentura Kłembowski (?).

Jan Śniadecki.

Location not indicated, the 1830s and 1840s.

Paper, pencil; 13,5 × 10,8.

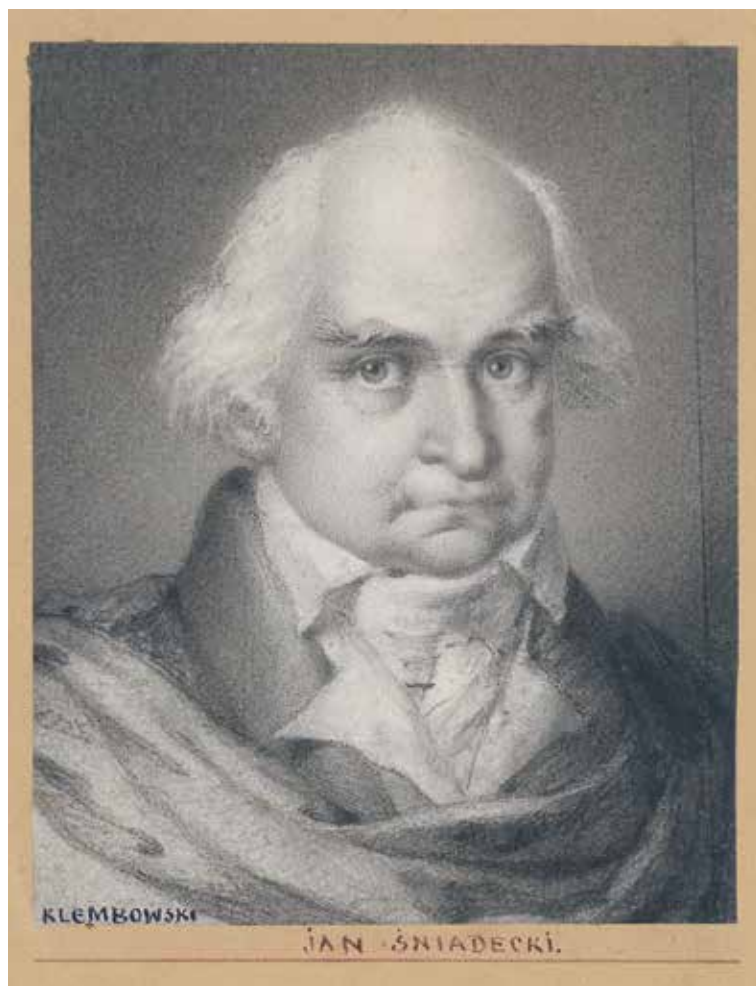
Inscription in a portrait: KLEMBOWSKI;

inscription at the bottom: JAN ŚNIADECKI.

Property of Rūta Baranauskienė

and Rimvydas Baranauskas

Copied by Valentina Kulikauskienė

KLEMBOWSKI

JAN ŚNIADECKI.

14

Bonaventūra Klembovskis, dail.;

Antoni Oleszczyński, raižyt.

Jonas Sniadeckis;

Vincentas Ričardas Smakauskas, dail.;

Antoni Oleszczyński, raižyt.

Andrius Sniadeckis.

Vieta nenurodyta, [1831].

Popierius, raižinys; 11,3 × 18,3; 17,8 × 26,5.

Signatūros portretuose: AO / DAPRE [sic]

KLEMBOWSKI; AO / DAPRE [sic] SMOKOWSKI

[autografas]; signatūra apačioje:

sztych Antoniego Oleszczyńskiego.

Įrašai viršuje: ROZMAITOSCI POLSKIE N°

XXXIV; ROZMAITOŚCI POLSKIE

N° XXXV; įrašai portretuose: JEAN SNIADOCKI

CELEBRE ASTRONOME MATHEMATICIEN

ET LITTERATEUR POLONAI...; ANDRÉ

SNIADOCKI CÉLÉBRE MÉDÉICIN CHYMISTE

ET LIT[T]ERATEUR POLONAI...

(Jonas Sniadeckis, žymus Lenkijos astronomas,

matematikas ir literatas...; Andrius Sniadeckis,

žymus Lenkijos medikas, chemikas

ir literatas...).

Vilniaus universiteto biblioteka,

Grafikos kabinetas, G 0009953

Kopijavo Raimondas Malaiška

Bonawentura Kłembowski, artist;

Antoni Oleszczyński, engraver.

Jan Śniadecki;

Wincenty Ryszard Smokowski, artist;

Antoni Oleszczyński, engraver.

Jędrzej Śniadecki.

Location not indicated, [1831].

Paper, engraving; 11,3 × 18,3; 17,8 × 26,5.

Signatures in the portraits: AO / DAPRE [sic]

KLEMBOWSKI; AO / DAPRE [sic] SMOKOWSKI

[autograph]; signature on the bottom:

sztych Antoniego Oleszczyńskiego.

Inscriptions on the top: ROZMAITOSCI

POLSKIE N° XXXIV; ROZMAITOŚCI POLSKIE

N° XXXV; inscriptions in the portraits:

JEAN SNIADOCKI CELEBRE ASTRONOME

MATHEMATICIEN ET LITTERATEUR

POLONAI...; ANDRÉ SNIADOCKI CÉLÉBRE

MÉDÉICIN CHYMISTE ET LIT[T]ERATEUR

POLONAI... (Jan Śniadecki, a famous Polish

astronomer, mathematician and author...;

Jędrzej Śniadecki, a famous Polish physician,
chemist and author...).

Vilnius University Library,

Division of Graphic Art, G 0009953

Copied by Raimondas Malaiška

Antonijs Vivaldis

15

Joseph Sonntag.

Andrius Sniadeckis.

Vieta nenurodyta, XIX a. 4 deš.

Popierius, litografija; 44,1 × 31.

Signatūra: J. Sonntag del. [autografas].

Įrašas: ANDRZEY SNIADOCKI Do[cto]r

Medycyny Professor Akademii Wileńskiej

(Andrius Sniadeckis, medicinos daktaras,

Vilniaus akademijos profesorius).

Lietuvos nacionalinis muziejus, IMik 8620

Kopijavo Vaida Eirošiūtė

Joseph Sonntag.

Jędrzej Śniadecki.

Location not indicated, the 1840s.

Paper, lithograph; 44,1 × 31.

Signature: J. Sonntag del. [autograph].

Inscription: ANDRZEY SNIADOCKI Do[cto]r

Medycyny Professor Akademii Wileńskiej

(Jędrzej Śniadecki, Doctor of medicine

Professor at Vilnius Academy).

National Museum of Lithuania, IMik 8620

Copied by Vaida Eirošiūtė

ANDRZEJ ŚNIADECKI

*Docł. Matematyczny w Uniwersytecie
Wrocławskim.*

16

Juozapas Jurgis Ozemblovskis (?).

Andrius Sniadeckis.

[Vilnius : Juozapo Ozemblovskio
litografijos spaustuvė], 1834.

Popierius, litografija; 8,2 × 6,2; 20,2 × 13,2.

Įrašas: Andrzej Sniadecki.

Lietuvos nacionalinis muziejus, IMik 154

Kopijavo Vilma Venskevičienė

Józef Jerzy Oziębłowski (?).

Jędrzej Śniadecki.

[Vilnius : Printing house
of Józef Oziębłowski], 1834.

Paper, lithograph; 8,2 × 6,2; 20,2 × 13,2.

Inscription: Andrzej Sniadecki.

National Museum of Lithuania, IMik 154

Copied by Vilma Venskevičienė

Andrzej Sniadecki

17

Karolis Pranciškus Ripinskis, dail.;
Antanas Kliukovskis, litogr.
Andrius Sniadeckis.

Litografija.

Signatūros: rys. K. Rypińsk[i];
Lit. Klukowskiego [autografas].
Įrašai: JĘDRŻEJ SNIADOCKI;
Cenzor L. Borowski.

In: Teorya jestestw organicznych / przez
Jędrzeja Sniadeckiego ... T. 1. Wilno :
w Drukani Dyecezalnej u XX. Missionarzy
na Górze Zbawiciela (nakładem Rubena
Rafałowicza księgarza wilenskiego), 1838.
Rūtos ir Rimvydo Baranauskų nuosavybė
Kopijavo Laurynas Marcinkevičius

Karol Franciszek Rypiński, artist;
Antoni Klukowski, lithographer.
Jędrzej Śniadecki.

Lithograph.

Signatures: rys. K. Rypińsk[i];
Lit. Klukowskiego [autograph].
Inscriptions: JĘDRŻEJ SNIADOCKI;
Cenzor L. Borowski.

In: Teorya jestestw organicznych / przez
Jędrzeja Sniadeckiego ... T. 1. Wilno :
w Drukani Dyecezalnej u XX. Missionarzy
na Górze Zbawiciela (nakładem Rubena
Rafałowicza księgarza wilenskiego), 1838.
Property of Rūta Baranauskienė
and Rimvydas Baranauskas
Copied by Laurynas Marcinkevičius

JĘDRZEJ SNIADĘCKI.

Jan L. Borek.

**TEORYA
JESTESTW ORGANICZNYCH,**

PRZEZ

JĘDRZEJA SNIADĘCKIEGO

RADCEJ STANI, AKADEMKA I PROFESSORA KLINIKI W CESAR-
SKIEJ MEDYKO-CHIRURGICZNEJ AKADEMII WILEŃSKIEJ, KA-
WALERA ODESOŃ ŚWIĘTEJ ANNY DRUGIEJ KLASY I CE-
SARSKĄ KORONĄ I ŚWIĘTEGO WŁODZIMIERZA TRZECIEGO
STOPNIA, CZŁONKĄ WIELU TOWARZYSTW UCZONYCH.

Tom I.

J. Paszke
WILNO.

W Drukarni Diecezalnej u XX. MISSIONARZY
NA GÓRZE ZDAWICELA.

NAKŁADEM KUBENA RAFAŁOWICZA KSIĘGARZA WILEŃSKIEGO.

1833.

K. Szwarc

18

Karolis Pranciškus Ripinskas, dail.;

Antanas Kliukovskis, litogr.

Andrius Sniadeckis.

Vilnius, [apie 1838].

Popierius, litografija; 20,4 × 12,3.

Signatūros: rys. K. Rypińsk[i];

Lit. Klukowskiego [autografas].

Įrašai: JĘDRŻEJ SNIADOCKI;

Cenzor L. Borowski.

Lietuvos mokslų akademijos

Vrublevskių biblioteka,

Retų spaudinių skyrius, Liet.1/4.1.72

Kopijavo Vika Petrikaitė

Karol Franciszek Rypiński, artist;

Antoni Klukowski, lithographer.

Jędrzej Śniadecki.

Vilnius, [approx. 1838].

Paper, lithograph; 20,4 × 12,3.

Signatures: rys. K. Rypińsk[i];

Lit. Klukowskiego [autograph].

Inscriptions: JĘDRŻEJ SNIADOCKI;

Cenzor L. Borowski.

The Wroblewski Library

of the Lithuanian Academy of Sciences,

Rare Book Department, Liet.1/4.1.72

Copied by Vika Petrikaitė

СТЕПАНЪ СИНЯВИЧЪ.

Goussier L. Paris.

19

Karolis Pranciškus Ripinskas, dail.;

Antanas Kliukovskis, litogr.

Andrius Sniadeckis.

Litografija.

Signatūros: Lit. Klukowskiego;

rys. K. Rypiński [autografas].

Įrašai: JĘDRZEJ SNIADOCKI;

Cen. L. Borowski.

In: Teorya jestestw organicznych / przez
Jędrzeja Sniadeckiego ... T. 3. Wilno :
w Drukani Dyecezalnej u XX. Missionarzy
na Górze Zbawiciela (nakładem Rubena
Rafałowicza księgarza wilenskiego), 1838.
Rūtos ir Rimvydo Baranauskų nuosavybė
Kopijavo Laurynas Marcinkevičius

Karol Franciszek Rypiński, artist;

Antoni Klukowski, lithographer.

Jędrzej Śniadecki.

Lithograph.

Signatures: Lit. Klukowskiego;

rys. K. Rypiński [autograph].

Inscriptions: JĘDRZEJ SNIADOCKI;

Cen. L. Borowski.

In: Teorya jestestw organicznych / przez
Jędrzeja Sniadeckiego ... T. 3. Wilno :
w Drukani Dyecezalnej u XX. Missionarzy
na Górze Zbawiciela (nakładem Rubena
Rafałowicza księgarza wileńskiego), 1838.
Property of Rūta Baranauskienė
and Rimvydas Baranauskas
Copied by Laurynas Marcinkevičius

JĘDRZEJ ŚNIADECKI.

ok. 1800

TEORYA

JESTESTW ORGANICZNYCH,

PRZEZ

JĘDRZEJA ŚNIADECKIEGO

RADCEY STANU, AKADEMIKA I PROFESSORA KLINIKI W CESARSKIEJ MEDYKO-CHIRURGICZNEJ AKADEMII WILENSKIEJ, RAJWAŁERA ORDEŃÓW ŚWIĘTEJ ANNY DRUGIEJ KLASY I CESARSKĄ KORONĄ I ŚWIĘTEGO WŁODZIMIERZA TRZECIEGO STOPNIA, CZŁONKA WIELU TOWARZYSTW EUROPEJSKICH.

Tom III.

J. Śniadecki

WILNO.

W Drukarni Diecezalnej u XX. MISSIONARZY
NA GÓRZE ZHAWICIELA.

NAKŁADEM KUSENA RAJALOWICZA KSIĘGARZA WILENSKIEGO.

1833.

K. Rajalowicz

20

Karolis Pranciškus Ripinskis, dail.;

Antanas Kliukovskis, litogr.

Andrius Sniadeckis.

Vilnius, [apie 1838].

Popierius, litografija; 23,6 × 13,8.

Signatūros: Lit. Klukowskiego;

rys. K. Rypiński [autografas].

Įrašai: JĘDRZEJ SNIADOCKI; Cen. L. Borowski.

Lietuvos mokslų akademijos

Vrublevskių biblioteka,

Retų spaudinių skyrius, Liet.1/4.1.46

Kopijavo Vika Petrikaitė

Karol Franciszek Rypiński, artist;

Antoni Klukowski, lithographer.

Jędrzej Śniadecki.

Vilnius, [approx. 1838].

Paper, lithograph; 23,6 × 13,8.

Signatures: Lit. Klukowskiego;

rys. K. Rypiński [autograph].

Inscriptions: JĘDRZEJ SNIADOCKI;

Cen. L. Borowski.

The Wroblewski Library

of the Lithuanian Academy of Sciences,

Rare Book Department, Liet.1/4.1.46

Copied by Vika Petrikaitė

JANUARIUS JANUARIUS

An. J. B. Sculpsit.

21

Józef Franciszek Herkner.
Andrius Sniadeckis.

Litografija.

Signatūra: J. Herkner Lit: [autografas].

Įrašas: JĘDRZEJ SNIADOCKI.

In: Dzieła Jędrzeja Sniadeckiego /
wydanie Michała Balińskiego.

T. 1. Warszawa : nakładem Augusta
Emmanuela Glücksberga, 1840.

Lietuvos mokslų akademijos

Vrublevskių biblioteka,

Retų spaudinių skyrius, L-19/633

Kopijavo Laurynas Marcinkevičius

Józef Franciszek Herkner.
Jędrzej Śniadecki.

Lithograph.

Signature: J. Herkner Lit: [autograph].

Inscription: JĘDRZEJ SNIADOCKI.

In: Dzieła Jędrzeja Sniadeckiego /
wydanie Michała Balińskiego.

T. 1. Warszawa : nakładem Augusta
Emmanuela Glücksberga, 1840.

The Wroblewski Library

of the Lithuanian Academy of Sciences,

Rare Book Department, L-19/633

Copied by Laurynas Marcinkevičius

JĘDRZEJU SNIADĘCKIEGO.

DZIEŁA
Jędrzeja Sniadeckiego.

WYDANIE

MICHAŁA BALIŃSKIEGO.

TOM I.

W WARSZAWIE,
NARŁADEM
AUGUSTA EMMANUELA GLÜCKSBERGA,
księgarza przy ulicy Miodowej, No 497.
1840.

22

Józef Franciszek Herkner.

Andrius Sniadeckis.

Varšuva, [apie 1840].

Popierius, litografija; 12,7 × 9.

Signatūra: J. Herkner Lit: [autografas].

Įrašas: JĘDRZEJ SNIADOCKI.

Lietuvos mokslų akademijos

Vrublevskių biblioteka,

Retų spaudinių skyrius, Liet.1/4.1.74

Kopijavo Vika Petrikaitė

Józef Franciszek Herkner.

Jędrzej Śniadecki.

Warsaw, [approx. 1840].

Paper, lithograph; 12,7 × 9.

Signature: J. Herkner Lit: [autograph].

Inscription: JĘDRZEJ SNIADOCKI.

The Wroblewski Library

of the Lithuanian Academy of Sciences,

Rare Book Department, Liet.1/4.1.74

Copied by Vika Petrikaitė

FERDINAND ENLALIEGRII.

23

Józef Franciszek Herkner.
Andrius Sniadeckis.

Litografija.

Signatūra: H [autografas].

Įrašas: JĘDRZÉJ ŚNIADECKI.

In: Dzieła Jędrzeja Sniadeckiego /
wydanie Michała Balińskiego.

T. 1. Warszawa : nakładem Augusta
Emmanuela Glücksberga, 1840.

Lietuvos mokslų akademijos

Vrublevskių biblioteka,

Retų spaudinių skyrius, L-19/633/1-2

Kopijavo Laurynas Marcinkevičius

Józef Franciszek Herkner.
Jędrzej Śniadecki.

Lithograph.

Signature: H [autograph].

Inscription: JĘDRZÉJ ŚNIADECKI.

In: Dzieła Jędrzeja Sniadeckiego /
wydanie Michała Balińskiego.

T. 1. Warszawa : nakładem Augusta
Emmanuela Glücksberga, 1840.

The Wroblewski Library

of the Lithuanian Academy of Sciences,

Rare Book Department, L-19/633/1-2

Copied by Laurynas Marcinkevičius

HENRYK SNIADĘCKI.

D Z I E Ł A
JĘDRZEJA SNIADĘCKIEGO.

Tom I.

24

Nežinomas XIX a. I p. raižytojas.

Andrius Sniadeckis.

Plieno raižinys.

Įrašas: JĘDRZÉJ SNIADOCKI.

In: *Życie Jędrzeja Sniadeckiego* /
przez Michała Balińskiego.

T. 1. Leszno ; Gniezno : nakład i druk
Ernesta Günhtera, 1840.

Vilniaus universiteto biblioteka, 37/Ba237

Kopijavo Raimondas Malaiška

Unknown engraver, early 1800s.

Jędrzej Śniadecki.

Steel engraving.

Inscription: JĘDRZÉJ SNIADOCKI.

In: *Życie Jędrzeja Śniadeckiego* /
przez Michała Balińskiego.

T. 1. Leszno ; Gniezno : nakład i druk
Ernesta Günhtera, 1840.

Vilnius University Library, 37/Ba237

Copied by Raimondas Malaiška

JOHANN SMADACKI.

25

Ernst Mathieu Erin Corr.
Andrius Sniadeckis.

Popierius, plieno ražinys; 52,5 × 39,5.

Signatūra: Erin Corr Sculp. [autografas].

Įrašas viršuje: Album de Wilna.

2.me Série 2.me Livraison N. 18.

Įrašas apačioje: Jędrzej Sniadecki Znakomity Chemik i Fyzjolog; André Sniadecki, Célèbre Chimiste et Physiologue; Dédié á Monsieur Joseph Sniadecki Fils du Célèbre savant; par l'Editeur J., K., Wilczyński; Imprimé á Paris par Chardon ainé et Fils (Andrius Sniadeckis, žymus chemikas ir fiziologas. Dedikuojama ponui Juozapui Sniadeckiui, žymiojo mokslininko sūnui; Leidėjas J. K. Vilčinskis; Paryžiuje išspausdino Chardon ainé et Fils). In: Album de Wilna. [À Paris] : par l' Editeur J. K. Wilczyński, [1848–1849]. (2.me Série, 2.me Livraison, N. 18).

Lietuvos nacionalinis muziejus, IMik 8536/1
Kopijavo Vaida Eirošiutė

Ernst Mathieu Erin Corr.
Jędrzej Śniadecki.

Paper, steel engraving; 52,5 × 39,5.

Signature: Erin Corr Sculp. [autograph].

Inscription on the top: Album de Wilna.

2.me Série 2.me Livraison N. 18.

Inscription on the bottom: Jędrzej Sniadecki Znakomity Chemik i Fyzjolog; André Sniadecki, Célèbre Chimiste et Physiologue; Dédié á Monsieur Joseph Sniadecki Fils du Célèbre savant; par l'Editeur J., K., Wilczyński; Imprimé á Paris par Chardon ainé et Fils (Jędrzej Śniadecki, a famous chemist and physician. Dedicated to Mr Joseph Śniadecki, a son of a famous scholar; Publisher J. K. Wilczyński; Printed in Paris by Chardon ainé et Fils).

In: Album de Wilna. [À Paris] : par l' Editeur J. K. Wilczyński, [1848–1849]. (2.me Série, 2.me Livraison, N. 18).

National Museum of Lithuania, IMik 8536/1
Copied by Vaida Eirošiutė

26

Vincentas Ričardas Smakauskas, dail.;

Antoni Oleszczyński, raižyt.

Andrius Sniadeckis;

Bonaventūra Klembovskis, dail.;

Antoni Oleszczyński, raižyt.

Jonas Sniadeckis.

[Paris : Chardon ainé et Fils, 1850].

Popierius, raižinys; 10 × 16.

Signatūros: AO / DAPRE [sic] SMOKOWSKI;

AO / DAPRE [sic] KLEMBOWSKI [autografas].

Įrašai: André Sniadecki; Jean Sniadecki.

Rūtos ir Rimvydo Baranauskų nuosavybė

Kopijavo Laurynas Marcinkevičius

Wincenty Ryszard Smokowski, artist;

Antoni Oleszczyński, engraver.

Jędrzej Śniadecki;

Bonawentura Kłembowski, artist;

Antoni Oleszczinski, engraver.

Jan Sniadecki.

[Paris : Chardon ainé et Fils, 1850].

Paper, engraving; 10 × 16.

Signatures: AO / DAPRE [sic] SMOKOWSKI;

AO / DAPRE [sic] KLEMBOWSKI [autograph].

Inscriptions: André Sniadecki; Jean Sniadecki.

Property of Rūta Baranauskienė

and Rimvydas Baranauskas

Copied by Laurynas Marcinkevičius

Andre Sniadecki

Jean Sniadecki

27

Juozapas Jurgis Ozemblovskis.

Andrius Sniadeckis.

À Wilna : Chez Olliviero

(à Lith. Oziębłowski), XIX a. 5–6 deš.

Popierius, litografija; 33,1 × 20,8.

Signatūra: Rys. J. Oziębłowski [autografas].

Įrašas: ANDRÉ SNIADOCKI. Célèbre Médecin

Chymiste et Litterateur Polonais (Andrius

Sniadeckis. Žymus Lenkijos gydytojas,

chemikas ir literatas).

Lietuvos nacionalinis muziejus, IMik 8621

Kopijavo Vaida Eirošiutė

Józef Jerzy Oziębłowski.

Jędrzej Śniadecki.

À Wilna : Chez Olliviero

(à Lith. Oziębłowski), the 1850s and 1860s.

Paper, lithograph; 33,1 × 20,8.

Signature: Rys. J. Oziębłowski [autograph].

Inscription: ANDRÉ SNIADOCKI. Célèbre

Médecin Chymiste et Litterateur Polonais

(Jędrzej Śniadecki. Famous Polish physician,

chemist and author).

National Museum of Lithuania, IMik 8621

Copied by Vaida Eirošiutė

ANDRE SNIADÉCKI.

*Célebre Médecin Chimiste et
Littérateur Polonois.*

Paris chez M. de la Harpe

à la Citoyenne

28

Nežinomas XIX a. litografas.

Andrius Sniadeckis.

À Vilna : Chez Olliviero

(à Lith. Oziębłowski), XIX a. 5–6 deš.

Popierius, litografija; 47 × 35,5.

Irašas: ANDRE SNIADOCKI. Celebre Medecin

Chymiste et Litter[a]teur Polonais

(Andrius Sniadeckis. Žymus Lenkijos

gydytojas, chemikas ir literatas).

Lietuvos nacionalinis dailės muziejus, G-9821

Kopijavo Vaidotas Aukštaitis

Unknown lithographer, the 1800s.

Jędrzej Śniadecki.

À Vilna : Chez Olliviero

(à Lith. Oziębłowski), the 1850s and 1860s.

Paper, lithograph; 47 × 35,5.

Inscription: ANDRE SNIADOCKI. Celebre

Medecin Chymiste et Litter[a]teur Polonais

(Jędrzej Śniadecki. Famous Polish physician,

chemist and author).

Lithuanian National Museum of Art, G-9821

Copied by Vaidotas Aukštaitis

ANDRE SNIADÉCKI.

*Celestis Mathematici &
Astronomi Poloni*

1780

1780

29

Nežinomas XIX a. litografas.
Andrius Sniadeckio portretas.

[Vilnius : Juozapo Ozemblovskio litografijos
spaustuvė], XIX a. 5–6 deš.

Popierius, litografija; 25,8 × 20,5.

Lietuvos mokslų akademijos

Vrublevskių biblioteka,

Retų spaudinių skyrius, G2-345

Kopijavo Vika Petrikaitė

Unknown lithographer, the 1800s.

Portrait of Jędrzej Śniadecki.

[Vilnius : Printing house
of Joseph Oziębłowski], the 1850s and 1860s.

Paper, lithograph; 25,8 × 20,5.

The Wroblewski Library

of the Lithuanian Academy of Sciences,

Rare Book Department, G2-345

Copied by Vika Petrikaitė

30

Józef Tadeusz Polkowski, dail.;

Jan Styfi, raižyt.

Andrius Sniadeckis.

Medžio raižinys.

Signatūra: J. STYFI [autografas].

Įrašas: JĘDRZEJ ŚNIADECKI.

(Rysował Polkowski, ze sztychu wydania
Wilczyńskiego) (Andrius Sniadeckis.

Piešė Polkovskis, pagal Vilčinskio graviūrą).

In: Tygodnik Ilustrowany.

Warszawa, 1861, nr 112, p. [185].

Lietuvos mokslų akademijos

Vrublevskių biblioteka,

Retų spaudinių skyrius, P-3130

Kopijavo Vika Petrikaitė

Józef Tadeusz Polkowski, artist;

Jan Styfi, engraver.

Jędrzej Śniadecki.

Woodcut.

Signature: J. STYFI [autograph].

Inscription: JĘDRZEJ ŚNIADECKI.

(Rysował Polkowski, ze sztychu wydania
Wilczyńskiego) (Jędrzej Śniadecki. Drawing by
Polkowski, from the engraving of Wilczyński).

In: Tygodnik Ilustrowany.

Warszawa, 1861, nr 112, p. [185].

The Wroblewski Library

of the Lithuanian Academy of Sciences,

Rare Book Department, P-3130

Copied by Vika Petrikaitė

TYGODNIK ILLUSTRUJANY

Nr 112

Przedmowa w Warszawie:
Biuletyn nr. 5, ul. Nowy Świat nr. 2,
numeracja 800, 871, 900.

Warszawa, 16 listopada 1861 r.

Przedmowa na prowincję i w Galicję:
Biuletyn nr. 12, ul. Nowy Świat nr. 2,
numeracja 900, 971, 1000.

TOM IV.

TRZECI NUMERU.

Jedyny numer poświęcony — tematu inżynierskiemu — Wywiedza do Galicji przez Drogę i szlakiem dorozwoju, czy dalej — Zdobycie i odkrycie przelotu doła i nas inżynierski. — Nauki i inżynieria. — Biuletyn i wstępn.

Jędrzej Śniadecki.

Jędrzej Śniadecki, uczonego chemik, biegły lekarz, warowy pastyr i filozof polski, a nadozwysztyko racyni człowiek, był rodowitym, a dwadzieścia lat młodszym, bratem Jana, którego życie opodalony w Nrach 91 i 92 naszego pisma. Rownie jak tenen uczonego w wielkopolskim miasteczku Żmień, dnia 20 listopada r. 1768, początkowo nauki pobierał w Trzemesznie pod kierunkiem swiatłego ojca, po którego śmierci przeszedł pod opiekę i przewodnictwo brata Jana, już wtedy profesora akademii krakowskiej. Uczestniczył do gimnazjum nowodworskiego w Krakowie. Gimnazjum to, światło poprawione przez Kalfataja, uczyła według nowszych, trafniejszych pojęć; zjad Jędrzej Śniadecki czerniał zasady nauki z czystego źródła; uczestniżył w tem od Jana, nie razwał jej ani pateryków, ani dysput scholastycznych, a przy wrodzonej zdolności i pomocy uczennego brata, rozwijał się przedko i swobodnie. Starszy Śniadecki, jak wszyscy ludzie co z zapalem oddają się pewnej nauce, skłaniał młodszego brata do ulubionej sobie matematyki, przemawiając mu powołanie inżyniera. Złoty młodzieniec nie był temu przeciwny, bo wszystkie nauki przechodziły mu z równą łatwością. Ten wybór wsparła jeszcze następująca przypadkowa okoliczność. W czasie egzaminów w szkole nowodworskiej, Śniadecki, już uczeni klasy piątej, dawał ze wszystkich przedmiotów, a osobliwie z geometrii, tak przytomne i dokładnie odpowiedzi, że obecny temu starszy inżynier przyski z twierdzą szalącej Bragu, powiedział wysoko wyobrażenie o zdolnościach młodzieńca i usilnie zachęcał go, aby wszedł do pruskiej korpusu inżynierów, wrótąc mu swiatną przyszłość w służbie swego rządu. Obadwaj Śniadeccy zgodzili

się na wskazany zawód, z tą tylko różnicą, aby siędzenie-gospodzie w szkole francuskiej. Tymczasem Jan, udając się w celach naukowych za granicę, miał obrat tam szkołę. Jędrzej zaś kooczył klasę atomu w Krakowie, w której tak się odznaczyl, że władza szkolna ze szczególni pochwałami zaledła go Stanisławowi Augustowi, w r. 1787 zwidrajacemu gimnazjum. Król

zawsze uprzejmy i osobliwy miłośnik nauk, upodobał sobie pięknego i zdolnego młodzieńca; dlatego, oddawszy mu własną pensję przysnaną za nagrodę medal złoty, aby go tem więcej zachęcić, wręczył mu pensję z orszern sw. Stanisława, i polecił jego smaki wloty na rektora akademii, Orzanwskiego.

Starszy Śniadecki pod ten czas był w Anglii, i o zachęcie jaki spotkał brata dowiedział się z listu kolegi swego Radwanskiego. Wracając z kraja przez Paryż, opatrzył tam miejsce w której Jędrzej miał pobierać wyznan nauki matematycznej i usposobił się na inżyniera. Ale jakże było jego zdziwienie, gdy przybywszy do domu, zastał mianowanego inżyniera nad kosciotrupem, szlachyjskiego ludowu człowieka. Przyjaciele Śniadeckich trafniej obrali dla młodzieńca powołanie lekarskie, a doktor Szasze swoim wyborzym wykładem anatomii dokonał reszty. Brat-opiekun, widząc że zapal do nowego zawodu był szczerzy i mocny w Jędrzeju, nie tylko żadnych nie stawiał przeszkód, ale owszem ułatwiał mu nabycie granitowanej znajomości fizyki, a po skończeniu trzyletniego kursu w akademii krakowskiej, nie szczędził nakładu na utrzymanie go w uniwersytetach zagranicznych.

Przez Wiedeń, gdzie obejrzał zakłady naukowe, udał się Jędrzej Śniadecki najprzód do uniwersytetu w Pawii, w którym wiodły słynni mian w całej Europie profesorowie: Galvani, Volta, Spallanzani, Moscati i Jan Piotr Frank. Pilnie słuchając ich wykładów, robiąc z nimi dowiadczenia i wiele czytając w główniejszych językach europejskich, które dokładnie posiadał, w ciągu dwuletniego pobytu w Pawii zrobił wielki postęp w fizyce, medycynie i filozofii. He go cenili jego mistrzowie, świadczy list Franka pisany w tym czasie do Jana Śniadeckiego, tudzież przysnaną naszemu medykowi stopień doktora medycyny i filozofii.

Kursów chemii, chirurgii i historii naturalnej zamierzył Śniadecki słuchać w Paryżu; ale nie mogąc tam się dostać, z powodu ówczes-

JĘDRZEJ ŚNIADECKI. (Rysunek Polnowski, ze zdjęciu wykonu Wilczyńskiego).

31

Feliks Zabłocki.

Andrius Sniadeckis.

Medžio raizinys.

Signatūra: F. ZABŁOCKI Sc [autografas].

Įrašas: JĘDR[Z]EJ ŚNIADECKI [autografas].

In: Jędrzej Śniadecki. Teoryja jestestw organicznych w obec dzisiejszych pojęć o życiu : z portretem Sniadeckiego / przez Zygmunta Kramsztyka. Warszawa : nakładem i drukiem S. Orgelbranda Synów, 1874.

Lietuvos mokslų akademijos

Vrublevskių biblioteka, 6229

Kopijavo Laurynas Marcinkevičius

Feliks Zabłocki.

Jędrzej Śniadecki.

Woodcut.

Signature: F. ZABŁOCKI Sc [autograph].

Inscription: JĘDR[Z]EJ ŚNIADECKI [autograph].

In: Jędrzej Śniadecki. Teoryja jestestw organicznych w obec dzisiejszych pojęć o życiu : z portretem Sniadeckiego / przez Zygmunta Kramsztyka. Warszawa : nakładem i drukiem S. Orgelbranda Synów, 1874.

The Wroblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences, 6229

Copied by Laurynas Marcinkevičius

JĘDRZĘJ ŚNIADECKI.

TEORYJA
JESTESTW ORGANICZNYCH

W OBEC

BZISIEJSZYCH POJĘĆ O ŻYCIU,

PRZEZ

ZYGMUNTA KRAMSZTYKA.

Z gromadki Śniadeckich.

Wszystko powierzył dr. J. K. K. K.

WARSZAWA.

NAKLADEM I DRUKIEM S. ORGELBRANDA SYNÓW,

ul. Świdnicka, Nr. 10.

1874.

32

Władysław Walkiewicz.

Andrius Sniadeckis.

[Warszawa] : Wydawca T. J. Piekarski,
[prieš 1880].

Popierius, litografija; 61,7 × 45.

Signatūra portrete: W. Walkiewicz

[autografas]; signatūra apačioje: Litografował

W. Walkiewicz; Odbito w Lit. W. Walkiewicza

w Warsza. Nowolipki 3.

Įrašas: JĘDRZEJ ŚNIADECKI. Doktorom

Medycyny Professorom: Tytusowi

Chałubińskiemu i Polikarpowi Girsztowtowi

(Andrius Sniadeckis. Medicinos daktarams

profesoriams: Titui Chalubinskiui

ir Polikarpui Girštautui).

Lietuvos mokslų akademijos

Vrublevskių biblioteka,

Retų spaudinių skyrius, Liet.3/4.1.4

Kopijavo Vika Petrikaitė

Władysław Walkiewicz.

Jędrzej Śniadecki.

[Warszawa] : Wydawca T. J. Piekarski,
[before 1880].

Paper, lithograph; 61,7 × 45.

Signature in a portrait: W. Walkiewicz

[autograph]; signature at the bottom:

Litografował W. Walkiewicz; Odbito

w Lit. W. Walkiewicza w Warsza. Nowolipki 3.

Inscription: JĘDRZEJ ŚNIADECKI.

Doktorom Medycyny Professorom: Tytusowi

Chałubińskiemu i Polikarpowi Girsztowtowi

(Jędrzej Śniadecki. To the Doctors of medicine

Professors: Tytus Chałubiński and Polikarp

Girsztowt).

The Wroblewski Library

of the Lithuanian Academy of Sciences,

Rare Book Department, Liet.3/4.1.4

Copied by Vika Petrikaitė

W. G. Schlegel del.

W. G. Schlegel sculp.

JĘDRZEJ ŚNIADECKI.

Astronomi Majoris
Professorem

Typis Collegii Universitatis Polono-Lithuanicae

1808.

33

Ksawery Franciszek Pillati, dail.
Andrius Sniadeckis.

Piešinys tušu.

Signatūra: X. Pillati [autografas].

Įrašas: Jędrzėj Sniadecki. Ur. d. 30-go listopada
r. 1768-go; zm. d. 11-go maja r. 1838-go
(Andrius Sniadeckis. Gimė 1768 m.
lapkričio 30 d.; mirė 1838 m. gegužės 11 d.).

In: Tygodnik Ilustrowany.

Warszawa, 1888, nr 280, p. 293.

Lietuvos mokslų akademijos

Vrublevskių biblioteka,

Retų spaudinių skyrius, P-3130

Kopijavo Vika Petrikaitė

Ksawery Franciszek Pillati, artist.
Jędrzej Śniadecki.

Ink drawing.

Signature: X. Pillati [autograph].

Inscription: Jędrzėj Sniadecki. Ur. d. 30-go
listopada r. 1768-go; zm. d. 11-go maja
r. 1838-go (Jędrzej Śniadecki. Born on
November 30, 1768; died on May 11, 1838).

In: Tygodnik Ilustrowany.

Warszawa, 1888, nr 280, p. 293.

The Wroblewski Library

of the Lithuanian Academy of Sciences,

Rare Book Department, P-3130

Copied by Vika Petrikaitė

Jędrzej Śniadecki.

Ur. d. 30-go listopada r. 1768-go; zm. d. 11-go maja r. 1838-go.

34

Nežinomas XX a. tapytojas.

Pagal Joną Rustemą.

Andrius Sniadeckis.

Vieta nenurodyta, XX a. 3 deš. (?).

Drobė, aliejus; 42 × 37.

Įrašas rėmo viršuje: Don de l'Union des Industries Chimiques de la Républiques Polonaise (Lenkijos Respublikos Chemijos pramonės asociacijos dovana); įrašas rėmo apačioje: Jędrzej Śniadecki 1768–1838 (d'après Rustem) (Andrius Sniadeckis 1768–1838 (pagal Rustemą); įrašas lipdėje kitoje paveikslo pusėje: Polska Sp. Pozłotników Sp. z ogr. odpow. Warszawa, Jasna 13/15. Tel. 251-41 (Lenkų auksuotojų uždaroji akcinė bendrovė. Varšuva, Jasna g. 13/15. Tel. 251-41). Chemijos rūmai (Maison de la Chimie), Paryžius
Fotografavo Fondation de la Maison de la Chimie

Unknown artist, the 1900s.

According to Jan Rustem.

Jędrzej Śniadecki.

Location not indicated, the 1930s (?).

Canvas, oil; 42 × 37.

Inscription on the top frame: Don de l'Union des Industries Chimiques de la Républiques Polonaise (Donation from the Polish Chemical Industry Association); inscription on the lower frame: Jędrzej Śniadecki 1768–1838 (d'après Rustem) (Jędrzej Śniadecki 1768–1838 (according to Rustem); inscription on a sticker on reverse: Polska Sp. Pozłotników Sp. z ogr. odpow. Warszawa, Jasna 13/15. Tel. 251-41 (Polish Company of Gilders Ltd. Warsaw, Jasna 13/15. Tel. 251-41). Chamber of Chemistry (Maison de la Chimie), Paris
Photographed by Fondation de la Maison de la Chimie

Józef Świątko
1768 - 1858
(Lipowa 1848)

35

Nežinomas XX a. tapytojas.

Pagal Joną Rustemą;

Jonas Brunonas Bulhakas, fotogr.

Andrius Sniadeckis.

Fotografija.

Įrašas: Jędrzej Śniadecki (1768–1838).

In: Jędrzej Śniadecki : odczyt wypowiedziany
na VIII-ym Zjeździe Kół Chemików w Wilnie /
Kazimierz Sławiński. Wilno : druk „Lux“, 1933.

Lietuvos mokslų akademijos

Vrublevskių biblioteka, 337322

Kopijavo Valentina Kulikauskienė

Unknown artist, the 1900s.

According to Jan Rustem;

Jan Brunon Bułhak, photographer.

Jędrzej Śniadecki.

Photograph.

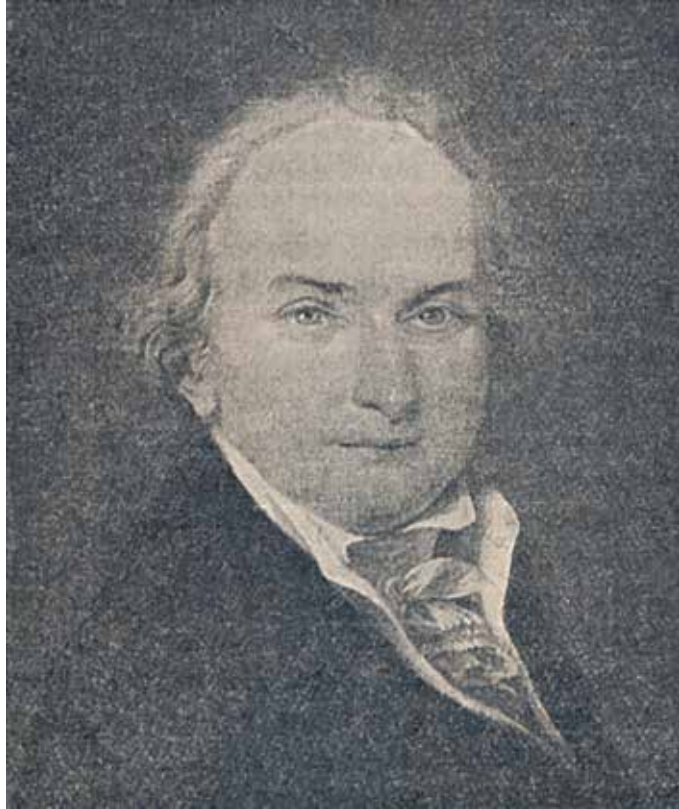
Inscription: Jędrzej Śniadecki (1768–1838).

In: Jędrzej Śniadecki : odczyt wypowiedziany
na VIII-ym Zjeździe Kół Chemików w Wilnie /
Kazimierz Sławiński. Wilno : druk „Lux“, 1933.

The Wroblewski Library of the Lithuanian

Academy of Sciences, 337322

Copied by Valentina Kulikauskienė

36

Liudomiras Slendzinskis.

Andrius Sniadeckis.

Vilnius, 1936.

Fanera, aliejus; 147 × 112.

Signatūra: MALOWAŁ LVDOMIR Z WILNA.
SLENDZINSKI. MCMXXXVI [autografas].

Įrašas apačioje: JĘDRZEJ SNIADOCKI;

įrašas kairėje pusėje: FVNDOWAŁ DO AVLI

INSTYTIVTV JĘDRZEIA SNIADOCKIEGO

PROF. KAZIMIERZ SŁAWINSKI [autografas]

(Andriaus Sniadeckio instituto Aulai
dovanojo prof. Kazimieras Slavinskis).

Lietuvos nacionalinis muziejus, T 414

Paveikslas eksponuojamas

Šv. Jonų bažnyčioje Vilniuje

Fotografavo Kęstutis Stoškus

Ludomir Sleńdziński.

Jędrzej Śniadecki.

Vilnius, 1936.

Plywood, oil; 147 × 112.

Signature: MALOWAŁ LVDOMIR Z WILNA.
SLENDZINSKI. MCMXXXVI [autograph].

Inscription at the bottom: JĘDRZEJ

SNIADOCKI; inscription on the left:

FVNDOWAŁ DO AVLI INSTYTIVTV JĘDRZEIA

SNIADOCKIEGO PROF. KAZIMIERZ

SŁAWINSKI [autograph] (Donated

to the Aula of the Institute of Jędrzej Śniadecki
by Prof. Kazimierz Sławiński).

National Museum of Lithuania, T 414

The picture is on display

at the Church of St. Johns in Vilnius

Photographed by Kęstutis Stoškus

37

Nežinomas XX a. I p. dailininkas.

Andrius Sniadeckis.

Piešinys tušu.

Įrašas portrete: JĘDRZEJ ŚNIADECKI

[autografas]; įrašas apačioje: ur. 1768 –

um. 1838 r. (gimė 1768 m. – mirė 1838 m.).

In: Jędrzej Śniadecki: jego życie i dzieła /

napisał Stanisław Brzozowski. Warszawa :

nakładem i drukiem M. Arcta, 1903.

Lietuvos mokslų akademijos

Vrublevskių biblioteka, 17/33

Kopijavo Alfredas Kulingauskas

Unknown artist, early 1900s.

Jędrzej Śniadecki.

Ink drawing.

Inscription in a portrait: JĘDRZEJ ŚNIADECKI

[autograph]; inscription at the bottom:

ur. 1768 – um. 1838 r.

(born on 1768 – died on 1838).

In: Jędrzej Śniadecki: jego życie i dzieła /

napisał Stanisław Brzozowski. Warszawa :

nakładem i drukiem M. Arcta, 1903.

The Wroblewski Library of the Lithuanian

Academy of Sciences, 17/33

Copied by Alfredas Kulingauskas

ur. 1768 — um. 1838 r.

KSIĄŻKI DLA WSZYSTKICH

Jędrzej Śniadecki

jego życie i dzieła

napisał

Stanisław Brzozowski

WARSZAWA
NAKŁADEM IDRUKIEM M. ARCTA

1903

38

Nežinomas XX a. I p. dailininkas.
Andrius Sniadeckis.

Piešinys.

Įrašas: JĘDRZEJ ŚNIADECKI (Według
miniatury z końca XVIII albo początku
XIX stulecia) (Andrius Sniadeckis.

Pagal XVIII a. pab. – XIX a. pr. miniatiūrą).

In: Jędrzej Śniadecki : życiorys i rozbiór
pism / Adam Wrzosek. T. 1. Kraków :

Akademia Umiejętności : nakładem

Funduszu Nestora Bucewicza : skład główny
w Księgarni Spółki Wyd. Polskiej, 1910.

Lietuvos mokslų akademijos

Vrublevskių biblioteka, 6904/1

Kopijavo Laurynas Marcinkevičius

Unknown artist, early 1900s.

Jędrzej Śniadecki.

Drawing.

Inscription: JĘDRZEJ ŚNIADECKI (Według
miniatury z końca XVIII albo początku
XIX stulecia) (Jędrzej Śniadecki. According
to the miniature from the end of the
18th c. – beginning of the 19th c.).

In: Jędrzej Śniadecki : życiorys i rozbiór
pism / Adam Wrzosek. T. 1. Kraków : Akademia
Umiejętności : nakładem Funduszu Nestora
Bucewicza : skład główny w Księgarni Spółki
Wyd. Polskiej, 1910.

The Wroblewski Library of the Lithuanian
Academy of Sciences, 6904/1

Copied by Laurynas Marcinkevičius

JĘDRZEJ ŚNIADECKI.

(Według rzeźbiarstwa z końca XVIII albo początku XIX stulecia).

ADAM WRZOSEK

JĘDRZEJ ŚNIADECKI

ŻYCIORYS I ROZBÓR PISM

TOM PIERWSZY

W KRAKOWIE
AKADEMIA UMIEJŃCZOŚCI
NAKŁADEM FUNDUSZU NESTORA BUCEWICZA
SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI SPÓŁKI WYD. POLSKIEJ
1910.

39

Nežinomas XX a. I p. litografas.
Andrius Sniadeckis.

Popierius, raižinys; 28,3 × 18,4.

Įrašas viršuje: ALBUM WYBITYCH
LEKARZY POLSKICH. DODATEK DO
NOWIN LEKARSKICH, WYCHODZĄCYCH
W POZNANIU; TABLICA 12 (Žymių lenkų
gydytojų albumas. Poznanėje leidžiamo
„Nowiny Lekarskie“ priedas; paveikslas 12);
įrašas apačioje: JĘDRZEJ ŚNIADECKI.
1768–1838.

In: Album Wybitnych Lekarzy Polskich :
dodatek do „Nowin Lekarskich“ .
[Poznań], XX a. I p.

Lietuvos mokslų akademijos
Vrublevskių biblioteka,

Retų spaudinių skyrius, Liet.1/4.1.47
Kopijavo Laurynas Marcinkevičius

Unknown lithographer, early 1900s.
Jędrzej Śniadecki.

Paper, engraving; 28,3 × 18,4.

Inscription on the top: ALBUM WYBITYCH
LEKARZY POLSKICH. DODATEK DO
NOWIN LEKARSKICH, WYCHODZĄCYCH
W POZNANIU; TABLICA 12 (Album of
outstanding Polish physicians. A supplement
to “Nowiny Lekarskie”, published in Poznań;
table 12); inscription at the bottom:
JĘDRZEJ ŚNIADECKI. 1768–1838.

In: Album Wybitnych Lekarzy Polskich :
dodatek do „Nowin Lekarskich“ . [Poznań],
early 1900s.

The Wroblewski Library
of the Lithuanian Academy of Sciences,
Rare Book Department, Liet.1/4.1.47
Copied by Laurynas Marcinkevičius

ALBUM WYBITNYCH LEKARZY POLSKICH.
DOBRYCH DO ROKU LEKARZENI, WYCHODZĄCYCH W POTRZEBĘ

JĘDRZEJ ŚNIADECKI.
1780-1858

40

Nežinomas XX a. dailininkas.

Andrius Sniadeckis.

Litografija.

Įrašas: Jędrzej Śniadecki.

In: Szlakami nauki ojczystej : życiorysy
znakomitych biologów polskich 18 i 19 wieku /
Józef Nusbaum-Hilarowicz. Warszawa :
wydał Dr. Jan Tur : z Zapomogi Kasy Pomoci
dla osób, pracujących na polu naukowem
im. D-ra J. Mianowskiego, 1916.

Lietuvos mokslų akademijos

Vrublevskių biblioteka, 5122619

Kopijavo Alfredas Kulingauskas

Unknown artist, the 1900s.

Jędrzej Śniadecki.

Litograph.

Inscription: Jędrzej Śniadecki.

In: Szlakami nauki ojczystej : życiorysy
znakomitych biologów polskich 18 i 19 wieku /
Józef Nusbaum-Hilarowicz. Warszawa :
wydał Dr. Jan Tur : z Zapomogi Kasy Pomoci
dla osób, pracujących na polu naukowem
im. D-ra J. Mianowskiego, 1916.

The Wroblewski Library of the Lithuanian
Academy of Sciences, 5122619

Copied by Alfredas Kulingauskas

Jędrzej Śniadecki.

41

Juozapas Kadušinas.

Andrius Sniadeckis.

Vilnius : [P. F. N. Mac. i Syn.], XX a. 2 deš.

Popierius, litografija; 49 × 31.

Signatūra: Rys. na kam. J. Kaduszyn.

Įrašas: Jędrzey Sniadecki / 1768–1838.

Lietuvos mokslų akademijos

Vrublevskių biblioteka,

Retų spaudinių skyrius, G4-251

Kopijavo Laurynas Marcinkevičius

Józef Kaduszyn.

Jędrzej Śniadecki.

Vilnius : [P. F. N. Mac. i Syn.], the 1920s.

Paper, lithograph; 49 × 31.

Signature: Rys. na kam. J. Kaduszyn.

Inscription: Jędrzey Sniadecki / 1768–1838.

The Wroblewski Library

of the Lithuanian Academy of Sciences,

Rare Book Department, G4-251

Copied by Laurynas Marcinkevičius

Jeremy Bentham

1732-1804

42

Adam Grabowski.

Andrius Sniadeckis.

Popierius, litografija; 29,8 × 23,8; 55 × 38,5.

W Warszawie : nakładem Hieronima Wildera
i S-ki (odbito w lit. Jana Cotty), [apie 1917].

Signatūra: rys. na kamieniu Adam Grabowski.

Įrašas portrete: Sniadecki [autografas];

įrašas po portretu: JĘDRZEJ ŚNIADECKI.

Vilniaus universiteto biblioteka,

Grafikos kabinetas, G 0010975

Kopijavo Raimondas Malaiška

Adam Grabowski.

Jędrzej Śniadecki.

Paper, lithograph; 29,8 × 23,8; 55 × 38,5.

W Warszawie : nakładem Hieronima Wildera
i S-ki (odbito w lit. Jana Cotty), [approx. 1917].

Signature: rys. na kamieniu Adam Grabowski.

Inscription in the portrait: Sniadecki

[autograph]; inscription at the bottom:

JĘDRZEJ ŚNIADECKI.

Vilnius University Library,

Division of Graphic Art, G 0010975

Copied by Raimondas Malaiška

JEREMY BENTHAM

43

Jurgis Hopenas.

Andrius Sniadeckis.

Vario raižinys.

Signatūros: L. Slendziński mal.;

J. Hoppen ryt. [autografas].

Įrašas: JĘDRZEJ ŚNIADECKI [autografas].

In: Inwentarz Zakładu Chemii dawnego Uniwersytetu Wileńskiego zapoczątkowany przez Jędrzeja Śniadeckiego w roku 1797 i doprowadzony do końca przez Ignacego Fonberga / materiał archiwalny zebrał i do druku opracował Kazimierz Sławiński ; układ graficzny i winiety Tadeusza Gronowskiego. Warszawa : Polskie Powszechne Towarzystwo Farmaceutyczne, 1938.

Lietuvos mokslų akademijos

Vrublevskių biblioteka,

Retų spaudinių skyrius, L-20/2581

Kopijavo Alfredas Kulingauskas

Jerzy Hoppen.

Jędrzej Śniadecki.

Copper engraving.

Signatures: L. Slendziński mal.;

J. Hoppen ryt. [autograph].

Inscription: JĘDRZEJ ŚNIADECKI [autograph].

In: Inwentarz Zakładu Chemii dawnego Uniwersytetu Wileńskiego zapoczątkowany przez Jędrzeja Śniadeckiego w roku 1797 i doprowadzony do końca przez Ignacego Fonberga / materiał archiwalny zebrał i do druku opracował Kazimierz Sławiński ; układ graficzny i winiety Tadeusza Gronowskiego. Warszawa : Polskie Powszechne Towarzystwo Farmaceutyczne, 1938.

The Wroblewski Library

of the Lithuanian Academy of Sciences,

Rare Book Department, L-20/2581

Copied by Alfredas Kulingauskas

L. Urochowski mal.

JĘDRZEJ ŚNIADECKI

Hugon sculpsit.

44

*Ekspozicijos, skirtos prof. Andriui Sniadeckiui
ir jo veikalui „Organinių kūnų teorija“
Vilniaus universiteto bibliotekos Pranciškaus
Smuglevičiaus salėje, fragmentas.*

Vilnius, [1938].

Fotografija; 11,7 × 18,1.

Vilniaus universiteto biblioteka,

Rankraščių skyrius, F47-VVB202

Eksponuojamas Andriaus Sniadeckio biustas

Kopijavo Raimondas Malaiška

*Fragment of the exposition, dedicated
to Prof. Jędrzej Śniadecki and his work
“The Theory of Organic Beings”
at Pranciškus Smuglevičius hall
at the Vilnius University Library.*

Vilnius, [1938].

Photograph; 11,7 × 18,1.

The Vilnius University Library,

Manuscripts Department, F47-VVB202

Bust of Jędrzej Śniadecki at the exhibition

Copied by Raimondas Malaiška

45

Jonas Jagėla.

Andrius Sniadeckis.

Vilnius, 1978.

Gipsas; 67 × 50 × 35.

Įrašas pjelestale: J. [sic] Sniadeckis.

Vilniaus universitetas, Mažoji aula

Fotografavo Vika Petrikaitė

Jonas Jagėla.

Jędrzej Śniadecki.

Vilnius, 1978.

Plaster; 67 × 50 × 35.

Inscription on the pedestal: J. [sic] Sniadeckis.

Vilnius University, Aula Parva

Photographed by Vika Petrikaitė

J. SNIADCKIS

Meno kūrinių ir leidinių savininkai • Owners of Artworks and Publications

	Nr. / No.	
Karališkoji pilis-muziejus Varšuvoje	2	The Royal Castle-Museum in Warsaw
Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka	8, 17, 18, 20–23, 29–33, 35, 37–41, 43	The Wroblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences
Lietuvos nacionalinis dailės muziejus	4, 11, 28	Lithuanian National Museum of Art
Lietuvos nacionalinis muziejus	6, 7, 15, 16, 25, 27, 36	National Museum of Lithuania
Maison de la Chimie, Paryžius	34	Maison de la Chimie, Paris
Nacionalinis muziejus Varšuvoje	1, 3	National Museum in Warsaw
Rokiškio krašto muziejus	10	Rokiškis Regional Museum
Rūtos ir Rimvydo Baranauskų nuosavybė	12, 13, 19, 26	Property of Rūta Baranauskienė and Rimvydas Baranauskas
Vilniaus universitetas	45	Vilnius University
Vilniaus universiteto biblioteka	9, 14, 24, 42, 44	Vilnius University Library
Vilniaus universiteto muziejus	5	Vilnius University Museum

Sutrumpinimai • Abbreviations

a.	amžius	lot.	lotyniškai
approx.	approximately	Ltd	limited
cen.	cenzor	LVT	luty
cent.	century	m.	metai
d.	diena, dieną	mal.	malował
dail.	dailininkas	N°	numéro
del.	delineavit	no.	number
deš.	dešimtmetis	nr	numer
Dr	Doctor	nr.	numeris
dr.	daktaras, -ė	odpow.	odpowiedzialności
fotogr.	fotografas	ogr.	ograniczoną
g.	gatvė	p.	pusė
hab.	habilitated	p.	puslapis
habil.	habilituotas	pab.	pabaiga
HP	habilitacijos procedūra	pr.	pradžia
im.	imienia	prof.	profesorius
kam.	kamien	Prof.	Professor
lap.	lapas	r.	rok
LAS	Lithuanian Academy of Sciences	raižyt.	raižytojas
lit.	litografował, litograf	rys.	rysował
lit., litt.	litografia	ryt.	rytował, rytownik
lith.	lithographie	RS	Rankraščių skyrius
litogr.	litografas	RSS	Retų spaudinių skyrius
LMA	Lietuvos mokslų akademija	s. n.	sine nomine
LMAVB	Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka	sc., sculp.	sculpsit
		skulpt.	skulptorius
		sp.	spółka

St.	Saint	vol.	volume
Šv., šv.	šventasis, šventieji	VUB	Vilniaus universiteto
t.	tomas, tom		biblioteka
tel.	telefonas, telefon	wyd.	wydania
um.	umarł	zm.	zmarł
ur.	urodził się, urodzenia	žr.	žiūrėti

Vardai • Names

Adamovičius Adomas Ferdinandas (Adamowicz Adam Ferdynand) 44, 65

Adomaitienė Rasa 13, 69

Anczyc Władysław Ludwik 49, 68

Antoszewicz Stanisław 51

AO → Oleszczyński Antoni

Arct M. 146

Arlauskienė Aurelija 68, 69

Aukštaitis Vaidotas 128

Balinskiai 68

Balinskis Mykolas (Baliński Michał Wincenty Feliks) 19, 28, 30, 40, 43, 45, 60, 64, 66, 114, 118, 120

Barącz Tadeusz 45, 65

Baranauskas Rimvydas 10, 13, 39, 96, 98, 106, 110, 124, 165

Baranauskienė Rūta 10, 13, 39, 96, 98, 106, 110, 124, 165

Berthollet Claude Louis 18, 26

Bialopetravičienė Laima 33, 53, 68

Bieliński Józef 33, 40, 49, 53, 61, 68

Bigot Bernard 13

Bogdanova Zenona 13, 14

Borowski Leon 106, 108, 110, 112

Brukštus Algirdas 30

Brusokienė Ramunė 13, 14

Brzozowski Stanisław 146

Bucewicz Nestor 148

Pastaba • **Note.** Leidinio kataloge minimų dailininkų nurodytos gimimo ir mirties datos • **Names of artists from a catalogue of this publication are given with birth and death dates.**

Bukota Pranciškus (Bukaty Franciszek) 16

Bulhakas Jonas Brunonas (Bułhak Jan Brunon), 1876–1950 35, 56, 142

Chalubinskis Titas (Chałubiński Tytus) 136

Chardon 122, 124

Chodkevičius Aleksandras Pranciškus (Chodkiewicz Aleksander Franciszek) 24, 42, 62, 69

Cicėnienė Rima 13, 14

Ciechanowiecki Andrzej Stanisław 36, 57

Corr Ernst Mathieu Erin, 1805–1862 39, 40, 45, 46, 49, 60, 61, 66, 67, 122

Cott Jan 156

Datkūnaitė Miglė 13

Derwojed Janusz 69

Domeika Ignotas (Domeyko Ignacy) 20, 29, 34, 54, 69

Domeika Ignotas Ancuta → Domeika Ignotas

Dragūnas Tomas 13, 47

Drėma Vladas 68

Eirošiutė Vaida 102, 122, 126

Fałkowski Wojciech 12

Fonbergas Ignotas (Fonberg Ignacy) 19, 20, 28, 29, 68, 158

Fourcroy Antoine François 18, 26

Frankas Juozapas (Frank Joseph) 34, 37, 54, 57, 68

Gelūnas Arūnas 12

Gerhardi Christina (Gerhardi-Frank Christina) 37, 57

Girštautas Polikarpas (Girsztowt Polikarp) 136

Glücksberg August Emmanuel 30, 114, 118

Goliński Jan 30

Gotalskis Egidijus 13, 14

Grabarska Jadwiga 30

Grabovskis Liudvikas (Grabowski Ludwik) 37, 58

Grabowski Adam, 1875–1941 156

Griškaitė Reda 13
Gronowski Tadeusz 158
Günther Ernest 30, 120
Guyton de Morveau Louis Bernard 18, 26

H → Herkner Józef Franciszek
Heimanas Rodionas (Heymann Rodion, Гейман Родион Григорьевич) 21, 29
Herkner Józef Franciszek, 1802–1864 41, 61, 114, 116, 118
Homolicki Michał 68
Hopenas Jurgis (Hoppen Jerzy), 1891–1969 41, 62, 158

IO → Ostrowski Jan → Ostrovskis Jonas

Jablonskis Linas 13, 14
Jagėla Jonas, 1945–2019 43, 63, 162
Jakubavičienė Jūratė 14
Jan ze Śliwina → Kirkor Adam Honory
Janonienė Rūta 13, 33, 53, 68, 69
Jaworska Jadwiga 69
Jelskis Kazimieras (Jelski Kazimierz), 1783–1867 42–46, 62, 63, 65–68, 82, 84, 86
Jofre Javier R. 69
Judžentis Artūras 13
Jundzilas Stanislovas Bonifacas (Jundziłł Stanisław Bonifacy) 43, 64

Kačkovskis Karolis (Kaczkowski Karol Maciej) 21, 29, 34, 54
Kačkutė Rūta 12
Kadušinas Juozapas (Kaduszyn Józef), 1865–1934 41, 61, 154
Kamarauskienė Daina 12
Karpičius Kazimieras (Karpicz Kazimierz) 13, 69
Katilienė Irena 14, 31
Kirkor Adam Honory 69, 70
Kiukienė Dalia 68
Klembovskis Bonaventūra (Kłembowski Bonawentura), 1795–1888 10, 39, 59, 98, 100, 124

Kliukovskis Antanas (Klukowski Antoni), 1806–1864 41, 46, 61, 67

Kondratas Ramūnas 12

Kowalewski Karol 70

Kramsztyk Zygmunt 134

Krasinskis Teodoras (Kraśniński Teodor Piotr Aleksander Kajetan) 42, 63

Krivienė Irena 12

Kucharzewski Ludwik, 1838/1842–1889 44, 45, 51, 64–66, 69, 88

Kulieša Jonas Pilypas (Kulesza Jan Filip) 39, 60

Kuliešienė Erika 14

Kulikauskienė Valentina 96, 98, 142

Kulingauskas Alfredas 146, 152, 158

Kviatkovskis Kazimieras (Kwiatkowski Kazimierz) 36, 56

Kvietkauskienė Skirmantė 14

Lavoisier Antoine Laurent 16, 17, 24, 25

Levkovičius Sikstas (Lewkowicz Sykstus) 21, 29

Ligier Piotr 78

Lubytė Elona 14

Ludomir z Wilna → Sleńdziński Ludomir → Slendzinskis Liudomiras

Lukšėnas Antanas 80, 94

Malaiška Raimondas 90, 100, 120, 156, 160

Marcinkevičius Laurynas 106, 110, 114, 118, 124, 134, 148, 150, 154

Markauskaitė Neringa 9, 11, 14, 33, 53

Maurin Białostocka Jolanta 69

Mazurek Krzysztof 13, 27, 31

Melbechowska-Luty, Aleksandra 69

Mianovskis Juozapas (Mianowski Józef) 21, 29, 152

Mickevičius Adomas (Mickiewicz Adam) 43, 64

Mieliauskienė Marijona 68

Miknienė Giedrė 13

Mikulovskytė-Sniadeckienė Konstancija (Konstancja z Mikułowskich Śniadecka) 20, 29

Miziołek Jerzy 12

- Napoleonas I, Prancūzijos imperatorius (Napoleon I, Emperor of France) 21, 29
Narbutas Sigitas 13
Narbutienė Daiva 14
Nemcevičius Julijonas Ursinas (Niemcewicz Julian Ursyn) 43, 64
Nusbaum-Hilarowicz Józef 152
- Očapovskis Mykolas (Oczapowski Michał) 21, 29
Olejnink Dorota 30
Oleszczyński Antoni, 1794–1879 10, 39, 41, 46, 59, 62, 67, 69, 100, 124
Olliviero 126, 128
Orentaitė Aliucija 14
Orgelbrand Maurycy 69
Orgelbrand Samuel 134
Orzechowski Ignacy 45, 46, 65, 66
Ostrovskis Jonas (Ostrowski Jan), 1811–1872 43, 44, 63, 64, 67, 84, 86, 92
Ozemblovskis Juozapas Jurgis (Oziębłowski Józef Jerzy), 1805–1878
41, 46, 62, 67, 104, 126, 128, 130
- Paulavičius Romanas 18
Petrikaitė Vika 82, 88, 108, 112, 116, 130, 132, 136, 138, 162
Piekarski T. J. 136
Pilipavičienė Birutė 14
Pillati Ksawery Franciszek 138
Pillati X. → Pillati Ksawery Franciszek
Podčasinskis Karolis (Podczaszyński Karol) 44, 65
Polkovskis → Polkowski Józef
Polkowski Józef Tadeusz, 1820–1895 40, 61, 132
Popiel Antoni, 1865–1910 45, 66, 90
Porcijanka Karolis (Karol Porcyanko) 21, 29
Prokopčik Marija 14
Pšezdeckiai (Przeździeccy) 43, 64
Pšezdeckis Aleksandras (Przeździecki Aleksandr Narcyz Karol) 43, 64

Rafałowicz Ruben 69, 106, 110

Railienė Birutė 10, 11, 15, 23, 30, 69

Ramonienė Dalia 70

Reštikaitė Justina 13

Ring Andrzej 76

Ripinskis Karolis Pranciškus (Rypiński Karol Franciszek), 1809–1892

41, 46, 61, 67, 106, 108, 110, 112

Ropytė Rimantė 92

Rustemas Jonas (Rustem Jan), 1762–1835 9, 33–38, 46, 53, 55–59, 67– 69, 76, 140, 142

Rypińsk[i] K. → Ripinskis Karolis

Sandzewicz Lech 76

Sartorijus Juozapas (Sartorius Joseph Gerard) 16, 24

Schübeler Julian, 1865–1890 44, 65, 88

Siemaszko Leonard 90

Sirokomlė Vladislovas (Kondratavičius Liudvikas) 31

Siudmak Wojciech 13, 48

Slavinskis Kazimieras (Sławinski Kazimierz) 38, 46, 58, 67– 69, 142, 144, 158

Slendzinskis Aleksandras Juozapas (Sleńdziński Aleksander Józef), 1803–1878

37, 38, 41, 45, 46, 58, 61, 66, 67, 80

Slendzinskis Liudomiras (Sleńdziński / Slendzinski Ludomir), 1889–1980

38, 41, 58, 59, 62, 144, 158

Slivickis Valentinas (Sliwicki Walenty), 1765–1857 42, 62, 69, 94

Smakauskas Vincentas (Smokowski Ryszard Wincenty), 1797–1876

10, 39, 41, 46, 59, 62, 67, 68, 96, 100, 124

Smuglevičius Pranciškus (Smuglewicz Franciszek), 1745–1807

9, 36, 42, 46, 56, 63, 67, 68, 74, 160

Sniadeckiai 68

Sniadeckis Andrius Pranciškus (Śniadecki Andrzej Franciszek) 40, 60

Sniadecki Jean → Sniadeckis Jonas

Sniadeckis Jonas (Śniadecki Jan Chrzyciel Władysław) 10, 24, 28, 30, 39, 42, 43, 59, 63, 66, 84,

98, 100, 124

Sniadeckis Juozapas (Śniadecki vel Sniadecki Józef Konstanty) 39, 60, 66, 122

Sniadeckis Kazimieras (Śniadecki Kazimierz Józef Wiktor) 40, 60

Sungailienė Asta 12, 13

Sniadeckytė-Balinskienė Sofija (Balińska z Śniadeckich Zofia) 19, 40, 43, 45, 60, 64, 66

Sofija → Sniadeckytė-Balinskienė Sofija

Sonntag Joseph, 1784/1786–1834 39, 59, 102

Stasiukaitytė Audronė 13

Stoškus Kęstutis 84, 86, 144

Streikuvienė Diana 14

Styfi Jan, 1841–1921 40, 132

Šniokienė Nijolė 12, 68

Tarandaitė Dalia 69

Tumėnienė Nijolė 70

Tur Jan 152

Tyzenhauzai 68

Tyzenhauzaitė-Pšezdeckienė Marija (Tyzenhauz-Przeździecka Maria Anna Waleria) 43, 64

Tyzenhauzas Konstantinas (Tyzenhauz Konstanty) 43, 44, 64

Tyzenhauzas Reinoldas (Tyzenhauz Rajnold vel Reynold) 43, 46, 64, 66

Urbonienė Regina 14

Van Tiggelen Brigitte 10, 13

Vaškėlis Gytis 13

Velionskis Pijus (Weloński Pius) 44, 65

Venskevičienė Vilma 104

Vilčinskis Jonas Kazimieras (Wilczyński Jan Kazimierz) 39, 60, 122, 132

Wolfgangas Jonas Frederikas (Wolfgang Jan Fryderyk) 21, 29

Voroničius Jonas Povilas (Woronicz Jan Paweł) 43, 64

Walkiewicz Władisław, 1833–1900 40, 61, 136

Wilczyński Krzysztof 74

Wilder Hieronim 156

Wrzosek Adam 31, 148

Zabłocki Feliks 134

Zacharovas Jakovas (Захаров Яков Дмитриевич) 18, 26

Zahorski Władysław 70

Zawadzki Józef 30, 31, 69, 70

